

1951

η φύση

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ

ΤΕΥΧΟΣ 138

ΙΟΥΛΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2012

η φύση

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ

ΤΕΥΧΟΣ 138
ΙΟΥΛΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2012

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ
ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ

Νίκης 20, 105 57 Αθήνα
Τηλ.: 210-3224944, 210-3314563, FAX: 210-3225285
E-mail: info@eepf.gr - Ιστοθέση: www.eepf.gr

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Πρόεδρος: **Νίκος Πέτρου**

Αντιπρόεδρος: **Ντόναλντ Μάθιους**

Γεν. Γραμματέας: **Λεωνίδας Κόλλας**

Αναπλ. Γεν. Γραμματέας: **Αλέξια Νικηφοράκη**

Ταμίας: **Σπύρος Μπισακούλης**

Έφορος Εκδηλώσεων: **Γιώργος Χατζηπαντωνίου**

Μέλη: **Διονυσία Παπαδοπούλου, Γιώργος Πολίτης,**

Σταμάτης Σκαμπαρδώνης, Φοίβος Τσαραβόπουλος

Αναπληρωματικά μέλη: **Σμαράγδα Αδαμαντιάδου,**

Κυριάκος Γεωργίου

Επίτιμος πρόεδρος: **Γιώργος Σφήκας**

Επίτιμο μέλος: **Τίμος Χαραλαμπόπουλος**

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Νίκος Πέτρου, Λεωνίδας Κόλλας,

Ντόναλντ Μάθιους, Γιώργος Πολίτης,

Μαρία Ρουσομουστακάκη.

Εκδότης - Υπεύθυνος ύλης

Νίκος Πέτρου, Νίκης 20, 105 57 Αθήνα

Τα ενυπόγραφα άρθρα αντιπροσωπεύουν

τις απόψεις των συγγραφέων

και όχι αναγκαστικά της Εταιρίας.

Επιμέλεια έκδοσης: **Νίκος Πέτρου**

Σελιδοποίηση - επιμέλεια εκτύπωσης

Άρης Βιδάλης

Τυπογραφείο: **ΦΩΤΟΛΙΟ & ΤΥΡΙCON A.E.**

Τιμή Τεύχους 4 ΕΥΡΩ

Στα μέλη διανέμεται δωρεάν.

ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ:

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ

Νίκης 20, 105 57 Αθήνα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Αστικός θρύλος ή σκόπιμο ψεύδος:	N. Πέτρου	3
Διατήρηση δασών και δασικών ανοιγμάτων προτεραιότητας στον Εθνικό Δρυμό Οίτης και στο όρος Καλλίδρομο της Στερεάς Ελλάδας (ForOpenForests)	Κυρ. Γεωργίου	6
Οίτη: ένα βορειοελλαδίτικο βουνό στη Στερεά Ελλάδα	Γ. Καρέτσος	12
Το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Life	Γ.Ι. Πολίτης	19
Μοναδικά προϊστορικά ευρήματα στα Γρεβενά	Ε. Τσουκαλά	23
Ενοικιάζονται πολύτιμες νησίδες: η φυσική μας κληρονομιά σε τιμή ευκαιρίας	Κ. Παπακωνσταντίνου, Μ. Κορμπέτη	26
Στο Συμβούλιο της Επικρατείας το Χωροταξικό Σχεδίου για τον Τουρισμό	Γ.Ι. Πολίτης	30
Η προσθαλάσσιση ενός Μαυρόγυπα.	WWF Ελλάς	30
20 χρόνια δράσης του Αρκτούρου		31
Επανεύρεση μετά από 80 χρόνια		31
Με τον ΤΙΤΑΝΑ η έκθεση «Περιβάλλον και Κοινωνία» στο Δήμο Ελευσίνας	Λ. Κόλλας	32
Συνέδριο «THALATTA 2012» - Σαντορίνη	Λ. Κόλλας	33
Βιβλιοπωλείο της ΕΕΠΦ.		34
«ForOpenForests»		35
«Γαλάζιες Σημείες»	Σ. Χατζησκάκης, Λ. Κόλλας	36
Επίσκεψη της TURCEV	Σ. Χατζησκάκης, Δ.Ν. Βουρδουμπά	38
The Green Key.	Δ. Παπαδοπούλου	39
«Οικολογικά Σχολεία»	Χ. Θεοδωρίκα, Στ. Σκαμπαρδώνης	40
«Νέοι Δημοσιογράφοι»		41
«Πράσινες Γωνιές»	Β. Βάλλα, Ι. Λιάτσου	42
«Άλλοι πετούν, άλλοι πεινούν»	Ε. Στουπάκη	43
«Μαθαίνω για τα Δάση»		44
Πόρος - Τροιζήνα (εκδρομή)	Ζ. Ξαρχή	45
Πρόγραμμα Εκδρομών - Ομιλιών		46
Εγγραφές μελών - Δωρεές		47

Εξώφυλλο: Φθινοπωρινό χιόνι στην Οίτη.

Φωτ. Νίκος Πέτρου

Η Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης έχει ως αποστολή της να ενημερώνει και να ευαισθητοποιεί, τόσο τους Έλληνες, όσο και αυτούς που αγαπούν την Ελλάδα, για την φυσική κληρονομιά της χώρας μας και να δραστηριοποιείται για την προστασία της.

Το νέο πρόγραμμα Life της Εταιρίας μας

Στο τέλος του περασμένου Μαρτίου έφτασε στο γραφεία μας μια επιστολή από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή που ζητούσε διευκρινήσεις και συμπληρωματικά στοιχεία σχετικά με την πρόταση που είχαμε υποβάλει για ένα έργο LIFE στα όρη Οίτη και Καλλίδρομο της Στερεάς Ελλάδας. Αυτή ήταν η πρώτη, αλλά –κατά τους γνωρίζοντες– καθοριστική ένδειξη ότι η πρότασή μας θα γινόταν δεκτή.

Η πρόταση αυτή, που βασίστηκε σε μια ιδέα του Γιώργου Πολίτη, είχε υποβληθεί 10 μήνες νωρίτερα, από την Ομάδα Φύσης της ΕΕΠΦ, υπό την καθοδήγηση του Κυριάκου Γεωργίου που επωμίστηκε το βαρύ αυτό έργο και το ολοκλήρωσε με απόλυτη επιτυχία. Καθοριστική ήταν η συμβολή της Πηνελόπης Δεληπέτρου, από το Πανεπιστήμιο Αθηνών. Για τη σύνταξη της πρότασης είχαμε επίσης τη βοήθεια του Γιώργου Καρέτσου και συνεργατών του από το ΕΘΙΑΓΕ και του Λάζαρου Γεωργιάδη και συνεργατών του από τον ΑΡΚΤΟΥΡΟ. Η ΕΕΠΦ, ως συντονιστής εταίρος, ανέλαβε την οργάνωση, αλλά και την αναζήτηση πόρων, κάνοντας επαφές με την Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας και τους δήμους Λαμιέων, Μώλου-Αγ. Κωνσταντίνου και Αμφίκλειας-Ελάτειας. Η ανταπόκριση της Περιφέρειας ήταν άμεση και καταλυτική καθώς εξασφάλισε σημαντικό τμήμα της ίδιας οικονομικής συμμετοχής, ενώ θετικά ανταποκρίθηκε και ο Δήμος Μώλου-Αγ. Κωνσταντίνου. Ευχαριστούμε ιδιαίτερα τον Αντιπεριφερειάρχη κο Νικόλαο Μπέτσιο και τους συνεργάτες του για την στήριξή τους σε όλη την προσπάθεια, καθώς και το Δήμαρχο Μώλου κο Ευάγγελο Τετριμήδα.

Στις αρχές Ιουνίου λάβαμε νέα επιστολή από την ΕΕ που μας ανακοίνωσε ότι η πρότασή μας είχε πλέον μπει στην τελική ευθεία. Είχε συμπεριληφθεί στη εισήγηση για χρηματοδότηση. Μέσα στον Αύγουστο λάβαμε προφορική θετική απάντηση, και, στις 25 Σεπτεμβρίου, λάβαμε την επίσημη επιστολή έγκρισης της πρότασής μας μαζί με την επίσημη Σύμβαση με την ΕΕ.

Σημειώστε ότι από τις ελληνικές προτάσεις που υποβλήθηκαν το 2011 (περίπου 80) εγκρίθηκαν μόνο 8, από τις οποίες μόλις δύο στην κατηγορία LIFE-Φύση. Μία από αυτές είναι η πρόταση της ΕΕΠΦ! Το μεγάλο αυτό έργο μας έδωσε και τη δυνατότητα να προσλάβουμε ένα νέο στέλεχος, τον Χρήστο Γεωργιάδη που ανέλαβε τον συντονισμό του. Καλώς ήλθε Χρήστο.

Θερμές ευχαριστίες σε όσους, με οποιοδήποτε τρόπο, συνέβαλαν στην επιτυχία της προσπάθειάς μας και **Καλή Δουλειά!**

Αστικός θρύλος ή σκόπιμο ψεύδος;

Οι **αστικοί θρύλοι** είναι ιστορίες που αφορούν φανταστικά –συνήθως– γεγονότα, και διαδίδονται μαζικά. Εναλλακτικά θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως ευρέως διαδιδόμενες φήμες. Κάποιοι αστικοί θρύλοι έχουν καταφέρει να επιβιώσουν για χρόνια με μικρές παραλλαγές. Για τη διάδοσή τους είναι πλέον συνήθης η χρήση του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (Βικιπαίδεια).

Πριν λίγο καιρό έτυχε να ακούσω μια συζήτηση μεταξύ δύο γνωστών μου, κατά την οποία ο ένας προειδοποιούσε τον δεύτερο, που επρόκειτο να πάει στο Καρπενήσι, να προσέχει πολύ στο δάσος, να μην απομακρύνεται μόνος και άλλα τέτοια. Στην ερώτησή μου γιατί, μου απάντησε πως «... η περιοχή είναι πλέον επικίνδυνη γιατί οι οικολόγοι πρόσφατα απελευθέρωσαν πάλι αρκούδες ...». Όταν, έκπληκτος, ζήτησα περισσότερες λεπτομέρειες, μου είπε ότι το έμαθε από φίλο του, απόλυτα αξιόπιστο, ο οποίος είχε δει αυτοκίνητο του ΑΡΚΤΟΥΡΟΥ να περιφέρεται σε απόμερα μέρη, αλλά και κάποια άτομα με αντένες που μάλλον παρακολουθούσαν τα ζώα που άφησαν. Αρκούδες, όχι, δεν είχε συναντήσει ακόμα, αλλά είναι σίγουρα πολλές

Διευκρινίζω πως η έκπληξη αφορούσε όχι την ιστορία, αλλά το άτομο, άνθρωπο μορφωμένο που έχει συχνή επαφή με τη φύση ως πεζοπόρος και μανιταράς.

Η ιστορία της απελευθέρωσης αρκούδων, αλλά και λύκων, φιδιών και λοιπών ζώων από τους οικολόγους, είναι μια πολύ γνωστή, ψευδής φήμη που κυκλοφορεί ευρύτατα, με διάφορες μορφές, σε ολόκληρη την Ελλάδα εδώ και πολλά χρόνια. Φαίνεται μάλιστα πως έχει εδραιωθεί ως αστικός (ίσως «βουκολικός») να ήταν πιο ταιριαστός προσδιορισμός) θρύλος, όπως αυτοί για τους κροκοδείλους που ζουν στους υπονόμους της Νέας Υόρ-

κης, ή για το πως η ελληνική δεν έγινε, για μία ψήφο, επίσημη γλώσσα των ΗΠΑ.

Ο θρύλος αυτός έχει κάποια κεντρικά στοιχεία, που εμφανίζονται σε όλες τις παραλλαγές του:

Ο έμπιστος: Συνήθως ο κολλητός ενός φίλου του εξαδέλφου κάποιου γνωστού, ή άλλο, αντίστοιχα κοντινό, πρόσωπο εμπιστοσύνης που μεταφέρει την πληροφορία. Η αρχική «πηγή» είναι πάντα άνθρωπος με βαθιά γνώση της φύσης, που κινείται χρόνια στην ύπαιθρο και γνωρίζει άριστα την περιοχή του. Σπανιότερα, ο αφηγητής περιγράφει προσωπική του εμπειρία (προσοχή, σε τέτοιες περιπτώσεις μπορεί ταυτόχρονα να μεγαλώνει η μύτη του), όπως σε αυτό το απόσπασμα από συνέντευξη κατοίκου χωριού της Φθιώτιδας σε ραδιοφωνικό σταθμό της Λαμίας: «... έρχονται μέρα, έρχονται νύχτα και αφήνουν... Εγώ βρήκα μια κυρία πέρυσι στο βουνό, και φώναζε «Μαίρη, Μαίρη», και είδα κρατούσε κάτι τσάντες στα χέρια της και νόμισα θα έχει χάσει καμιά φίλη της, να λέει έτσι ... Κι αυτή φώναζε, φώναζε την αρκούδα ... Είχε αμολύσει ένα αρκουδάκι μικρό και φώναζε να το τάξει μπανάνες κι αχλάδια που' χε μέσα στις σακούλες ...»

Οι οικολόγοι: Όρος που περιγράφει συλλήβδην, και με αρνητική χροιά (κάποτε μέσα σε εισαγωγικά), όσους ασχολούνται παντοιοτρόπως με την προστασία της φύσης. Πολλές φορές συνοδεύεται από αναφορές σε απροσδιόριστα οικονομικά οφέλη από ευρωπαϊκά κονδύλια. Αξίζει να σημειωθεί ότι συχνά, και μάλιστα πανελλαδικά, κατονομάζεται ο ΑΡΚΤΟΥΡΟΣ. Ενίοτε αναφέρονται ως «γνωστοί-άγνωστοι» (δείτε και παρακάτω), που δεν πρέπει όμως να συγχέονται με γνωστούς-αγνώστους άλλων περιοχών και καταστάσεων.

Το αυτοκίνητο: Συνήθως κάποιο τέσσερα επί τέσσερα «... από αυτά που έχουν οι οικολόγοι ... τεράστιο, ας πούμε τώρα πέντε χιλιάδες, πέντε χιλιάδες κυβικά, κι έχει μέσα..., έχει πίσω ένα τρέιλερ, δεν ξέρεις τι έχει μέσα ...» (από την προαναφερθείσα συνέντευξη). Περιγράφονται επίσης «ειδικά μετασκευασμένα αυτοκίνητα (κλούβες, κ.λπ.)», ακόμα και μία ...«λευκή Μερσεντές». Σύμφωνα με εκτενέστατο άρθρο τοπικής εφημερίδας της Φωκίδας που, προ καιρού, αναφερόταν σε απελευθερώσεις λύκων εκεί: «... τα αυτοκίνητα αυτά οδηγούνται από γνωστούς-άγνωστους και εμφανίζονται σε τουλάχιστον περιέργες τοπικές και χρονικές συγκυρίες σε σχέση με τις αθρόες επανεμφανίσεις λύκων». Σπάνια αναφέρεται ως μέσο μεταφοράς ...ελικόπτερο.

Τα εκτροφεία: Μυστικές εγκαταστάσεις των οικολόγων σε απόμερα σημεία της βόρειας Ελλάδας, όπου εκτρέφονται λύκοι, αρκούδες, τσακάλια, γύπες, οχιές και άλλα είδη. Κάποιοι το θεωρούν απίθανο, αφού είναι σχεδόν σίγουρο ότι οι οικολόγοι εισάγουν τα ζώα από μεγάλα εκτροφεία του εξωτερικού –σε ΗΠΑ και χώρες της βόρειας Ευρώπης– όπως δείχνουν τα ...διαφορετικά χαρακτηριστικά των ξενόφερτων ζώων (δείτε και παρακάτω).

Η επιστημονική τεκμηρίωση: Σε αρκετές περιπτώσεις, η πληροφορία συνοδεύεται και από την επιβεβαιωτική μαρτυρία κάποιου καθηγητή, για κάποιο περίεργο λόγο πάντα ανώνυμου, ή κάποιου επιστήμονα-οικολόγου. Ενίοτε αυτός είναι ξένος (η Γερμανία εμφανίζεται ως συχνότερη χώρα προέλευσης), που περιοδεύει incognito την περιοχή για να ελέγξει την αποτελεσματικότητα της απελευθέρωσης, και εξομολογείται εμπιστευτικά στην «πηγή». Ελλείψει των παραπάνω, επιστρατεύονται ως αλάνθαστοι γνώστες των ζώων και της φύσης ...οι παλαιοί (κυνηγοί, κτηνοτρόφοι, κ.λπ.).

Μεταφέρω από το προαναφερθέν άρθρο: «... Εκτιμήσεις των παλαιότερων κτηνοτρόφων μας, που γνώρισαν άριστα το λύκο στην περιοχή μας, όπως ήταν ως τα μέσα της δεκαετίας του '50, συγκρίνοντας σωματομετρικά χαρακτηριστικά, μέγεθος και διάπλαση σώματος, μέγεθος κυνοδόντων, κ.λπ., και παρατηρώντας τα χρώματα, αλλά και την ...ευκαμψία του αυχένα των τριών λύκων (sic!), συντείνουν στο ότι το είδος, αν δεν είναι νόθο, είναι πάντως ξενόφερτο. Αν είναι νόθο (διασταύρωση π.χ. με λυκόσκυλο) αυτό εξηγεί και τις αποκλίνοσες συμπεριφορές, λύκοι που «κατακόκκιροι και μέρα μεσημέρι συναντώνται καταμεσίς στον κάμπο» ως και το εξωφρενικό που «είναι κάποτε ανάμεσα στα πρόβατα και δεν ξέρουν τι να κάνουν», και πιστοποιεί ότι τα συγκεκριμένα ζώα προέρχονται από εκτροφεία, που είναι γνωστό ποιοι και γιατί τα διατηρούν... Επίσης θέτει ερωτηματικά για καθ' εαυτή την «ποιότητα» της επιχειρούμενης αποκατάστασης και συνεπώς, τουλάχιστον για το επιστημονικό ήθος όσων την απεργάζονται. Αν, τώρα, το είδος είναι ξενόφερτο, με δεδομένο ότι η επανεγκατάστασή του φαίνεται να έχει επιτύχει, επιβεβαιώνει την ανάμιξη των οικολόγων, εμμέσως πλην σαφώς ...»

Δεν είναι γνωστό πότε ή πως ξεκίνησε αυτή η φήμη. Σχετικές αναφορές και δημοσιεύματα εμφανίζονται περίπου από τα μέσα της δεκαετίας του '90, ενώ μετά το 2000 αναπαράγεται ευρύτατα τόσο προφορικά, όσο και σε ΜΜΕ, ιστοελίδες, blogs, κ.ά. Το ψήγμα αλήθειας που κρύβεται μέσα της (όπως και σε κάθε «επιτυχημένο» θρύλο) μπορεί να είναι οι περιοδικές απελευθερώσεις από τα κέντρα περίθαλψης θεραπευμένων άγριων ζώων, κυρίως πουλιών, αλλά και μικρών θηλαστικών και φιδιών, η ύπαρξη των δύο καταφυγίων του ΑΡΚΤΟΥΡΟΥ, όπως και η τακτική παρουσία αυτοκινήτων των περιβαλλοντικών οργανώσεων σε απόμερες περιοχές όπου υλοποιούν κάποιο έργο. Στην περίπτωση του γνωστού μου, για παράδειγμα, ο ΑΡΚΤΟΥΡΟΣ όντως υλοποιεί τον τελευταίο χρόνο δράσεις για την αρκούδα στην Ευρυτανία, κάτι που εξηγεί την συχνή παρουσία αυτοκινήτων του εκεί. Επίσης, και η ΚΑΛΛΙΣΤΩ έχει δράσεις για τον λύκο στην περιοχή, κάτι που εξηγεί την πιθανή παρου-

σία ερευνητών που προσπαθούσαν να εντοπίσουν ζώα με πομπούς ραδιοπαρακολούθησης.

Για όσους έχουν έστω και στοιχειώδεις γνώσεις για τη φύση, για τη συμπεριφορά των ζώων, αλλά και για τη λειτουργία των περιβαλλοντικών οργανώσεων, αυτή η ιστορία είναι τόσο εξωφρενικά ανόητη που δεν γεννάται καν θέμα αντίκρουσής της.

Από την άλλη, η διαστρέβλωση της αλήθειας είναι συνεχής και η προβολή (σκοπίμα άραγε;) των σποραδικών ζημιών από λύκους ή αρκούδες έντονη.

Ενδεικτικά παραθέτω από το διαδίκτυο:

«... Ελάχιστοι κτηνοτρόφοι απομένουν στο ιστορικό Σούλι, όπου, υπό δύσκολες συνθήκες, απομόνωση, έλλειψη υποδομών κ.λπ., προσπαθούν να επιβιώσουν. Δεν τους έφταναν, όπως λένε, όλα τ' άλλα προβλήματα, ήρθαν να προστεθούν και οι λύκοι που αμόλυσαν οι οικολόγοι στα κακοτράχαλα βουνά του Σουλίου και κατασπαράζουν τα ζωντανά. Ο κ. Σ. Τ. μας είπε σχετικά: «Πριν λίγες ημέρες οι λύκοι μου έφαγαν 15 πρόβατα. Δεν μπορούμε να φυλάξουμε τα ζώα μας, για να μη μας τα τρώνε οι λύκοι. Οι οικολόγοι μας κάνουν, χωρίς λόγο, μεγάλη ζημιά...»

«... Επειδή είμαι από Καστοριά σας πληροφορώ ότι ο Αρκτούρος έχει επέμβει αυθαίρετα και ανεξέλεγκτα στο οικοσύστημα. Εμείνα εμβρόντητος όταν οι Κλεισουριώτες υποδέχθηκαν τη «μαμά» αρκούδα και το «αρκουδάκι» της με τιμές αρχηγού κράτους κατόπιν προτροπής του Αρκτούρου. Η θέση της αρκούδας ποτέ δεν ήταν στα χωριά και η τροφή της δεν είναι αιγοπρόβατα. Αν στην Αμερική και Καναδά αρκούδα άρχιζε να έχει διατροφικές συνήθειες πρόβατα και κασίκες απλά θα θανατωνόταν. Και αυτό γιατί οι διατροφικές συνήθειες περνάν από γενιά σε γενιά όπως και γιατί είναι απαράδεκτο η αρκούδα να συνδυάζει την τροφή της με τον πολιτισμό και τον άνθρωπο (sic!). Θάνατος στην ΜΙΑ αρκούδα λοιπόν ...»

Τέλος, από τη συνέντευξη του χωρικού της Φθιώτιδας: «... Αυτά είναι τα χάλια σας κύριοι οικολόγοι... Δηλαδή ερχόσαστε, αμολάτε τους λύκους, αμολάτε τις αρκούδες, να τα τσιΰω εγώ με τ' άλλα, τα δικά μου τα πρόβατα, με τα δικά μου τα γίδια ... με τα σκυλιά ... τα σκυλιά μου ... δεν είναι δυνατόν να πούμε, να τρελαίνεσαι να πούμε ... Τι να πω... Δηλαδή αυτά... αυτοί που λέγονται ... δεν τους χαρακτηρίζω, κακοποιά στοιχεία εγώ τους χαρακτηρίζω, που αμολάν τους λύκους, κάνουν τεράστιο έγκλημα ...»

Για να δείτε, μάλιστα, τη διάχυση αυτής της φήμης, πέρσι αντιδήμαρχοι και μέλη του Δημοτικού Συμβουλίου Καρπενησίου αντέδρασαν σε πρόταση του Δημάρχου να εγκριθεί πρόγραμμα ενημέρωσης για το λύκο από περιβαλλοντική ΜΚΟ (χωρίς καμιά επιβάρυνση για το δήμο), υποστηρίζοντας ότι αυτό αποτελεί πρόκληση για τους ντόπιους κτηνοτρόφους που δεινοπαθούν από τους λύκους «που απελευθερώνουν κάποιοι». Ένας εξ αυτών μάλιστα, ιατρός, δήλωσε ότι δεν ήταν βέβαιος για το αν απελευθερώνονται λύκοι αλλά από την εμπειρία του στο νοσοκομείο, ήταν απόλυτα σίγουρος για την απελευθέρωση φιδιών (sic!).

Όλα αυτά έχουν δημιουργήσει δυσπιστία και φόβο σε πολλές περιοχές, που δυσχεραίνει σημαντικά τις σχέσεις των περιβαλλοντικών οργανώσεων με τους ντόπιους κατοίκους, και εντείνει το ήδη μεγάλο πρόβλημα της παράνομης θανάτωσης των μεγάλων θηρευτών και της χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων. Το πρόβλημα επιτείνει η αδράνεια των αρμόδιων φορέων και υπηρεσιών σχετικά με τις αποζημιώσεις γεωργών και κτηνοτρόφων για ζημιές από σαρκοφάγα, αλλά και με τα μέτρα πρόληψης που περιλαμβάνονται στο Εθνικό πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης.

Πιστεύω ότι αυτή η ανάρτηση σε διαδικτυακό forum τα λέει όλα: «... Φέτος το καλοκαίρι πριν αρχίσει το κυνήγι, μια παρέα εκεί κοντά βαριόμασταν και βγήκαμε για κυνήγι λύκου. Την πρώτη μέρα φάγαμε 2 και ένας τραυματισμένος. Μετά ακολούθησαν κι άλλοι. Άστους να ρίχνουν, για να 'χουμε κι εμείς κυνήγια τριχωτών!!!! ...» (τα θαυμαστικά δικά του).

Από ότι φαίνεται θα πρέπει να πλέον αντιμετωπίσουμε αυτό το θέμα, για το οποίο αδιαφορούσαμε μέχρι τώρα ως ανάξιο λόγου, καθώς η δυσπιστία και η εμπάθεια, αγκαλιά με την άγνοια ή την ημιμάθεια, προδιαθέτουν αρνητικά μεγάλο μέρος των ντόπιων πληθυσμών. Των ανθρώπων δηλαδή που πρέπει, κυρίως, να κερδίσουμε για να έχει ουσιαστικό αποτέλεσμα το έργο μας.

ΥΓ. Ενώ αυτό το κείμενο είχε ήδη γραφτεί, επισκεφθήκαμε την Οίτη με άλλα τρία μέλη του ΔΣ, τον Χρήστο Γεωργιάδη και εκπροσώπους του Ινστιτούτου Δασικών Μελετών, στο πλαίσιο του νέου μας LIFE. Στην επιστροφή σταματήσαμε για φαγητό στην Παύλιανη, όπου και είχαμε μακρά συζήτηση με κάποιους ντόπιους που θέλησαν να μάθουν τι κάναμε στο βουνό. Τη συζήτηση σχεδόν μονοπώλησαν ...οι λύκοι. Φυσικά, όλοι γνώριζαν ότι τους φέρνει ο ΑΡΚΤΟΥΡΟΣ και επιχειρηματολόγησαν σχετικά με τις προσωπικές τους εμπειρίες για να ...μας πείσουν. Το μόνο ενθαρρυντικό ήταν πως για την αρκούδα δεν συμφωνούσαν όλοι ότι έρχεται... με αυτοκίνητο.

Νίκος Πέτρου

Διατήρηση δασών και δασικών ανοιγμάτων προτεραιότητας στον Εθνικό Δρυμό Οίτης και στο όρος Καλλίδρομο της Στερεάς Ελλάδας (FOROPENFORESTS)

Το νέο πρόγραμμα LIFE της ΕΕΠΦ (LIFE11 NAT GR/1014).

Κυριάκος Γεωργίου*

Μεταξύ των 8 ελληνικών προτάσεων που εγκρίθηκαν για χρηματοδότηση από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο πλαίσιο του χρηματοδοτικού μέσου LIFE+ στην προκήρυξη του 2011 περιλαμβάνεται και το έργο «Διατήρηση Δασών και Δασικών Ανοιγμάτων Προτεραιότητας στον Εθνικό Δρυμό Οίτης και στο Όρος Καλλίδρομο της Στερεάς Ελλάδας», με ακρωνύμιο FOROPENFORESTS. Η πρόταση αυτή υποβλήθηκε από την Εταιρεία μας, την Ελλη-

νική Εταιρεία Προστασίας της Φύσης, που είναι και ο Συντονιστής Δικαιούχος, σε συνεργασία με το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, τον Ελληνικό Γεωργικό Οργανισμό ΔΗΜΗΤΡΑ, τον ΑΡΚΤΟΥΡΟ και την Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας (Συμπράττοντες Δικαιούχοι).

Το έργο υποστηρίζεται από το ΥΠΕΚΑ (Γενική Γραμματεία Δασών – Διεύθυνση Αισθητικών Δασών και Θήρας και Τμήμα Διαχείρισης Φυσικού Περιβάλλοντος), τον Φορέα Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Οίτης, τον Δήμο Λαμιέων και τους Φίλους του όρους Καλλίδρομο.

Η διάρκεια του έργου είναι πενταετής με έναρξη από 1ης Σεπτεμβρίου 2012. Ο συνολικός προϋπολο-

* Ο Κυριάκος Γεωργίου είναι αν. καθηγητής Φυσιολογίας Φυτών και αν. Πρόεδρος του Τμήματος Βιολογίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, καθώς και μέλος του ΔΣ και Πρόεδρος της Επιτροπής Φύσης της ΕΕΠΦ.

γισμός του έργου ανέρχεται στα 1.750.840 € εκ των οποίων 1.309.840 € (74,81 %) αποτελεί την ευρωπαϊκή οικονομική συνεισφορά και 441.000 € (25,19 %) την ίδια συμμετοχή των εταίρων, συμπεριλαμβανομένης και της συγχρηματοδότησης με 15.000 € από το Δήμο Μώλου - Αγίου Κωνσταντίνου.

Στόχοι του προγράμματος

Αντικείμενο του προγράμματος είναι η εφαρμογή, στα δάση και στα διάκενα τους, διαχειριστικών πρακτικών που θα συμβάλουν στη διατήρηση της βιοποικιλότητας σε όλα τα επίπεδα, σε δύο ορεινές περιοχές του δικτύου NATURA 2000 της Στερεάς Ελλάδας: στον Εθνικό Δρυμό Οίτης και στο Όρος Καλλίδρομο.

Στόχοι του προγράμματος είναι πέντε τύποι οικοτόπων προτεραιότητας του Παραρτήματος I της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ: δάση μαύρης πεύκης (9530*), δάση *Juniperus foetidissima* (9560*), ορεινοί λειμώνες (6210* και 6230*) και εποχικά τέλματα (3170*). Οι ορεινοί λειμώνες και τα εποχικά τέλματα δημιουργούνται στα δασικά ανοίγματα. Τα είδη-στόχοι είναι δύο είδη προτεραιότητας του Παραρτήματος II της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, η *Veronica oetaea** (ένα κρισίμως κινδυνεύον φυτό των εποχικών τελεμάτων, τοπικό ενδημικό της Οίτης) και η καφέ αρκούδα (*Ursus arctos**), καθώς και πέντε είδη πουλιών του Παραρτήματος I της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ: ένα νυκτόβιο αρπακτικό, ο αιγώλιος (*Aegolius funereus*), 3 δρυκολάπτες (*Dryocopus martius*, *Dendrocopos leucotos* και *Picus canus*) και η πετροπέρδικα (*Alectoris graeca*).

Μετά από διερεύνηση των απειλών που αντιμετωπίζουν οι οικοτόποι και τα είδη στόχοι στις περιοχές του προγράμματος, διαμορφώθηκε η ακόλουθη σειρά εξειδικευμένων έργων:

1. Υποστήριξη των δασικών ανοιγμάτων με σκοπό τη διατήρηση των ορεινών λειμώνων και των εποχικών τελεμάτων.
2. Αποκατάσταση της υδρογεωλογίας και των βιοκοινοτήτων των εποχικών τελεμάτων και ενίσχυση του πληθυσμού της *Veronica oetaea**.
3. Προστασία των λειμώνων και των εποχικών τελεμάτων από υποβάθμιση που προκαλείται από anthropογενή πίεση.
4. Αποκατάσταση των δασών *Juniperus foetidissima* που θα περιλαμβάνει αποκατάσταση του δυναμικού αναγέννησης και επέκταση της περιοχής εξάπλωσης.
5. Προστασία των δασών κωνοφόρων από καταστροφικές ανεξέλεγκτες πυρκαγιές.
6. Εκτός τόπου διατήρηση των φυτών-ακρωγνιαιών λίθων των οικοτόπων-στόχων.
7. Ενίσχυση των πληθυσμών, επέκταση της περιοχής εξάπλωσης και προστασία των πέντε ειδών πτηνών.

8. Ενίσχυση και προστασία του πληθυσμού της καφέ αρκούδας.
9. Ενεργός συμμετοχή των ενδιαφερομένων μερών στη διαχείριση των περιοχών με απώτερο στόχο τη διατήρησή τους.
10. Νομική προστασία των περιοχών του προγράμματος.

Δράσεις και μέσα που θα χρησιμοποιηθούν για την υλοποίηση του έργου

Οι προτάσεις LIFE-ΦΥΣΗ περιλαμβάνουν τουλάχιστον 5 ομάδες δράσεων: προπαρασκευαστικές δράσεις (Α), συγκεκριμένες δράσεις διατήρησης (C), παρακολούθηση των επιπτώσεων από τις δράσεις του έργου (D), ενημέρωση του κοινού και διάχυση των αποτελεσμάτων (E), συνολική λειτουργία και παρακολούθηση της προόδου του έργου (F).

Οι προπαρασκευαστικές δράσεις (συνολικά 12 στο έργο μας) θα παράσχουν πλήρεις, επιστημονικά τεκμηριωμένες προδιαγραφές για τις συγκεκριμένες δράσεις διατήρησης και διάχυσης των αποτελεσμάτων. Οι δράσεις αυτές περιλαμβάνουν: α) Μελέτες των οικοτόπων και των ειδών στόχων και διερεύνηση των παραγόντων που τους επηρεάζουν, από τις οποίες θα προκύψει επίσης η αρχική κατάσταση των οικοτόπων και ειδών στόχων καθώς και οι προδιαγραφές για την παρακολούθηση των επιπτώσεων των δράσεων διατήρησης σε αυτά. β) Διαμορφωση των προδιαγραφών για τις παρεμβάσεις που σχετίζονται κυρίως με τον έλεγχο της πρόσβασης στις περιοχές και τις υποδομές. γ) Διερεύνηση των απόψεων και των προσδοκιών των ενδιαφερομένων μερών και τον προσδιορισμό της διοικητικής δομής και του νομικού καθεστώτος των οικοτόπων και ειδών στόχων. Αυτές οι δράσεις θα δημιουργήσουν μια στερεή βάση για τη διασφάλιση της συναίνεσης και της συμμετοχής των ενδιαφερομένων μερών.

Στο έργο περιλαμβάνονται 10 συγκεκριμένες δράσεις διατήρησης, με την υλοποίηση των οποίων θα επιτευχθούν οι αντικειμενικοί στόχοι του προγράμματος. Αυτές είναι:

■ Η διατήρηση των δασικών ανοιγμάτων, δηλαδή η αναστολή της ανεξέλεγκτης επέκτασης των θάμνων, που θα επιτευχθεί με διαχείριση της βόσκησης και έλεγχο της βιομάζας της ξυλώδους βλάστησης. Θα διερευνηθούν τα αποτελέσματα της εφαρμογής διάφορων εντάσεων βόσκησης σε συνδυασμό με διάφορα συστήματα ελέγχου της βλάστησης στους ορεινούς λειμώνες και τα εποχικά τέλματα, και θα προσδιοριστούν οι κατάλληλες διαχειριστικές πρακτικές για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας. Οι πρακτικές αυτές θα αποκαταστήσουν επίσης την ποιότητα των οικοτόπων - στόχων αποκαθιστώντας τη σύσταση και τη δομή της βλάστησης.

Edraianthus parnassicus: ενδημικό της Στερεάς Ελλάδας και της Πελοποννήσου

Φωτ.: Γεώργιος Καρατσός

πων και με την ανάπτυξη μεθόδων για τον πολλαπλασιασμό και τη μεταφύτευση τους. Η δράση αυτή θα προμηθεύσει επίσης το φυτικό υλικό για ορισμένες από τις δράσεις αποκατάστασης.

■ Η ενίσχυση των πληθυσμών, η επέκταση της περιοχής εμφάνισης και η προστασία των πέντε ειδών πουλιών του Παραρτήματος Ι, που θα επιτευχθεί με διατήρηση των φυσικών θέσεων φωλιάσματος και των τροφικών πόρων (διατήρηση γέρικων δένδρων και νεκρών ξύλων), με εγκατάσταση κουτιών φωλιάσματος, με εφαρμογή κατάλληλων πρακτικών δασοκομίας, και με διατήρηση των περιοχών διατροφής της πετροπέρδικας στους λειμώνες.

■ Η ενίσχυση και η προστασία του πληθυσμού της *Ursus arctos**, που θα επιτευχθεί με ελαχιστοποίηση της θανάτωσης της καφέ αρκούδας, με διανομή ελληνικών ποιμενικών σκύλων και ηλεκτροφόρων φρακτών για τα μελίσσια καθώς και με αύξηση του αριθμού των άγριων οπωροφόρων δένδρων.

■ Η νομική προστασία των περιοχών του προγράμματος, που θα επιτευχθεί με προετοιμασία δύο νομικών εγγράφων, που θα θεμελιώνουν το απαραίτητο νομικό πλαίσιο για τη διατήρηση και τη διαχείριση των περιοχών του Δικτύου NATURA 2000 στο όρος Οίτη και στο όρος Καλλίδρομο, καθώς και με την έκδοση της σχετικής νομοθεσίας από το Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής (ΥΠΕΚΑ).

Οι επιπτώσεις των συγκεκριμένων δράσεων διατήρησης στους οικοτόπους και τα είδη στόχους θα παρακολουθείται μέσω των δράσεων D. Η τακτική παρακολούθηση θα επιτρέψει τροποποιήσεις των προδιαγραφών των δράσεων διατήρησης αν καταστεί αναγκαίο.

Οι δράσεις διάχυσης-ενημέρωσης (E) συνοψίζονται ως εξής:

■ Διάχυση των αποτελεσμάτων του προγράμματος στο ευρύ κοινό, στους υπευθύνους για τη διαχείριση των περιοχών και στην επιστημονική κοινότητα μέσω της δημιουργίας ιστότοπου του προγράμματος, μέσω παρουσίασης των αποτελεσμάτων σε συνέδρια, με δημοσιεύσεις σε επιστημονικά περιοδικά και ενημερωτικά δελτία, καθώς και μέσω συμμετοχής σε εξειδικευμένες επιστημονικές ομάδες.

■ Διασφάλιση της συγκατάθεσης των ενδιαφερόμενων μερών και ενθάρρυνση της συμμετοχής τους στη διατήρηση μέσω τοπικών εκδηλώσεων, εκπαιδευτικών σεμιναρίων και επιμορφωτικών εργαστηρίων. Τα παραπάνω θα συμβάλουν στην μετά-LIFE συνέχιση δράσεων διατήρησης στη περιοχή.

■ Επιμόρφωση του κοινού και αύξηση της κοινωνικής ευαισθητοποίησης μέσω της διανομής πληροφοριακού/επιμορφωτικού υλικού, προβολής πληροφοριών στα ΜΜΕ καθώς και μέσω της δημιουργίας κέντρου εκπαίδευσης και πληροφό-

■ Η αποκατάσταση της υδρογεωλογίας των εποχικών τελμάτων με την απομάκρυνση των πρόσφατων επεμβάσεων και με έλεγχο της διάβρωσης. Επίσης, τα μέτρα ελέγχου πρόσβασης και η δημιουργία υποδομών για τους επισκέπτες θα περιορίσουν το ποδοπάτημα που προκαλεί συμπίεση του εδάφους, ρύπανση, και αύξηση των νιτρικών τα οποία είναι ανεπιθύμητα στο ενδιαίτημα αυτό.

■ Η αποκατάσταση των βιοκοινοτήτων των εποχικών τελμάτων, που θα επιτευχθεί μέσω των παρεμβάσεων της προηγούμενης δράσης, καθώς επίσης και με άμεσες παρεμβάσεις στις βιοκοινότητες, όπως απομάκρυνση των ανταγωνιστών και επανεισαγωγή των χαρακτηριστικών ειδών. Επιπρόσθετα, θα εφαρμοστεί η πιλοτική εισαγωγή της *Veronica oetaea** σε νέες θέσεις.

■ Η αποκατάσταση των δασών *Juniperus foetidissima*, που θα επιτευχθεί με παραγωγή και φύτευση αρσενικών/θηλυκών/δίοικων φυτών, έτσι ώστε να διασφαλιστεί μια ιδανική αναλογία φύλου, με προστασία των νεαρών φυτών και πιλοτικά με επανεισαγωγή αυτού του τύπου οικοτόπου σε δύο περιοχές.

■ Η προστασία των δασών *Juniperus foetidissima* και *Pinus nigra* από τις ανεξέλεγκτες πυρκαγιές, που θα επιτευχθεί με ενίσχυση των υποδομών πυροπροστασίας και μέσω δημιουργίας υποδομών για τους επισκέπτες (χώροι κατασκίησης, χώροι αναψυχής) που θα ελαττώσουν τα περιστατικά τυχαίων πυρκαγιών.

■ Η εκτός τόπου διατήρηση των οικοτόπων και ειδών στόχων, που θα επιτευχθεί με ίδρυση τράπεζας σπερμάτων για τα είδη κλειδιά των οικοτό-

Ο Γοργοπόταμος στην έξοδό του (Φωτ. Γεώργιος Καρέτσος)

ρησης στο Καλλίδρομο και αναβάθμισης του Μουσείου Φυσικής Ιστορίας της Οίτης.

■ Μια σειρά δράσεων συνολικού συντονισμού και διαχείρισης (F) θα διευκολύνουν τη λειτουργία του προγράμματος καθώς και την επικοινωνία με τα ενδιαφερόμενα μέρη και άλλους εμπλεκόμενους διαχειριστές των περιοχών, και θα διασφαλίσουν τη συνέχιση των δράσεων διατήρησης μετά το τέλος του προγράμματος.

■ Θα εγκαθιδρυθεί μια σαφής διαχειριστική δομή, της οποίας θα ηγείται ο Διευθυντής του έργου, η οποία θα διασφαλίζει την πιστή εφαρμογή του χρονοδιαγράμματος, την έγκαιρη παραγωγή καλής ποιότητας παραδοτέων και την εκπλήρωση των υποχρεώσεων αναφοράς προς την ΕΕ. Επίσης, θα διασφαλίσει την καλή οικονομική διαχείριση, η οποία θα επικουρείται από εξωτερικό έλεγχο.

■ Η Επιτροπή Ενδιαφερόμενων Μερών αποτελεί ένα σημαντικό στοιχείο για τη λειτουργία και την επίτευξη των στόχων του προγράμματος. Αντιπροσωπεύει το μέσο για την άμεση συμμετοχή όλων των ενδιαφερομένων μερών στο πρόγραμμα, και θα παρέχει καθοδήγηση προκειμένου να διασφαλιστεί η δημόσια υποστήριξη και δέσμευση και να ξεπεραστούν πιθανά προβλήματα διοικητικής και πολιτικής φύσης. Επίσης, θα συνεισφέρει αποφασιστικά στη δημιουργία σχεδίου διατήρησης των οικοτόπων και των ειδών μετά τη λήξη του προγράμματος.

■ Η δικτύωση με παρόμοια προγράμματα θα επιτύχει την ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειριών σχετικά με τις διαχειριστικές πρακτικές των οικοτόπων και των ειδών στόχων.

Αναμενόμενα αποτελέσματα (προϊόντα και ποσοτικά επιτεύγματα)

■ Σύγχρονοι χάρτες GIS υψηλής ανάλυσης των οικοτόπων στόχων στα όρη Οίτη και Καλλίδρομο.

■ Βασική μελέτη και μελέτη της διακύμανσης σε βάθος χρόνου της υδρογεωλογίας και των βιοκοινοτήτων των εποχικών τελμάτων, συμπεριλαμβανομένης της *Veronica oetaea**, προδιαγραφές για τη διαχείρισή τους και πρωτόκολλο παρακολούθησης.

■ Βασική μελέτη της σύνθεσης και της δομής της βλάστησης των ορεινών λειμώνων και πρωτόκολλα παρακολούθησης.

■ Βασική μελέτη της επέκτασης των δασών και της χρήσης από βοοειδή και προδιαγραφές διαχείρισης.

■ Βασική μελέτη της κατάστασης διατήρησης του δάσους *Juniperus foetidissima* και προδιαγραφές διαχείρισης.

■ Βασική μελέτη της κατάστασης διατήρησης των πέντε ειδών πτηνών του Παραρτήματος I και της *Ursus arctos** και προδιαγραφές διαχείρισης.

■ Προδιαγραφές για τα μέτρα ελέγχου πρόσβασης και υποδομών.

■ Αναφορές σχετικά με τη διαβούλευση των εν-

Veronica oetaea: στενά ενδημικό της Οίτης. Ενδημεί σε εποχικά λιμνία των μεγάλων υψομέτρων.

διαφερόμενων μερών, τη διοικητική δομή των περιοχών του προγράμματος και το νομικό καθεστώς των οικοτόπων και ειδών στόχων συμπεριλαμβανομένης και πρότασης για στρατηγική επικοινωνίας και συμμετοχής.

- Μια σειρά μέτρων ελέγχου πρόσβασης (περίφραξη, εγκατάσταση ανυψούμενων μπαρών και χώρων στάθμευσης, πινακίδων σήμανσης) και δημιουργίας υποδομών για επισκέπτες (εγκατάσταση περιπτέρων πληροφόρησης, χώρων κατασκίνωσης και αναψυχής, επιδιόρθωση και αναδιαμόρφωση μονοπατιών).

- Προστασία και αποκατάσταση των ορεινών λειμώνων και βελτίωση της ποιότητας των βοσκο-

Arabis bryoides: ενδημικό των Βαλκανίων.

Φωτ.: Γεώργιος Καρέτσος

τόπων τους σε μια περιοχή μεγαλύτερη από 400 εκτάρια στο όρος Οίτη και σε μια μεγάλη περιοχή στο όρος Καλλίδρομο. Συγγραφή εγχειριδίου για τη διαχείριση της βόσκησης και της ξυλώδους βλάστησης με σκοπό τη διατήρηση των λειμώνων και των εποχικών τελμάτων.

- Προστασία και αποκατάσταση επτά εποχικών τελμάτων συμπεριλαμβανομένων 4 νέων τοποθεσιών για την *Veronica oetaea**, αποκατάσταση των βιοκοινοτήτων σε τουλάχιστον 4 τέλματα, έλεγχος της διάβρωσης σε μια περιοχή περίπου 4 εκταρίων και απομάκρυνση μιας βρύσης. Συγγραφή εγχειριδίου για την αποκατάσταση της *Veronica oetaea** καθώς και εγχειριδίου για την αποκατάσταση των εποχικών τελμάτων.

- Προστασία και αποκατάσταση των δασών *Juniperus foetidissima*, που θα περιλαμβάνει τη δημιουργία ιδανικής αναλογίας φύλου, την παραγωγή νέων φυτών και τη δημιουργία 40-45 εκταρίων νέου οικοτόπου. Συγγραφή εγχειριδίου για την αποκατάσταση των δασών.

- Εφαρμογή μέτρων πυροπροστασίας μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται η εγκατάσταση 2 πυροφυλακίων και 2 δεξαμενών νερού.

- Δημιουργία και λειτουργία τράπεζας σπερμάτων για τα είδη-κλειδιά, συγγραφή ενός εγχειριδίου με πρωτόκολλα για τη συλλογή σπερμάτων, τον χειρισμό, την αποθήκευση και τη φύτευση σπερμάτων καθώς και ενός εγχειριδίου με οδηγίες για την αύξηση και τη μεταφύτευση των φυτών.

- Διατήρηση του ενδιαιτήματος και των διατροφικών πόρων για τα πέντε είδη πτηνών του Παραρτήματος Ι συμπεριλαμβανομένης της εγκατάστασης 100 τεχνητών φωλιών. Συγγραφή εγχειριδίου για τη διατήρηση των πτηνών.

- Διατήρηση των πηγών τροφής και προστασία της *Ursus arctos** μεταξύ άλλων με φύτευση 500-1.000 άγριων οπωροφόρων δένδρων, καθώς και διανομή 10 ελληνικών ποιμενικών σκύλων και 20 ηλεκτροφόρων φρακτών για μελίσιση.

- Δύο τελικά νομικά έγγραφα σχετικά με την προστασία και τη διαχείριση των περιοχών NATURA 2000 στο όρος Οίτη και στο όρος Καλλίδρομο και έκδοση της σχετικής νομοθεσίας.

- Δημιουργία πρωτοκόλλων παρακολούθησης για την παρακολούθηση κατά τη διάρκεια του προγράμματος καθώς και μετά τη λήξη του (after-LIFE) για όλους τους οικοτόπους και τα είδη στόχους.

- Συμμετοχή των ενδιαφερόμενων μερών, κοινωνική επιμόρφωση και ευαισθητοποίηση. Θα παραχθούν 10.000 φυλλάδια, 1.000 αφίσες, 2.000 μπλούζες, καθώς και 2 video. Εγκατάσταση 2 πινάκων ανακοινώσεων, δημοσιοποίηση του προγράμματος και των δράσεων του με προβολή στα ΜΜΕ, πραγματοποίηση δύο σεμιναρίων για εκπαιδευτές, δύο σεμιναρίων για εκπροσώπους του τουρισμού,

Φωτ.: Γεώργιος Καρέτσος

δύο σεμιναρίων για κτηνοτρόφους, τεσσάρων τοπικών εκδηλώσεων, πέντε εκπαιδευτικών μαθητικών εκδρομών, δύο τετραήμερων επιμορφωτικών εργαστηρίων, μιας σειράς εκπαιδευτικών και επιμορφωτικών εργαστηρίων για αγρότες.

■ Ύδρυση επιτροπής ενδιαφερόμενων μερών, στην οποία θα συμμετέχουν:

- Συντονιστής του Προγράμματος (ΕΕΠΦ)
- Εκπρόσωπος της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας
- Εκπρόσωπος του Δήμου Λαμιέων
- Εκπρόσωπος του Δήμου Μώλου-Αγίου Κωνσταντίνου
- Εκπρόσωπος του Δήμου Τιθορέας
- Εκπρόσωπος του ΔΣ του Φορέα Διαχείρισης του Εθνικού Δρυμού Οίτης
- Εκπρόσωποι τοπικών κοινοτήτων στην περιοχή της Οίτης και του Καλλίδρομου
- Εκπρόσωποι Αποκεντρωμένης Διοίκησης Θεσσαλίας – Στερεάς Ελλάδας
- Εκπρόσωποι της Επιθεώρησης Δασών Λαμίας
- Εκπρόσωπος του Επιμελητηρίου Φθιώτιδας (Ένωση Τοπικών Επαγγελματιών)
- Εκπρόσωποι τοπικών ΜΚΟ
- Εκπρόσωποι του ΥΠΕΚΑ
- Εκπρόσωποι της Γενικής Γραμματείας Δασών και Φυσικού Περιβάλλοντος
- Εκπρόσωποι άλλων τοπικών φορέων ή οργανώσεων

■ Ύδρυση και λειτουργία ενός κέντρου επιμόρφωσης και πληροφόρησης στο όρος Καλλίδρομο και αναβάθμιση του Μουσείου Φυσικής Ιστορίας στη Μονή Αγάθωνος της Οίτης. Τα κέντρα θα περιλαμβάνουν δύο φωτογραφικές εκθέσεις, πέντε διοράματα και πίνακες πληροφοριών.

■ Μια σειρά παρουσιάσεων σε διεθνή επιστημονικά συνέδρια και δημοσιεύσεων σε πρακτικά συνεδρίων και διεθνή επιστημονικά περιοδικά, τουλάχιστον 2 δημοσιεύσεις σε ενημερωτικά δελτία των EDGC και HERPAS και δημιουργία δεκασέλιδης εκλαϊκευμένης αναφοράς.

■ Σχέδιο Διατήρησης μετά το τέλος του προγράμματος (after-LIFE) για τους οικοτόπους και τα είδη στόχους.

■ Έκθεση για τις κοινωνικο-οικονομικές επιπτώσεις του προγράμματος.

Το πρόγραμμα και η κλιματική αλλαγή

Αν και η προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή δεν περιλαμβάνεται στους στόχους του προγράμματος, ορισμένες δράσεις του προγράμματος θα συνεισφέρουν σε αυτόν τον τομέα, ως ακολούθως:

1. Η γνώση των δυναμικών αλλαγών του γεωπεριβάλλοντος των εποχικών τελμάτων θα βοηθήσει στην κατανόηση και στην αντιμετώπιση των επιδράσεων της κλιματικής αλλαγής σε αυτόν τον τύπο οικοτόπου.

Φωτ. Νίκος Πέτρου

Οι διαχειριστικές πρακτικές που αφαιρούν γέρικα και νεκρά δέντρα επηρεάζουν άμεσα την επιβίωση του Λευκωνώτη Δρυοκοπάτη (*Dendrocopos leucotos*) που τα χρειάζεται για να τραφεί και να φωλιάσει.

2. Οι οικοτόποι στόχοι και η *Veronica oetaea** περιορίζονται σε μεγάλα υψόμετρα και είναι πιο ευάλωτοι στην παγκόσμια κλιματική θέρμανση. Το πρόγραμμα θα συνεισφέρει στη γνώση της οικολογίας τους και έτσι θα βοηθήσει στη μελλοντική διαχείριση με σκοπό την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής.
3. Η Ελλάδα είναι το νοτιότερο άκρο της κατανομής των πτηνών του Παραρτήματος I *Aegolius funereus*, *Dryocopus martius* και *Picus canus*, κάτι που σημαίνει ότι οι πληθυσμοί τους είναι πιο ευαίσθητοι σε μεγάλες αλλαγές. Το πρόγραμμα θα βελτιώσει την κατάσταση διατήρησής τους έτσι ώστε να μπορούν να αντεπεξέλθουν στην κλιματική αλλαγή.

Επίλογος

Η επιτυχής υποβολή της πρότασης FOROPENFOR-ESTS στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή αποτελεί ιδανικό παράδειγμα του τι μπορεί να επιτευχθεί με τη συνεργασία περιβαλλοντικών οργανώσεων, όπως είναι η Ελληνική Εταιρεία Προστασίας της Φύσης, επιστημονικών φορέων και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Καταδεικνύει επίσης το έμπρακτο ενδιαφέρον της Εταιρείας στην ανάληψη πρωτοβουλιών και στην υλοποίηση δράσεων για την διατήρηση και προστασία του φυσικού περιβάλλοντος της Ελλάδας. Το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΕΠΦ υποστήριξε με πάθος την υποβολή της πρότασης και συνέβαλε ουσιαστικά στην διαμόρφωσή της. ■

Οίτη: ένα βορειοελλαδίτικο βουνό στη Στερεά Ελλάδα

Κείμενο και φωτογραφίες: Γεώργιος Καρέτσος*

Όποιος έχει επισκεφτεί τα στερεοελλαδίτικα βουνά εύκολα θα διαπιστώσει ότι η Οίτη παρουσιάζει κάποιες σημαντικές διαφορές από τα υπόλοιπα γειτονικά βουνά: Γκιώνα, Βαρδούσια και Παρνασσό.

Η Οίτη διατηρεί πολλά νερά σε μεγάλα και σε χαμηλότερα υψόμετρα που σπανίζουν στο υπόλοιπα. Η βόρεια και ανατολική άγρια όψη της με τις απότομες κλίσεις και τα φαράγγια διατηρεί τη στερεοελλαδίτικη αίσθηση, που όμως ανατρέπεται γρήγορα από την ήπια μορφολογία των μεγαλύτερων υψομέτρων. Τα μεγάλα λιβάδια με τις εαρινές λίμνες χαρακτηρίζουν τα υψίπεδα ενώ γύρω δεσπόζουν οι ψηλότερες κορυφές της: Πύργος, Γρεβενό, Αλύκαινα, Βλιτοτσούμαρο, Σέμπι (Μαυροτσούμαρο), Μύτικας, Πυργάκια, Μουχλιάρα, Ξεροβούνι κ.ά. Οι περισσότερες κορυφές είναι ασβεστολιθικές και προβάλλουν μέσα από ένα εκτεταμένο επίθεμα φλύσχη (ιζηματογενές πέτρωμα) αδιαπέραστο στο νερό. Σε αυτό ακριβώς το γεγονός οφείλεται και η αυξημένη επιφανειακή υδροφορία των μεγάλων υψομέτρων. Τα νερά αυτά τροφοδοτούν

ένα πυκνό δίκτυο ρεμάτων προς όλες τις κατευθύνσεις. Στην προβιομηχανική εποχή, μάλιστα, η Οίτη φιλοξενούσε περιφερειακά πλήθος νερόμυλων και νεροτριβών. Αυτό το φυσικό της χάρισμα διατηρείται ακόμη, εφόσον ικανή ποσότητα των υδάτων της τροφοδοτεί τη Δαμία, την Αμφίκλεια και συμβάλλει σημαντικά στην τροφοδοσία της Λίμνης του Μόρνου και, κατ' επέκταση, στην ύδρευση της πρωτεύουσας.

Τα φυσικά όρια του βουνού καθορίζονται από ποτάμια ή ρέματα, που σχηματίζουν ένα τρίγωνο. Το βόρειο όριό της ορίζει ο Σπερχειός (Αλαμάνο το παλιό του όνομα), από τη συμβολή του Ίναχου (Βίστριτσα) έως τη συμβολή του Ασωπού ποταμού. Το δυτικό όριο ταυτίζεται με τον Ίναχο ποταμό που χωρίζει την Οίτη από τον Γουλινά και, νοτιότερα, από τα Βαρδούσια και, στη συνέχεια, με το Μέγα Ρέμα που χωρίζει την Οίτη από τη Γκιώνα στα νότια του Μαυριλιθαρίου. Το νοτιοανατολικό όριο ταυτίζεται με τον Ασωπό ποταμό, ο οποίος τη χωρίζει από το Καλλίδρομο.

Ο ορεινός της όγκος που προέχει στα νοτιοδυτικά της Δαμίας προσεγγίζεται με αμαξιτό δρόμο από τρεις εισόδους. Η σημαντικότερη είναι εκείνη από τη βόρεια πλευρά που οδηγεί από τα Λουτρά Υπάτης προς την Ιερά Μονή Αγάθωνα και έπειτα, μέσω

* Ο Γεώργιος Καρέτσος είναι Δρ. Δασολόγος ερευνητής στο Εργαστήριο Δασικής Οικολογίας και Υδρολογίας του Ινστιτούτου Μεσογειακών Δασικών Οικοσυστημάτων & Τεχνολογίας Δασικών Προϊόντων του ΕΘΙΑΓΕ - ΕΛΓΟ «Δήμητρα».

Λυχνού και Καστανιάς σε δασικό δρόμο ο οποίος φτάνει στο οροπέδιο των Λιβαδιών στα 1.850 μέτρα. Η βλάστηση που κυριαρχεί στη διαδρομή μέχρι και το Λυχνό αποτελείται κυρίως από μικτούς θαμνώνες με πουρνάρια και φιλλύκια, που κατά τόπους εμπλουτίζονται με σπάρτα, φράξους, κοκκορεβιθές και σπανίως σφενδάμια. Μεμονωμένα ή κατά συνδενδρίες απαντώνται και χνοώδεις βελανιδιές.

Τα Λουτρά Υπάτης, σημαντική λουτρόπολη της χώρας, προσφέρουν βασικές έως και απαιτητικές υποδομές ιαματικού τουρισμού. Μετά τα Λουτρά προσεγγίζει κανείς την Υπάτη μέσα από μια κατάφυτη με πλατάνια ρεματιά. Η Υπάτη είναι ιστορικός οικισμός με συνεχή κατοίκηση από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα. Εδώ λειτουργεί και το Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης που στεγάζεται στο ομώνυμο Γυμνάσιο. Αμέσως μετά την Υπάτη και τη γέφυρα του Ξηριά ο δρόμος ανηφορίζει στο Καπνοχώρι. Από τον Προφήτη Ηλία του Καπνοχωρίου, ο επισκέπτης μπορεί να απολαύσει τη θέα προς τον Σπερχειό και το μεγάλο δέλτα του Ξηριά με τις πικροδάφνες και το μωσαϊκό των καλλιεργειών της πεδιάδας. Στον περιβάλλοντα χώρο αφθονούν τα ενδημικά κενταύρεα του Πηλίου (*Centaurea pelia*) και η κεφαλάρια (*Cephalaria flava* ssp. *setulifera*) μαζί με χαρακτηριστικά χασμόφυτα στις βραχώδεις πλαγιές. Μετά το Καπνοχώρι εμφανίζονται τα πρώτα ελατοδάση, ανάμικτα με τους πρινώνες, χωρίς να υπάρχει σαφής διαχωριστική υψομετρική διαβάθμιση.

Η Ιερά Μονή Αγιάθωνα δέχεται σημαντικό αριθμό πιστών και επισκεπτών. Στον περιβάλλοντα χώρο της, και σε χώρους που παλαιότερα εξυπηρούσαν εκπαιδευτικές δραστηριότητες της Δασικής Υπηρεσίας, στεγάζεται το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας του Εθνικού Δρυμού Οίτης. Ακριβώς πάνω από τη μονή βρίσκεται ο οικισμός του Λυχνού, μικρός σε μέγεθος αλλά με εξαιρετική θέα προς τις βόρειες υπώρειες της Οίτης καθώς και τις απέναντι του Σπερχειού κορυφογραμμές του Τυμφρηστού και της Όθρου. Στα γύρω ελατοδάση υπάρχουν πολλά ανοίγματα λιβαδιών, που προέκυψαν από παλιότερες γεωργικές καλλιέργειες. Πιο ψηλά, στα 1.000 περίπου μέτρα, βρίσκεται η Καστανιά, μεγαλοχώρι στο παρελθόν αλλά με λίγους κατοίκους σήμερα, που προσελκύει τους ξενιτεμένους ντόπιους και αρκετούς επισκέπτες λόγω του δροσερού κλίματος και του δασωμένου περιβάλλοντος χώρου. Μετά την Καστανιά ο δρόμος μπαίνει στον Εθνικό Δρυμό της Οίτης και διασχίζει συμπαγείς σχεδόν ελατώνες με μικρά ή μεγαλύτερα λιβάδια. Το τοπίο γίνεται πιο ενδιαφέρον καθώς παρεμβάλλονται αρκετά ρέματα με νερά και βραχώδεις εξάρσεις. Η αίσθηση της δροσιάς και του υψομέτρου γίνεται εντονότερη. Αρχικά συναντούμε το Λουπάκι (Τσαμαδαίικα). Η παρακείμενη πετρόκτιστη βρύση έλκει τους επισκέπτες με το δροσερό της

Allium lagarophyllum: στενότοπο ενδημικό της Οίτης.

νερό και την υδροχαρή βλάστηση γύρω της, που συντίθεται από αλχημιές (*Alchemilla* sp.), ελεφαντίνες (*Rhynchoscoris elephas*), θάλικτρα (*Thalictrum aquilegifolium*) και μερικά ορχοειδή, ενώ στα κράσπεδα του δάσους αφθονεί το κόκκινο κρίνο (*Lilium chalcedonicum*).

Μετά το Λουπάκι ο δρόμος διατέμνεται συχνά από ρέματα με νερά. Υπάρχει έντονη η παρουσία στα πρηνή της αγριοκολοκυθιάς (*Heraclium sphondylium*) με τα φαρδιά μεγάλα της φύλλα και το εντυπωσιακό της, για μονοετές φυτό, μέγεθος. Στα 1.700 μέτρα περίπου και κίτρινα άνθη της, ενώ στο καταφύγιο που είναι χτισμένο σε βραχώδη αναβαθμίδα, σε άνοιγμα του δάσους, με εξαιρετική θέα προς τον Σπερχειό, ενώ γύρω δεσπόζουν οι κορυφές Γρεβενό και Αλύκαινα και απέναντι προεξέχει η Τράπεζα, με απότομες βραχώδεις πλαγιές στα κατάντη. Στους γκρεμούς και τις αναβαθμίδες γύρω από το καταφύγιο κυριαρχεί η ίριδα (*Iris pumila* ssp. *attica*) με τα ιώδη και κίτρινα άνθη της, ενώ στις σχισμές των βράχων βρίσκουν καταφύγιο πολλά σπάνια θαμνώδη είδη, όπως ο ράμνος των βράχων (*Frangula rupestris*), η σορβιά (*Sorbus umbellata*) και η έρπουσα κορομηλιά (*Prunus prostrata*) και χασμόφυτα όπως ποτεντίλλες (*Potentilla speciosa*), καμπανούλες (*Campanula versicolor*), σαξιφράγκες (*Saxifraga* sp.), ο αμάραντος (*Sempervivum marmoreum*) το ενδημικό *Pteroccephalus perennis*, κ.ά.

Σε μικρή απόσταση μετά το καταφύγιο ο επισκέπτης φτάνει στο οροπέδιο των Λιβαδιών. Το

οροπέδιο προκαλεί ένα οπτικό ξάφνιασμα καθώς, από τις απότομες δασωμένες πλαγιές, βρισκόμαστε σε ένα εκτεταμένο λοφώδες λιβάδι που «γλυκαίνει» με τις απαλές του γραμμές το τοπίο. Το λιβάδι εκτείνεται στον αυχένα μεταξύ των κορυφών Αλύκαινας και Γρεβενού και συνεχίζεται, με πιο απότομες κλίσεις και προς τον Πύργο, την ψηλότερη κορυφή, και τους γύρω αυχένες, ενώ κατά περίπτωση διακόπτεται από «γλώσσες» δάσους και βραχώδεις ασβεστολιθικές εξάρσεις. Βασικό πέτρωμα του λιβαδιού είναι ο φλύσχης. Στα φυσικά του κοιλάματα εμφανίζονται εποχικές ή μονιμότερες λίμνες. Υπάρχουν επίσης αρκετές πηγές και ρυάκια, με σημαντικότερη πηγή την επονομαζόμενη «Βρύση Καλόγερου» στις νότιες παρυφές του λιβαδιού. Η εν λόγω βρύση και ο περιβάλλον χώρος δέχεται σημαντική πίεση επισκεπτών, χωρίς στην ουσία να τηρούνται οι κανονισμοί για την προστασία και το σεβασμό της περιοχής.

Οι ελατώνες υποχωρούν προς τα κράσπεδα και τις πιο απότομες πλαγιές του οροπεδίου, ενώ εμφανής είναι η βαθμιαία «εισβολή» τους κατά συνδενδρίες και μεμονωμένα δένδρα στο οροπέδιο. Η όψη του λιβαδιού μεταβάλλεται από νωρίς την άνοιξη έως το θέρος ανάλογα με τα είδη που επικρατούν. Τόσο ο κρόκος του Βελουχιού (*Crocus veluchensis*) όσο και η αιτωλική βιόλα (*Viola aetolica*) χρωματίζουν το τοπίο από το ιώδες στο κίτρινο αντίστοιχα, καθώς αυτά καλύπτουν μεγάλη έκταση και η διαδοχή των χρωμάτων είναι ιδιαίτερα αισθητή. Η βλάστηση του οροπεδίου συνίσταται από αγρωστώδη και ποώδη είδη καθώς και από διάφορους ακανθώδεις θάμνους στις πιο επικλινείς θέσεις, με κυριαρχία κατά κηλίδες του κέδρου (*Juniperus communis* ssp. *alpina*) που συμπληρώνεται από διάφορα είδη αστραγάλων καθώς και τον ενδημικό *Astragalus sempervirens* ssp. *cephalonicus*. Από τα αγρωστώδη και ποώδη είδη συνηθέστερα είναι τα *Poa thessala*, *Poa timoleontis*, *Festuca* sp., *Alopecurus gerardi*, *Trifolium hybridum*, *T. alpestre*, *T. purpureum*, *Centaurea triumfettii*, *C. nervosa*, *Armeria canescens*, *Plantago holosteum*, *Viola aetolica*, *Geranium tuberosum*, ενώ συχνή είναι η εμφάνιση των ενδημικών *Allium phthioticum*, *Dianthus tymphresteus*, *Edraianthus parnassicus*, *Scorzonera purpurea* ssp. *peristerica* και *Rhinanthus pubescens*. Κατά μήκος των μικροορεμάτων αφθονούν υδροχαρή είδη όπως η *Caltha palustris*, *Dactylorhiza sabucina*, *D. saccifera*, *Narcissus poeticus*, *Parnassia palustris*, κ.ά. Στις μικρές, ρηχές εαρινές λίμνες, αμέσως μετά την ξήρανσή τους, περίπου στα μέσα Μαΐου-αρχές Ιουνίου ανάλογα με τις συνθήκες κάθε χρονιάς, αρχίζουν και εμφανίζονται σε μεγάλους αριθμούς η στενά ενδημική βερονίκη της Οίτης (*Veronica oetea*) και ταυτόχρονα, ή αμέσως μετά, τα είδη *Ranunculus lateriflorus*, *Myosurus minimus*, *Barbarea sicula* και *Polygonum aviculare*. Οι βιότοποι αυτοί είναι

οπάνιοι στα νοτιότερα όρη της χώρας, έχουν πολύ μικρή επιφάνεια, συχνά μόλις μερικών τετραγωνικών μέτρων, και κινδυνεύουν από την εκτός δρόμου κίνηση τροχοφόρων, που τους προσεγγίζουν για διασκέδαση και προφανώς από άγνοια για την καταστροφή που προκαλούν.

Στη μόνιμη και κάπως βαθύτερη λίμνη στο κέντρο του οροπεδίου των Λιβαδιών, που τροφοδοτείται με τα νερά μιας παρακείμενης βρύσης, αφθονούν τα υδροχαρή *Typha latifolia*, *Eleocharis palustris*, *Carex* sp., και στα νερά της επιπλέουν τα άνθη των *Ranunculus aquatilis* και *R. trichophyllus*. Στις όχθες εμφανίζονται τα *Agrostis gigantea*, *Calamagrostis varia*, *Veronica glauca*, *Mentha* sp. κ.ά., ενώ στον άμεσο περίγυρο σχηματίζονται ναρδώνες, από τους νοτιότερους της Ευρώπης με κυριαρχία του *Nardus stricta*, που δημιουργεί μαλακά υποστρώματα με τα νεκρά ριζώματα και τους παλιότερους κολεούς των φύλλων, σχηματίζοντας στην ουσία έναν μικρό τυρφώνα. Σε όλα σχεδόν τα νερά των μεγάλων υψομέτρων αφθονούν οι αλπικοί τρίτωνες (*Triturus alpestris*) με το καστανόμαυρο χρώμα και τις κίτρινες κηλίδες.

Από το οροπέδιο των Λιβαδιών η πρόσβαση προς τις ψηλότερες κορυφές Γρεβενού, Αλύκαινα και Πύργο, είναι σχετικά εύκολη αφού υπάρχουν μονοπάτια με σήμανση από τους ορειβατικούς συλλόγους. Η βλάστηση στις κορυφές ποικίλει ως προς τη σύνθεσή της ανάλογα με τη γεωλογική σύσταση του υποβάθρου. Γενικά, όμως, δεν διαφοροποιείται φυσιολογικά από τις ανωδασικές περιοχές

Το οροπέδιο της Καταβόθρας με εποχικά λιμνία

των άλλων ορέων της Στερεάς, απλά η έκταση των γυμνών περιοχών της Οίτης με υψόμετρο ανώτερο των 2.000 μέτρων είναι πολύ μικρότερη σε σύγκριση με τα γειτονικά βουνά. Η βλάστηση αυτή συνίσταται από τυπικά είδη των ανωδασικών σχηματισμών των υψηλών ορέων της Στερεάς Ελλάδας αλλά εμφανίζει και ορισμένες ευρύτερες συγγένειες με πιο απομακρυσμένες περιοχές, που πολλές φορές είναι ιδιαίτερα εντυπωσιακές, όπως θα δούμε στη συνέχεια.

Λεπτομερέστερα, ο συμπαγής όγκος του Γρεβενού (2.114 μ.) συνίσταται κυρίως από ασβεστόλιθο με απότομες πλαγιές, μικρές ορθοπλαγιές, μικρούς λιθοσωρούς (σάρες), αναβαθμίδες με φτωχά εδάφη που διατηρούνται ανάμεσα στα βράχια και πλαγιές με έντονη λιθοβρίθεια. Από την κορυφή του φαίνεται η Λαμία και οι εκβολές του Σπερχειού, το σύνολο του Μαλιακού και η βόρεια Εύβοια ενώ, με καθαρό ορίζοντα, το βλέμμα φθάνει στο Πήλιο και στα νησιά των Σποράδων. Στην περιοχή αυτή εμφανίζονται αραιά και συνήθως μοναχικά μαλόκέδρα (*Juniperus foetidissima*) και έλατα (*Abies cephalonica*) μικρού σχετικά ύψους, ενώ στα θαμνώδη είδη κυριαρχούν τα *Juniperus communis* ssp. *alpina*, *Daphne oleoides* και πλήθος αστραγάλων (*Astragalus thracica*, *A. rumelica*, *Astragalus angustifolius*, *A. depressus*, *A. sempervirens*). Στα ποώδη είδη κυριαρχούν οι φεστούκες και οι στίπες (*Stipa pennata*) και υπάρχουν πολλά σπάνια και ενδημικά είδη όπως *Dianthus integer* ssp. *minutiflorus*, *D. gracilis*, *D. haem-*

atocolyx ssp. *ventricosus*, *Minuartia stellata*, *Petrorrhagia illyrica*, *Cerastium candidissimum*, *Scabiosa ochroleuca*, *S. taygetea*, *Gentiana lutea*, *Geranium subcaulescens*, *Rhinanthus pubescens*, *Pedicularis graeca*, *Corydalis* sp., *Salvia argentea*, *Stachys alopecuros*, *Siderites raiseri* ssp. *raeseri*, *Fritilaria* sp., *Colchicum parnassicum* κ.ά. Εδώ εμφανίζεται και το *Thalictrum minus* ssp. *saxatile*, ένα εξαιρετικά σπάνιο στη Στερεά Ελλάδα είδος.

Στον Πύργο (ψηλότερη κορυφή της Οίτης στα 2.150 μ.) ο ασβεστόλιθος είναι περιορισμένος και επικρατούν κυρίως πετρώματα περιδοτιτή στα ψηλότερα μέρη. Ο φλύσχης εκτείνεται στις υπώρειες της κορυφής και στα πιο επίπεδα τμήματα εμφανίζονται και εδώ ασβεστολιθικές εξάρσεις μικρού όγκου. Από εδώ έχουμε την εποπτεία όλων των γύρω ορεινών όγκων: Καλλίδρομο, Παρνασσός, Γκιώνα στα νότια, Βαρδούσια, Τυμφρηστός στα δυτικά, Όθρυς στα βόρεια και ακόμη βαθύτερα στα βορειοανατολικά Όλυμπος, Όσσα και Πήλιο. Ο Πύργος δεν έχει δασώδη βλάστηση. Κυριαρχούν συνήθως προσκεφαλιαίοι θάμνοι κέδρου και ημίθαμνοι από τα είδη που περιγράφηκαν στο Γρεβενό, με αστραγάλους, ενώ αφθονεί το τσάι (*Siderites raiseri* ssp. *raeseri*) και τα θυμάρια (*Thymus teucrioides* ssp. *teucrioides*, *T. longicaulis* ssp. *chaubardii* και *T. rechingeri* ssp. *rechingeri* σπανιότερα). Συνεχώς είναι η παρουσία στα χαμηλότερα και ήπιων κλίσεων τμήματα του *Marubium velutinum* και της *Stipa pennata*. Συχνά εμφανίζονται τα ενδημικά *Teucrium thymifolium*, *Alyssum gustavssonii*, *Erysimum cephalonicum*, ενώ

Ophrys mammosa: προστατευόμενο орκεοειδές των χαμηλών υψομέτρων της Οίτης.

σπανιότερα είναι τα *Linum punctatum* ssp *gynophyllum*, *Laserpitium pseudomeum* και η *Viola poetica* στις βραχώδεις σχισμές. Στις πετρώδεις δυτικές πλαγιές εμφανίζεται σπανίως και το *Thlaspi kotsyanum*, ασιατικό είδος με μοναδική παρουσία στην Ευρώπη και στην Ελλάδα. Στις χαμηλότερες βόρειες πλαγιές του Πύργου εμφανίζεται και το θαμνώδες εντυπωσιακό είδος *Acantholimon graecum*, που συναντάται στις ψηλότερες κορυφές των ορέων της Βαλκανικής χερσονήσου.

Νότια του Πύργου βρίσκεται η Καταβόθρα Καστριώτισσας (Τσομνανόλακκα). Είναι ένα από τα ωραιότερα κλειστά λιβάδια της Οίτης μεταξύ του Πύργου και της Μουχλιάρας σε υψόμετρο περίπου 1.900 μέτρων. Από τον Πύργο προσεγγίζεται πεζή και από την Καστριώτισσα με δασικό δρόμο. Εκτός των βοσκών, οι επισκέπτες εδώ σπανίζουν, με αποτέλεσμα να διατηρεί τη σπάνια αίσθησή του «παρθένου» που σιγά-σιγά χάνεται, λόγω της αυτοκίνητης πρόσβασης. Τα νερά χύνονται σε καταβόθρα στο κέντρο του λιβαδιού, ενώ στο ρέμα από την πηγή έως την καταβόθρα και τις εποχικές λίμνες του οροπεδίου ζουν αλπικοί τρίτωνες. Η βλάστηση του λιβαδιού, εκτός από τα σημεία που γειτονεύουν με στάνες όπου κυριαρχούν εντοπισμένα διάφορα νιτρόφιλα είδη, συνίσταται στα επίπεδα μέρη από ποώδη είδη με αφθονία των *Trifolium parnassi*, *Alopecurus gerardii*, *Nepeta nuda*, *Gentiana ciliata* ssp. *ciliata*, *Eleocharis palustris*, *Caltha palustris*, και μεταξύ τους,

σπανιότερα, τα είδη *Allium phthioticum* και *Allium achaium*. Στις γύρω αβεστολιτικές πλαγιές εκτός των προσκεφαλαίων θάμνων του *Juniperus communis* ssp. *alpina*, συχνά είναι τα είδη των βραχωδών λιβαδιών *Hippocrepis comosa*, *Astragalus depressus*, *Asperula oetaea*, *A. lutea*, *Galium thymifolium*, *Thymus* sp., κ.ά. Στις δροσερές σχισμές των βράχων που περιτοιχίζουν το λιβάδι καταφεύγει και η ακταία (*Actaea spicata*), είδος βόρειας προέλευσης, με νοτιότερη εμφάνιση στην Ευρώπη και στην Ελλάδα στα Βαρδούσια και την Οίτη.

Από τη νότια πλευρά η Οίτη προσεγγίζεται μέσω των χωριών Οίτης (Γαρδικάκι) και Παύλιανης. Η Παύλιανη είναι κεφαλοχώρι με υποδομές υποδοχής επισκεπτών. Διατηρεί σημαντικά παραδοσιακά αρχιτεκτονικά στοιχεία και διαθέτει το δροσερό περιβάλλον των ελατοδασών. Σημαντική είναι και η παρουσία δρυοδασών μεταξύ Μπράλου και Οίτης και στα κατάντη του δασικού δρόμου από την Παύλιανη προς Κουμαρίτσι. Μεταξύ Παύλιανης και Πυράς, διαδρομή που διέρχεται από τον αυχένα Οίτης-Γκιώνας, υπάρχουν δύο προσβάσεις προς το οροπέδιο της Καταβόθρας.

Η Καταβόθρα είναι ίσως το μεγαλύτερο οροπέδιο στα νότια της Οίτης, σε υψόμετρο 1.500 μέτρων περίπου. Συνδέεται με το θάνατο του Ηρακλή από τον μαρτυρικό χιτώνα της Δηλιάνειρας και τον αρχαίο ναό αφιερωμένο στη λατρεία του ημίθεου, ερείπια του οποίου σώζονται στα νότια του οροπεδίου. Από τη θέση του ναού και προς τα βόρεια απλώνεται το οροπέδιο. Ανατολικά των ερειπίων υψώνεται το Ξεροβούνι (1.816 μ.), από την κορυφή του οποίου φαίνεται ο βόρειος Ευβοϊκός, οπότε επαληθεύεται ο μύθος ότι ο Ηρακλής πέταξε από εδώ, στην παράνοια του μαρτυρίου του, τον φίλο του Λύχα και απ' το τεμαχισμένο σώμα του σχηματίστηκαν οι Λυχάδες νήσοι. Τα νερά του οροπεδίου σχηματίζουν μικρές ή μεγαλύτερες κατά περίπτωση λίμνες. Επικοινωνούν μεταξύ τους με ένα πολύπλοκο σύστημα ρυάκων (οι οποίοι ξηραίνονται προς το θέρος) και καταλήγουν οριστικά στην περίφημη «καταβόθρα», που σχηματίζει στην είσοδό της μεγάλο σπήλαιο, όπου καταφεύγουν χειρότερα (νυχτερίδες) και παλιότερα αγριοπερίστερα. Το οροπέδιο επεκτείνεται προς τα βόρεια και δυτικά, σε μεγαλύτερο σχετικά υψόμετρο, καθώς και προς τα βόρεια και ανατολικά κατά μήκος του ρέματος του Αγίου Πνεύματος χαμηλότερα. Η βλάστηση εδώ δεν διαφοροποιείται φυσιολογικά από τα υπόλοιπα υγρά λιβάδια του βουνού. Απουσιάζουν τα είδη *Veronica oetea*, *Myosurus minimus* και *Corrigiola littoralis* από τα εποχικά λιμνία που σχηματίζονται, εμφανίζονται όμως άλλα χαρακτηριστικά είδη όπως τα *Ranunculus lateriflorus*, *Veronica glauca*, *Polygonum aviculare* και *Ophioglossum vulgatum*. Εντυπωσιακή είναι η μεγάλη πυκνότητα

Το Βήλιτοτσούμαρο όπως φαίνεται από τον Πύργο και στο βάθος ο Τυμφρηστός.

κατά μήκος των ρεμάτων του *Narcissus poeticus*. Στις γύρω ασβεστολιθικές πλαγιές υπάρχουν αραιά δάση και μεμονωμένα μαλόκεδρα που κατά τόπους αναμιγνύονται με δάση ελάτης. Στις πετρώδεις και γυμνές πλαγιές αφθονούν διάφορα είδη θυμαριών (και το ενδημικό *Thymus parnassicus*) ανάμεσα στις κηλίδες που σχηματίζουν οι κέδροι. Το οροπέδιο αλλάζει όψη ανάλογα με την επικρατούσα εποχική βλάστηση. Νωρίς την άνοιξη, παρουσία του χιονιού, εμφανίζονται σε μεγάλους αριθμούς οι κρόκοι του Βελουχιού και τα ιώδη άνθη τους στιγματίζουν το λευκό φόντο. Αμέσως μετά το τοπίο κιτρινίζει από την εξίσου πολυάριθμη πρίμουλα (*Primula veris*) που διαδέχεται τους κρόκους.

Από τα βόρεια του οροπεδίου πηγάζει το ρέμα του Αγίου Πνεύματος, το οποίο μέχρι να καταλήξει στο φαράγγι του Γοργοπόταμου, διασχίζει μια στενή χαράδρα προσβάσιμη με δυσκολία. Στις απότομες όχθες του βρίσκουν καταφύγιο ιπποκαστανιές (*Aesculus hippocastanum*) και διάφορα εντυπωσιακά είδη όπως τα *Lilium martagon*, *Haerophyllum aromaticum*, *H. heldreichii*, *Trollius europaeus* κ.ά. Το τελευταίο είδος, νεραγκούλα το κοινό του όνομα, στη χώρα μας εμφανίζεται μόνο στην Οίτη και στο Σμόλικα της Πίνδου, ενώ στην Ευρώπη είναι αρκετά συνηθισμένο. Ο μεγαλύτερος και εντυπωσιακότερος πληθυσμός του βρίσκεται νότια του Πύργου και του Μαυροτσούμαρου. Στην ίδια περιοχή που θα μπορούσε να θεωρηθεί η βορειότερη απόληξη του οροπεδίου της Καταβόθρας, στα πρηνή των ρεμάτων εμφανίζεται και η *Gentiana asclipiadea*, και αυ-

τή με προέλευση την κεντρική Ευρώπη.

Από την Καταβόθρα δασικός δρόμος οδηγεί στο οροπέδιο των Διβαδιών μέσα από εκτεταμένους ελατώνες και σε πορεία περίπου παράλληλη προς το Βαλόρεμα, το οποίο συμβάλλει με το ρέμα του Αγίου Πνεύματος λίγο πριν χυθεί στο φαράγγι του Γοργοπόταμου. Από τη βραχώδη στέψη του φαραγγιού του Γοργοποτάμου φαίνονται οι απότομες πλαγιές του (η πρόσβαση σε αυτές είναι δύσκολη έως αδύνατη) και η πεδιάδα της Λαμίας μετά την έξοδο της βαθιάς χαράδρας του. Η υψομετρική διαφορά από την έξοδο του φτάνει τα 1.600 μέτρα. Στη θέση αυτή υπάρχει συστάδα με μαλόκεδρα, από τα εντυπωσιακότερα της Οίτης, με εξαιρετικές μορφές στον κορμό και τα κλαδιά τους. Πολλά από αυτά έχουν ληστρικός υλοτομηθεί, για εκμετάλλευση του ξύλου τους που δεν σαπίζει. Στις σχισμές των βράχων ενδημεί το έτερο στενωσθημικό είδος της Οίτης, ένα όμορφο μικρό αγριόσκορδο, το *Allium lagarophyllum*.

Η τρίτη εναλλακτική είσοδος προς το κέντρο του βουνού είναι από το Νεοχώρι Υπάτης. Το Νεοχώρι είναι παλιός οικισμός αρκετά εκτεταμένος στις δυτικές πλαγιές της Οίτης. Παλαιότερα κατοικείτο μόνο το καλοκαίρι χωρίς πρόσβαση το χειμώνα λόγω του υψομέτρου (1.300 μ.) και των ισχυρών χιονοπτώσεων. Ο οικισμός διατηρεί εξαιρετικά παραδοσιακά στοιχεία και θα μπορούσε μελλοντικά να παίξει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της περιοχής. Από το Νεοχώρι, μέσω δασικού δρόμου μπορεί κανείς να προσεγγίσει τις ανωδασικές περι-

Φωτ.: Νίκος Πέτρου

Η Οίτη φιλοξενεί το νοτιοανατολικότερο πληθυσμό του Σταχτή Δρυσοκόληπτη (*Picus canus*) στην Ευρώπη.

οχές και τα λιβάδια των δυτικών και βόρειων περιοχών του Πύργου. Τα λιβάδια αυτά αναπτύσσονται σε υψόμετρο 1.700 μ. περίπου και είναι σήμερα, όπως και στο παρελθόν, τα σημαντικότερα βοσκοτόπια της Οίτης. Η βλάστησή τους δεν διαφέρει σημαντικά από τα υπόλοιπα λιβάδια και οροπέδια που περιγράφηκαν παραπάνω. Τα σημαντικότερα λιβάδια είναι τα Δροκοπήδημα, Άγιοι Απόστολοι και Βλιτοτσούμαρο.

Η διαδρομή νότια από το χωριό Πύργος, οδηγεί προς τους οικισμούς Καστριώτισσα και Μαυρολιθάρι, στα νότια του βουνού, μέσω του οροπεδίου του Μακρυκαμπίου, ενός εκτεταμένου και λοφώδη αυχένα μεταξύ Οίτης και Βαρδουσίων. Τις πλαγιές εδώ ντύνουν κυρίως ελατώνες, που αναμιγνύονται κατά περίπτωση με δρυοδάση, με λιβαδικά ανοίγματα κατά διαστήματα. Τα σημαντικότερα ενδημικά είδη που συναντά κανείς στη διαδρομή είναι τα *Alkanna calliensis*, *A. graeca* ssp. *graeca*, *Verbascum erixanthinum*, ενώ σημαντική είναι η παρουσία της διάστικτης λυσιμάχιας (*Lysimachia punctata*).

Από το Μαυρολιθάρι έως την Πυρά συναντούμε τη μεγαλύτερη οφειολιθική επαφή της Οίτης. Ο οφειόλιθος είναι πέτρωμα που περιέχει μεγάλες συγκεντρώσεις βαρέων μετάλλων, που προκαλούν στα φυτά διάφορες δυσμορφίες, ενώ φαίνεται να είναι ισχυρός παράγοντας φυλογένεσης. Πολλά είδη αποφεύγουν αυτό το πέτρωμα και άλλα έχουν αναπτύξει μηχανισμούς αντοχής ή εξειδίκευσης ώστε να επιβιώνουν σε τέτοιο περιβάλλον. Μεγάλος αριθμός ενδημικών φυτών συνδέεται με αντίστοιχα εδαφικά υποστρώματα. Χαρακτηριστικά ενδημικά εί-

δη της Οίτης που συνδέονται με οφειόλιθους είναι η *Petrorhagia phthiotica*, η *Genista millii* και ένα είδος λευκής κενταύριας, μάλλον νέο είδος που μοιάζει με την *Centaurea alba* και την *C. princeps*.

Η Οίτη, φυσικά, προσεγγίζεται και από άλλες προσβάσεις και θα πρέπει να αναφερθεί η πρόσβαση από τα Δύο Βουνά και το Κουμαρίτσι στην ανατολική πλευρά της. Επίσης υπάρχει πρόσβαση από τους Κομποτάδες προς τη θέση Λούκα, στη βόρεια πλευρά όπου υπάρχει ένα σημαντικό λιβάδι με μικρή εποχική λίμνη. Δεξιά από τη Λούκα και στη θέση Στενοβούνια, υπάρχει η μοναδική μικρή μικτή συστάδα μαύρης πεύκης στην Οίτη. Μεμονωμένα μαυρόπευκα βρίσκονται και στις απότομες πλαγιές του ρέματος Γερακάρη. Οι πεζοπορικές διαδρομές επιφυλάσσουν πολλές εκπλήξεις στα βόρεια του βουνού, όπου τα ρέματα διασχίζουν βαθιά δυσπρόσιτα φαράγγια με καταρράκτες, με σημαντικότερο τον Κρεμαστό. Οι βόρειες και ανατολικές απότομες πλαγιές φιλοξενούν και το αγριόγιδο (*Rupicapra rupicapra balcanica*), ο πληθυσμός του οποίου είναι εξαιρετικά μικρός και ο ανατολικότερος της Στερεάς. Η οριακή του επιβίωση καθιστά επιτακτική την ανάγκη προστασίας του κυρίως από τη λαθροθηρία.

Ως επίλογοι του οδοιπορικού, που δεν εξαντλείται στον περιορισμένο χώρο του περιοδικού, σημειώνεται ότι οι κάτοικοι της περιοχής συνέδεσαν την επιβίωσή τους με την ήπια στο παρελθόν, και εντατική προσφάτως, εκμετάλλευση των φυσικών πόρων του βουνού. Η αρμονική συμβίωση μας κληροδότησε σημαντικά φυσικά αγαθά αλλά και θαυμαστά ανθρώπινα έργα. Στα τελευταία συγκεκριμένα οι νερόμυλοι της προβιομηχανικής εποχής, ερείπια των οποίων σώζονται ακόμη στο Γοργοπόταμο, στο Φραντζή, στην Υπάτη και σε άλλους ταπεινότερους οικισμούς. Η σιδηροδρομική γραμμή από τον Μπράλο έως το Λιανοκλάδι αποτελεί επίσης ένα από τα σημαντικότερα επιτεύγματα εποχής ως τεχνικό έργο, με τις εντυπωσιακές γέφυρες και τις σήραγγες. Μάλιστα η γέφυρα του Γοργοποτάμου συνδέεται με την λαμπρότερη ίσως στιγμή της εθνικής αντίστασης στο Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Η ιστορία της περιοχής εκπορεύεται από τους μυθολογικούς χρόνους. Ερείπια πολέμων, όπως της Τραχίνιας και Ηράκλειας, και ναών, οχυρωματικών έργων, Βυζαντινά κτίσματα κ.λπ., δηλώνουν τη συνεχή παρουσία του ανθρώπου εδώ. Σήμερα όμως μια σειρά δραστηριοτήτων, όπως η λαθροθηρία, οι λαθροουλοτομίες, οι πυρκαγιές, η υπερβόσκηση, οι εξορύξεις βωξίτη και η εγκατάσταση αιολικών πάρκων, απειλούν να ανατρέψουν τις φυσικές ισορροπίες και τις λειτουργίες των οικοσυστημάτων της περιοχής. Στόχος του παρόντος άρθρου είναι να συμβάλει στη γνώση του περιβάλλοντος της Οίτης και να αποτρέψει τις υπερβολές της στείρας εκμετάλλευσης. ■

Dianthus biflorus: ενδημικό της Ελλάδας.

Το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Life

Γιώργος Ι. Πολίτης*

Το Πρόγραμμα Life είναι το χρηματοδοτικό εργαλείο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την υποστήριξη έργων προστασίας της φύσης και του περιβάλλοντος, τόσο στα κράτη-έλη, όσο και σε μερικές υποψήφιες, γειτονικές κ.ά. χώρες. Από το πρώτο έτος λειτουργίας του, το 1992, το Πρόγραμμα Life έχει συγχρηματοδοτήσει περισσότερα από 3.700 έργα με το συνολικό ποσό των 2,8 δισ. ευρώ.

Ιστορική εξέλιξη, στόχοι και νομική βάση

Ήδη από το 1972, η ΕΟΚ είχε λάβει μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος και συγκεκριμένα για τον περιορισμό της ρύπανσης και τη βελτίωση της διαχείρισης των απορριμμάτων. Το 1979 υπήρξε μία εξέλιξη-σταθμός στο δίκαιο του περιβάλλοντος, σε παγκόσμιο επίπεδο. Πρόκειται για την Οδηγία 79/409 για τα Πουλιά, που περιλαμβάνει διατάξεις για τη χρηματοδότηση έργων διαχείρισης των Ζωνών Ειδικής Προστασίας για την διατήρηση των πτηνών.

Ένα σημαντικό βήμα προς την αναγνώριση της σημασίας της χρηματοδοτικής υποστήριξης για την προστασία των οικοσυστημάτων έγινε το 1982. Τότε, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο πέτυχε την εγγραφή στον προϋπολογισμό ενός μικρού κονδυλίου για την προστασία της φύσης, μέσω του οποίου στη συνέχεια χρηματοδοτήθηκαν μερικά έργα.

Η δυνατότητα χρηματοδότησης ανανεώθηκε το 1983 διασφαλίζοντας υποστήριξη σε μικρά, προπαρασκευαστικά έργα με σημαντικές όμως θετικές συνέπειες (έργα «προ-ACE»).

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1980, δύο Κανονισμοί διεύρυναν το πεδίο της κοινοτικής βοήθειας για το περιβάλλον με την θέσπιση του χρηματοδοτικού εργαλείου ACE (Action Communautaire pour l' Environnement, Κοινοτική Δράση για το Περιβάλλον). Αρχικά ο Κανονισμός 1872/84 άνοιξε την πόρτα για την παροχή κοινοτικής χρηματοδοτικής υποστήριξης στους τομείς της ανάπτυξης καθαρών τεχνολογιών, νέων τεχνικών για τη μέτρηση παραμέτρων και την παρακολούθηση του φυσικού περιβάλλοντος, και την προστασία οικοτόπων απειλούμενων ειδών ιδιαίτερης σημασίας σύμφωνα με την Οδ. 79/409/ΕΟΚ. Ακολούθησε ο Κανονισμός 2242/87 (ACE II). Το αντικείμενο διευρύνθηκε και συμπεριέλαβε τη χρηματοδότηση έργων επίδειξης στους τομείς των αποβλήτων, της αποκατάστασης μολυσμένων περιοχών και δράσεις για εκτάσεις που είχαν υποστεί ζημιές από πυρκαγιές, διάβρωση και ερημοποίηση. Μία νέα εγγραφή στον προϋπολογισμό της Επιτροπής, το 1988, αφορούσε πλέον σε «επείγουσες δράσεις για απειλούμενα είδη».

Παράλληλα με το πρόγραμμα ACE είχαν θεθεί σε εφαρμογή δύο ακόμη προγράμματα για τη χρηματοδότηση έργων περιβάλλοντος σε δύο περιοχές: MEDSPA για την περιοχή της Μεσογείου

* Ο Γιώργος Ι. Πολίτης είναι Δικηγόρος, Μ.Δ.Ε. (Πολ.-Χωρ., Ε.Μ.Π.) και μέλος του ΔΣ της ΕΕΠΦ.

(1986-1991) και NORSPA για τις θαλάσσιες περιοχές της Βόρειας Ευρώπης (1989-1991).

Με την ολοκλήρωση του προγράμματος ACE το 1991, ενεργοποιήθηκε ένα ιδιαίτερη ταμείο για τη φύση, γνωστό ως ACNAT (Κανονισμός 3907/91, Actions by the EU for Nature, Δράσεις της ΕΕ για τη Φύση). Ο Κανονισμός απέβλεπε στην υποστήριξη της εφαρμογής μίας νέας, πρωτοποριακής Οδηγίας, της Οδ. 92/43/ΕΟΚ για τους Οικοτόπους. Σύντομα ακολούθησε ο διάδοχος του ACNAT. Επρόκειτο για ένα νέο χρηματοδοτικό μέσο για το περιβάλλον, το οποίο έμελλε να γράψει ιστορία μεγαλύτερη των δύο δεκαετιών: Το Life I (Καν. 1973/92).

Πρέπει να τονισθεί ότι η υιοθέτηση της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης το 1986, η οποία έδωσε για πρώτη φορά στην περιβαλλοντική πολιτική της Κοινότητας μία στέρεη νομική βάση με αναφορά στις Συνθήκες, μαζί με το 5^ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον, που τέθηκε σε ισχύ το 1993, έδωσαν το πράσινο φως για τον χρηματοδοτικό μηχανισμό του Life. Οι δύο αυτές σημαντικές εξελίξεις οδήγησαν σε περιβαλλοντικές μεταρρυθμίσεις την επόμενη δεκαετία, με το πρόγραμμα Life να αποτελεί πλέον ένα από τα βασικά περιβαλλοντικά εργαλεία της Ένωσης.

Κύριος στόχος του προγράμματος είναι να συνεισφέρει στην εφαρμογή, επικαιροποίηση και ανάπτυξη της περιβαλλοντικής πολιτικής και νομοθεσίας της Ένωσης.

Μέχρι σήμερα, το πρόγραμμα εξελίχθηκε σε 3 διακριτές φάσεις: Life I (1992-1995), Life II, το οποίο διαιρέθηκε σε 3 κατηγορίες: Life –Φύση, Life-Περιβάλλον και Life-Τρίτες Χώρες (1996-1999, Καν. 1404/96) και Life III (2000-2006). Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, χρηματοδοτήσε 3.104 έργα με 2,2 δισ. Ευρώ.

To Life+

Η παρούσα φάση του προγράμματος (2007-2013) φέρει την ονομασία Life+ και έχει προϋπολογισμό 2,143 δισ. ευρώ. Τη νομική βάση του Life+ αποτελεί ο Κανονισμός (ΕΚ) 614 /2007. Κατά την περίοδο αυτή, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εκδίδει μία πρόταση εκδήλωσης ενδιαφέροντος ετησίως. Οι προτάσεις πρέπει να υπάγονται σε μία από τις 3 θεματικές ενότητες του προγράμματος, που είναι:

(α) Life+ Φύση και Βιοποικιλότητα. Συνεχίζει και διευρύνει το προηγούμενο πρόγραμμα Life Φύση. Συγχρηματοδοτεί έργα επίδειξης ή βέλτιστων πρακτικών, που συνεισφέρουν στην εφαρμογή των Οδηγιών για τα Πουλιά και τους Οικοτόπους, και την ολοκλήρωση του δικτύου Natura 2000. Επιπλέον, υποστηρίζει καινοτομικά έργα ή έργα επίδειξης, που αφορούν στην υλοποίηση των στόχων της Ανακοίνωσης της Επιτροπής για την «Απώλεια

της Βιοποικιλότητας μέχρι το έτος 2010 και μετά από αυτό» (COM (2006) 216 τελικό). Καλύπτει τις θεματικές ενότητες (α) Ακτές, θάλασσες και αλιευτικά πεδία, (β) Δάση, (γ) Διβάδια, έλη και θαμνότοποι, (δ) Ποταμοί και λίμνες, (ε) Υγρότοποι, (στ) Είδη χλωρίδας και πανίδας. Ένα ποσοστό τουλάχιστον 50% του προϋπολογισμού του συνολικού προγράμματος πρέπει να κατευθύνεται στη χρηματοδότηση έργων Life+ Φύση και Βιοποικιλότητα

(β) Life+ Περιβαλλοντική Πολιτική και Διακυβέρνηση. Αποτελεί συνέχεια του προγράμματος Life Περιβάλλον. Συγχρηματοδοτεί έργα επίδειξης ή βέλτιστων πρακτικών, που συνεισφέρουν στην εφαρμογή της ευρωπαϊκής πολιτικής για το περιβάλλον και την ανάπτυξη καινοτομικών τεχνολογιών, πολιτικών, μεθόδων και εργαλείων καθώς και στην παρακολούθηση των πιέσεων στο περιβάλλον της Ευρώπης, συμπεριλαμβανομένης της μακροπρόθεσμης παρακολούθησης των δασών κ.ά. Καλύπτει τις θεματικές ενότητες (α) Αέρας, (β) Ενέργεια και κλίμα, (γ) Διαχείριση του περιβάλλοντος, (δ) Βιομηχανία και παραγωγή, (ε) Αστικό περιβάλλον και ποιότητα ζωής, (στ) Έδαφος, χρήσεις γης και γεωργία, (ζ) Απορρίμματα, (η) Νερά.

(γ) Life+ Πληροφόρηση και Επικοινωνία. Συγχρηματοδοτεί έργα ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης για ζητήματα προστασίας του περιβάλλοντος, της φύσης ή διατήρησης της βιοποικιλότητας καθώς και έργα σχετικά με την πρόληψη των δασικών πυρκαγιών (ενημέρωση, εκπαίδευση).

To Life στην Ελλάδα

Στη χώρα μας, 196 έργα έχουν λάβει συγχρηματοδότηση από το 1992 μέχρι σήμερα στο πλαίσιο του προγράμματος Life. Μεταξύ αυτών, 134 εστιάζουν στην περιβαλλοντική καινοτομία, 58 στη διατήρηση της φύσης και 3 στην πληροφόρηση και επικοινωνία. Το ποσό της κοινοτικής χρηματοδότησης των έργων ανέρχεται σε 133 εκατομμύρια ευρώ, επί του συνόλου των 255 εκατομμυρίων, που επενδύθηκαν σ' αυτά.

Επίλογος

Ευτυχής σύμπτωση η ανάληψη του συγχρηματοδοτούμενου από το Life+ έργου "ForOpenForests" (Εθνικός Δρυμός Οίτης- Όρος Καλλίδρομο) φέτος, που γιορτάζεται η εικοσαετία της Οδηγίας για τους Οικοτόπους και του χρηματοδοτικού εργαλείου Life. Ο κεντρικός ρόλος της Ελληνικής Εταιρείας Προστασίας της Φύσης στην προετοιμασία της πρότασης και τον συντονισμό του προγράμματος, και το υψηλό επίπεδο οργάνωσης και κατάρτισης των εταίρων της (Πανεπιστήμιο Αθηνών, ΕΘΙΑΓΕ/ΕΛΓΟ «ΔΗΜΗΤΡΑ», Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας, ΑΡΚΤΟΥΡΟΣ, Δήμος Μώλου-Αγ. Κωνσταντίνου) εγγυώνται την επιτυχή εκπόνηση του έργου. ■

Ο ζυγόδοντας
της Μηλιάς.

Μοναδικά προϊστορικά ευρήματα στα Γρεβενά

Οι μεγαλύτεροι χαυλιόδοντες του κόσμου στο Μουσείο της Μηλιάς

Ευαγγελία Τσουκαλά *

Είναι αλήθεια: Οι μεγαλύτεροι χαυλιόδοντες του κόσμου ... είναι ελληνικοί!

Μοναδικά ευρήματα φέρνουν διαχρονικά στο φως την προϊστορία των Γρεβενών. Πρώτα ο γίγαντας των Αμπελιών, 200.000 ετών, δηλαδή ένας ελέφαντας θερμών κλιμάτων, του είδους *Elephas antiquus* FALCONER & CAUTLEY, 1847, με ύψος στους ώμους πάνω από 4 μέτρα, μεσήλικας (40 περίπου χρονών) με χαρακτηριστικούς ευθείς χαυλιόδοντες, σε αντίθεση με τα τριχωτά μαμούθ *Mammuthus primigenius* (BLUMENBACH, 1799) των παγετώνων περιόδων που είχαν καμπύλους χαυλιόδοντες.

Ακολουθώς οι γίγαντες της Μηλιάς, 3.000.000 ετών, δηλαδή τεράστιοι μαστόδοντες (προβοσκιδωτά, πρόγονοι των σημερινών ελεφάντων), με ύψος 3,5 μέτρα και βάρος 6,5 τόνους, που είχαν χαυλιόδοντες και στα δύο σαγόνια, μεγαλύτερους στο πάνω και πολύ μικρούς στο κάτω, χαρακτηριστικό που εξέλειψε με την εξέλιξη.

Οι μαστόδοντες πήραν το όνομά τους επειδή στα δόντια τους είχαν διάσπαρτα φύματα (προεξοχές) που μοιάζουν με μαστάρια για να αλέθουν την

τροφή τους, σε αντίθεση με τους ελέφαντες και τα μαμούθ, που είναι πολύ νεότερα και έχουν στα μεγάλα δόντια τους πλατιά ελάσματα. Μαζί με ευρήματα άλλων ζώων δείχνουν την εικόνα του παρελθόντος της περιοχής που ήταν πολύ διαφορετική από τη σημερινή. Το παλαιοπεριβάλλον περιελάμβανε αχανείς εκτάσεις σαβάνας με πλούσια και πυκνά δάση όπου διαδραματίζονταν σκληρές και γεννούν αίσθηση κινδύνου. Μεγάλα σαρκοφάγα αιλουροειδή με τεράστιους πριονωτούς κυνόδοντες (μαχαιρόδοντες), αρκούδες, λύγκες και αγριοθήρια κυνηγούσαν τα φυτοφάγα, μεταξύ των οποίων ρινόκεροι, ιππάρια (μικρόσωμα άλογα με τρία δάκτυλα στα πόδια τους, ενώ τα σημερινά έχουν ένα δάκτυλο), τάπιοι (συγγενείς με τους ρινόκερους με κολοβή προβοσκίδα που εντοπίστηκαν εδώ για πρώτη φορά στην Ελλάδα), ενώ βοοειδή, ελαφοειδή, αγριοχόριοι και χελώνες που περιπλανιόταν στην περιοχή πριν 3.000.000 χρόνια.

Δύο ήταν τα προβοσκιδωτά που ζούσαν στην περιοχή της Μηλιάς: ένα μεγαλόσωμο του είδους *Mammuth borsoni* (HAYS, 1834) που ανήκει στους «ζυγόδοντες» έχοντας τα φύματα των δοντιών τους τοποθετημένα σε σειρές (ζυγούς) και συγγένευε με το αντίστοιχο αμερικανικό *Mammuth americanum*

* Η Ευαγγελία Τσουκαλά είναι αν. καθηγήτρια Παλαιοντολογίας στον Τομέα Γεωλογίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Ο μαστόδοντας της Μηλιάς.

(KERR, 1792), το οποίο εξαφανίστηκε πολύ αργότερα, στο τέλος του Πλειστοκαινου (10.000 χρόνια) και ένα μικρότερων διαστάσεων, τυπικό μαστόδοντο του είδους *Anancus arvernensis* (Croizet & Jobert, 1828).

Εδώ και 20 χρόνια πραγματοποιούνται συστηματικές παλαιοντολογικές έρευνες και ανασκαφές από ομάδα φοιτητών και συνεργατών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Τμήμα Γεωλογίας, πρώτα στη θέση «Αμπέλια» (στις παρυφές της πόλης των Γρεβενών) από το 1990, και ακολούθως

στη Μηλιά και στον Πρίπορο του Αγίου Γεωργίου (από το 1996, μετά από πληροφορίες των Δημήτρη Ζησόπουλου και Θανάση Δεληβού αντίστοιχα). Ο γίγαντας των Αμπελιών ανήκει στους τυπικούς ελέφαντες με τον κλασικό ελασματοειδή τύπο δοντιών και το μέγεθός του υπολογίζεται από τα τεράστια οστά του σκελετού όπως σπόνδυλοι, ωμοπλάτες και τα οστά του δεξιού εμπρόσθιου πέλματος που βρέθηκαν σε θέση (in situ). Το 1997, από την ομάδα ανασκαφών ανακαλύφθηκε το πρώτο ζευγάρι χαυλιοδόντων (δεύτεροι κοπτήρες της άνω γνάθου,

Ο ελέφαντας των Αμπελιών.

Μηλιά: Ανασκαφή 2007.

12) εντυπωσιακού μεγέθους με μήκος 4,39 μέτρα. Η συνέχιση της έρευνας έφερε στο φως την κάτω γνάθο του ζώου, από τις πληρέστερες και καλύτερα διατηρημένες του είδους στην Ευρώπη, καθώς και οστά από τον υπόλοιπο σκελετό του. Το σημαντικό είναι πως στην κάτω γνάθο διακρίνονται οι δυο τελευταίοι γομφίοι (m2, m3), καθώς και οι δυο μικροί χαυλιόδοντες μήκους 12,5 εκατοστών περίπου, στο μπροστινό μέρος της γνάθου, που αποτελούν πρωτόγονο χαρακτηριστικό, το οποίο έχει εξαφανιστεί στους σημερινούς ελέφαντες. Το 2007, τα λείψανα ενός ακόμα απολιθωμένου ζώου υπερτόνισαν το διεθνές κυρίως ενδιαφέρον της περιοχής για τη σπουδαιότητα της περιοχής της Μηλιάς. Οι χαυλιόδοντες του ζώου, μήκους 5,02 μέτρων, αποτελούν τους μεγαλύτερους που έχουν βρεθεί στον κόσμο κατέχοντας το βραβείο των Ρεκόρ Γκίνες 2011. Το έργο της μεταφοράς, συντήρησης και αποκατάστασης των τεράστιων χαυλιόδοντων στον εκθεσιακό χώρο των ευρημάτων ήταν εξαιρετικά επίπονο, λόγω του μεγάλου μεγέθους τους, αλλά και του κινδύνου να θρυμματιστούν. Ο εντοπισμός της κάτω γνάθου και μεγάλου μέρους απολιθωμένων οστών του σκελετού του ζώου καθιστούν το εύρημα εξαιρετικά σημαντικό για την έρευνα, καθώς παρέχουν μοναδικά στοιχεία για την παλαιοβιολογία και την εξέλιξη του συγκεκριμένου είδους, σε παγκόσμια κλίμακα. Επιπλέον, μας δίνουν τη δυνατότητα υπολογισμού τόσο του μήκους και του ύψους, όσο και του βάρους του, πληροφορίες σημαντικές για την αναπαράσταση του μαστόδοντα. Πρόκειται για ένα αρσενικό ζώο, καθώς το μέγεθος των χαυλιόδοντων είναι στοιχείο του φυλετικού διμορφισμού, η βιολογική ηλικία του οποίου, υπολογίζεται μεταξύ 25 και 30 χρόνων.

Τα αποτελέσματα των ανασκαφών μας παρέχουν εξαιρετικά σημαντικές πληροφορίες για το

Τα τεράστια οστά του σκελετού όπως σπόνδυλοι, μομφιλιάτες και τα οστά του δεξιού εμπρόσθιου πέλματος (κάτω) όπως βρέθηκαν στη θέση «Αμπέλια» (επάνω).

Οι χαυλιόδοντες του μαστόδοντα στο Μουσείο της Μηλιάς και το πιστοποιητικό των Ρεκόρ Γκίνες 2011.

Η Μηλιά πριν από 3.000.000 χρόνια. Ζωγραφική απεικόνιση από τη Δήμητρα Λαμπρέτσα με την επίβλεψη του Dick Mol.

γεωλογικό παρελθόν της περιοχής, για τα είδη που την κατοικούσαν, για την καταγωγή και εξέλιξή τους, για το περιβάλλον στο οποίο ζούσαν, για τις κλιματικές συνθήκες που προτιμούσαν και για τη γεωγραφική τους εξάπλωση. Η περιοχή της Μηλιάς περιελάμβανε αχανείς εκτάσεις σαβάνας με πλούσια και πυκνά δάση και άφθονο νερό. Η μελέτη των ευρημάτων εμπλουτίζει τις γνώσεις για το παλαιοπεριβάλλον του ελλαδικού χώρου, αλλά και την εξέλιξη ειδών όπως τα προβοσκιδωτά, δίνοντας νέα διάσταση στη σύνθετη εικόνα της Φυσικής Ιστορίας τόσο της περιοχής, όσο και της ΝΑ Ευρώπης.

Σήμερα, τόσο η ευρύτερη περιοχή των Γρεβενών, όσο και η περιοχή της Μηλιάς, χάριν των πρόσφατων παλαιοντολογικών ευρημάτων, δέχονται ένα μεγάλο και συνεχώς αυξανόμενο αριθμό επισκεπτών από όλο τον κόσμο. Ειδικότερα, η περιοχή της Μηλιάς έλκει τα τελευταία έτη το ενδιαφέρον του κοινού, απολαμβάνει το ενδιαφέρον της διεθνούς επιστημονικής κοινότητας και τυγχάνει μεγάλης προβολής από τα εθνικά και διεθνή ΜΜΕ. Η σπουδαιότητα των παλαιοντολογικών ευρημάτων τείνει προς την κατεύθυνση για τη δημιουργία και οργάνωση ενός πολυδύναμου Κέντρου και Μουσείου Παλαιοντολογίας, η οποία κρίνεται επιτακτική για τη συγκέντρωση, ικανοποιητική έκθεση, ανάδειξη, αξιοποίηση, προβολή και μελέτη των μοναδικών παλαιοντολογικών ευρημάτων της περιοχής, τη συνέχιση της συστηματικής ανασκαφικής έρευνας, καθώς και την προστασία και ανάδειξη του χώρου εντοπισμού των ευρημάτων στην ευρύτερη περιοχή της Μηλιάς.

Το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Μηλιάς θεσμοθετήθηκε το 2003 από την Περιφέρεια Δυτικής Μα-

κεδονίας (ΦΕΚ 972/15-7-2003). Το υλικό που αποτέλεσε τον πυρήνα της δημιουργίας του μουσείου αυτού είναι τα απολιθωμένα οστά των ζώων που ήλθαν στο φως από τις συστηματικές ανασκαφές του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου με τη στήριξη της τ. Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Γρεβενών, σε συνεργασία με τον τ. Δήμο Ηρακλεωτών. Η πρώτη παλαιοντολογική έκθεση δημιουργήθηκε τον Αύγουστο του 1997, στο κτίριο της πρώην κοινότητας της Μηλιάς και λειτουργεί μέχρι σήμερα με χιλιάδες επισκέπτες. Όλα τα ανωτέρω επιβάλλουν την προστασία, προβολή, αξιοποίηση και ανάδειξη του μοναδικού φυσικού πλούτου της περιοχής, μέσω της δημιουργίας άρτια οργανωμένης και πολυδύναμης υποδομής, που θα αποτελέσει τον πυρήνα διάδοσης της γνώσης και θα καταστήσει μετόχους σε αυτή συνειδητοποιημένους και ενεργούς πολίτες του κόσμου. Με βάση την υπογραφή σύμβασης μεταξύ του Δήμου Γρεβενών και του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, τον Απρίλιο 2012, με αντικείμενο τη συνεργασία για αναπτυξιακούς, εκπαιδευτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, αποφασίστηκε η ίδρυση «Κέντρου Παλαιοντολογίας Μηλιάς» και δρομολογήθηκε η ένταξή του στο ΕΣ-ΠΑ αποτελώντας μοναδικό χώρο που θα στεγάσει τα όνειρα και τις φιλοδοξίες του κόσμου των Γρεβενών, καθώς και της επιστημονικής κοινότητας.

Ποιος λοιπόν θα πίστευε ταξιδεύοντας στα Γρεβενά ότι περιδιαβαίνει μια πανάρχαια ζούγκλα; Ποιος θα πίστευε ότι εδώ, πριν 3.000.000 ήταν μία επικίνδυνη περιοχή όπου περιπλανιόνταν προϊστορικοί «γίγαντες»; Η συνέχιση των ερευνών στην περιοχή για τα επόμενα χρόνια πιθανόν να μας οδηγήσει σε νέες εκπλήξεις, γιατί η Παλαιοντολογία είναι μια επιστήμη γεμάτη πάθος και εκπλήξεις.

Μηλιιά: Ανασκαφή 2007.

Το Μουσείο της Μηλιιάς με τους χαυλιόδοντες κατά την καταχώρησή τους στο Βιβλίο των Ρεκόρ Γκίνες 2011.

Φωτ. Γιάννης Ρουσσόπουλος / ΟΡΝΙΘΟΛΟΓΙΚΗ

Ενοικιάζονται πολύτιμες νησίδες: η φυσική μας κληρονομιά σε τιμή ευκαιρίας

Κώστας Παπακωνσταντίνου, Πρ. Πρόεδρος ΔΣ της Ορνιθολογικής
Μαλαμώ Κορμπέτη, Υπεύθυνη Πολιτικής Ορνιθολογικής

Οι πρόσφατες δηλώσεις του Πρωθυπουργού κ. Αντώνη Σαμαρά και του εκτελεστικού διευθυντή του Ταμείου Αξιοποίησης Ιδιωτικής Περιουσίας του Δημοσίου (ΤΑΙΠΕΔ), κ. Ανδρέα Ταπραντζή στο πρακτορείο Bloomberg για την εμπορική «αξιοποίηση» ακατοίκητων νησίδων αναδεικνύουν την άγνοια του πολιτικού προσωπικού σε ό, τι αφορά το μοναδικό διαχρονικό πλούτο της χώρας: τη φυσική μας κληρονομιά. Παράλληλα, δείχνουν την προχειρότητα με την οποία ο πολιτικός κόσμος αντιμετωπίζει τις πλέον ευαίσθητες και όμορφες περιοχές της ελληνικής επικράτειας.

Ας πάρουμε όμως τα πράγματα από την αρχή! Τι είναι μία νησίδα; Ποια η φυσική της ιστορία; Γιατί οι νησίδες είναι τόσο σημαντικές για τη βιοποικιλότητα; Ένα καθαρά εμπειρικό κριτήριο είναι ότι οι νησίδες έχουν έκταση από 20 μέχρι και 5.000 στρέμματα, γιατί κάτω από αυτά τα όρια, λίγα νησιά είναι κατοικημένα, ενώ πάνω από αυτό, λίγα νησιά είναι ακατοίκητα.

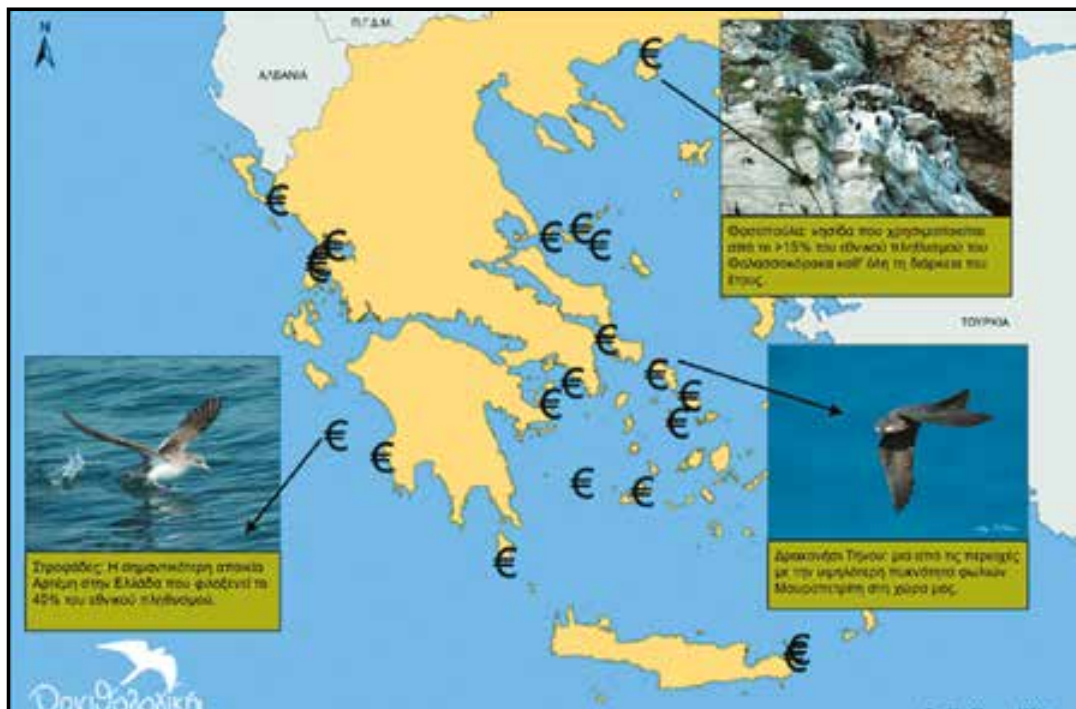
Η αξία των νησίδων

Η Ελλάδα έχει συνολικά 2.278 νησιά και νησίδες (10% της έκτασης της επικράτειας). Από αυ-

τά, ένα εντυπωσιακό 34,5% ανήκουν στο δίκτυο NATURA 2000, δηλαδή 1.231 νησιά και νησίδες! Από τις 722 ακατοίκητες νησίδες (20-5.000 στρέμματα) οι 479 ανήκουν στο δίκτυο NATURA 2000. Δηλαδή, το 66% των ακατοίκητων νησίδων της Ελλάδας είναι προστατευόμενο από το ευρωπαϊκό δίκαιο. Και αυτό σημαίνει πολλά, τόσο για την αξία των νησίδων αυτών που είναι τελικά διεθνώς αναγνωρισμένη, όσο και για την προστασία τους.

Οι νησίδες είναι σημαντικές για τη βιοποικιλότητα. Υπάρχει ψηλός ενδημισμός και αποτελούν σημαντικά φυσικά εργαστήρια. Όμως το ίδιο ισχύει για όλα τα νησιά στο αρχιπέλαγος. Στην πραγματικότητα, οι νησίδες είναι προστατευόμενες για άλλο λόγο. Ποιος είναι αυτός όμως; Οι ελληνικές νησίδες φιλοξενούν και σε αυτές αναπαράγονται πολύ μεγάλα ποσοστά του παγκόσμιου πληθυσμού σημαντικών σπονδυλωτών της Ελλάδας:

- Περισσότερο από το 80% του προστατευόμενου αναπαραγόμενου πληθυσμού του γερακιού της θάλασσας, του Μαυροπετρίτη (*Falco eleonora*), απαντάται στις ελληνικές νησίδες! Μάλιστα η Ελλάδα είναι «υπεύθυνη» διεθνώς για το είδος καθώς εδώ αναπαράγεται το μεγαλύτερο τμήμα

του παγκόσμιου πληθυσμού του είδους.

- Το 60% του παγκόσμιου αναπαραγόμενου πληθυσμού της Μεσογειακής Φώκιας (*Monachus monachus*) απαντάται στις ελληνικές νησίδες.

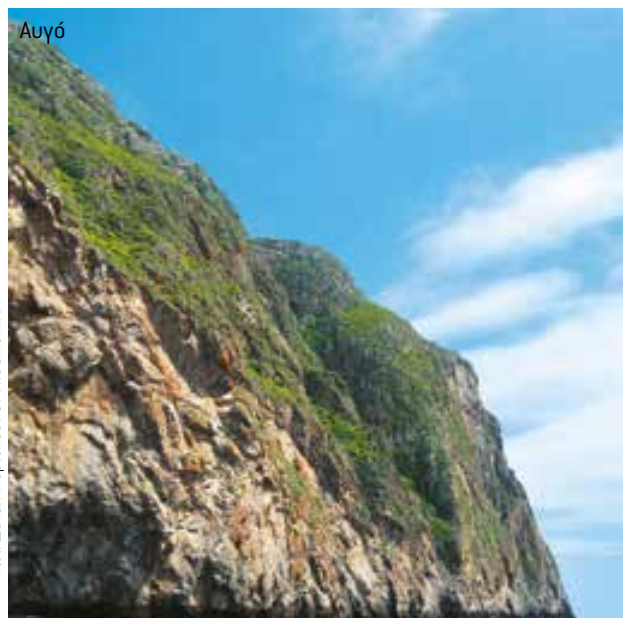
Για αυτά τα είδη οι νησίδες έχουν κάτι το ανεκτίμητο: απουσία σαρκοφάγων ειδών και απουσία ανθρώπινης παρουσίας! Αυτό είναι και το μοναδικά σημαντικό οικολογικό χαρακτηριστικό των νησίδων αυτών και ο λόγος για τον οποίο αυτά τα είδη προτιμούν να αναπαράγονται εκεί.

Η φυσική ιστορία των νησίδων

Ιστορικά, για λόγους μεγέθους, απομόνωσης και ασταθούς γεωλογικής ιστορίας, ο άνθρωπος και τα χερσαία σαρκοφάγα απουσίαζαν από τα περισσότερα νησιά. Πριν τα νεολιθικά χρόνια (μέχρι το 6.500 π.Χ. στην Ελλάδα, δηλαδή πριν εμφανιστούν οι πρώτοι οικισμοί) την πανίδα των νησιών αποτελούσαν πουλιά, ερπετά και παράξενα μοναδικά φυτοφάγα θηλαστικά, όπως οι πυγμαίοι ελέφαντες, γιγαντιαία τρωκτικά, μικροσκοπικά ελάφια και στεριανοί ιπποπόταμοι. Τότε τα θαλασσοπούλια που φώλιαζαν ανέμελα σε αποικίες στο έδαφος δεν είχαν να φοβηθούν παρά μόνο τα άλλα πουλιά.

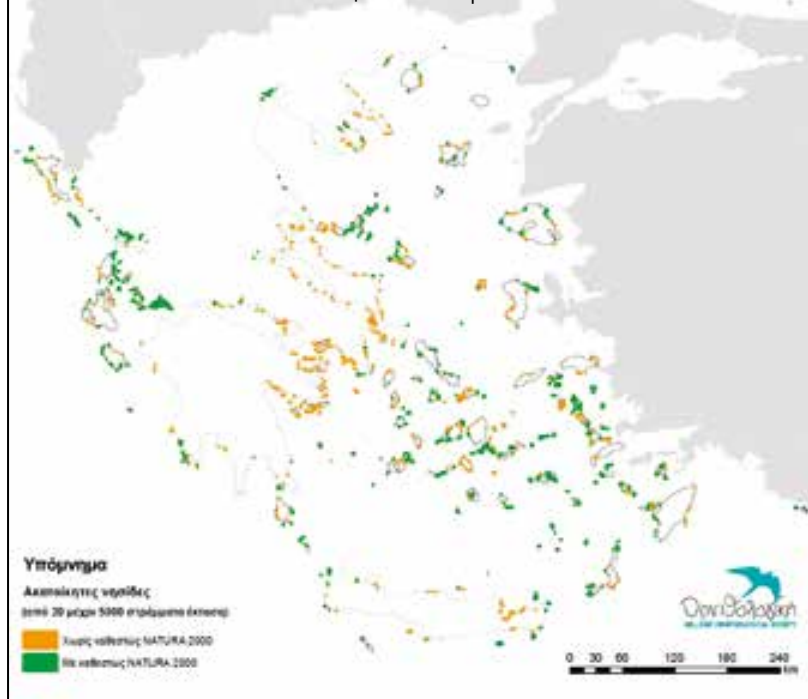
Με την εμφάνιση των οικισμών του ανθρώπινου είδους οι άνθρωποι άρχισαν να εισρέουν στα νησιά της Μεσογείου, σχεδόν σαν ιός. Μπορεί οι πολιτισμοί που δημιουργήθηκαν να ήταν οι πλέον εντυπωσιακοί, παρόλα αυτά, για το φυσικό περιβάλλον η ανάπτυξη αυτή ήταν ουσιαστικά «κατα-

στροφική εισβολή». Ο άνθρωπος, και τα σαρκοφάγα θηλαστικά που έφερε μαζί του, εξολόθρευαν την πανίδα που δεν μπορούσε να πετάξει μακριά, ενώ τα πουλιά που φώλιαζαν εγκατέλειψαν τα νησιά. Από τότε τα πουλιά αναζητούν νησίδες χωρίς ανθρώπους και χερσαία θηλαστικά. Ακόμα και σήμερα, όταν αντιληφθούν παρατεταμένη ανθρώπινη παρουσία ή αν δουν σαρκοφάγα ζώα, εγκαταλεί-

Φωτ. Δανάη Πορτάλου/ΟΡΝΙΘΟΛΟΓΙΚΗ

Οι ακατοίκητες νησίδες της Ελλάδας σε σχέση με το δίκτυο Natura 2000 του νησιωτικού χώρου.

λικοί σταθμοί παραγωγής ενέργειας συνεπάγονται κατά κανόνα την ολοσχερή καταστροφή μιας προστατευόμενης περιοχής, λόγω της πολύ μικρής έκτασης των νησίδων και της απώλειας του βασικού τους οικολογικού χαρακτηριστικού: την απουσία ανθρώπινων δραστηριοτήτων. Είναι λοιπόν σαφές ότι στην περίπτωση αυτή η Πολιτεία δεν μπορεί να λάβει αντισταθμιστικά μέτρα, όπως επιβάλει η νομοθεσία της Ε.Ε. Πώς μπορεί να αντισταθμίσει κανείς μερικούς από τους βιότοπους των νησίδων που είναι αναντικατάστατοι, λόγω των ιδιαίτερων οικολογικών τους χαρακτηριστικών; Επομένως η διοίκηση θα παραβιάσει την ευρωπαϊκή νομοθεσία εάν προχωρήσει στην έγκριση τέτοιων εγκαταστάσεων.

που τις νησίδες. Για αυτό το λόγο και οι ερευνητές της Ορνιθολογικής φροντίζουν όταν «ανεβαίνουν» στις νησίδες να κάνουν τις εργασίες τους πάρα πολύ γρήγορα, για να μην προκαλούν ενόχληση στα πουλιά. Γιατί ο φόβος τους προς τον άνθρωπο είναι έμφυτος και η παρουσία μας είναι για αυτά πάντα ανεπιθύμητη. Επειδή η ανθρώπινη παρουσία στις νησίδες είναι σπάνια και όχι τακτική σήμερα οι νησίδες είναι τα μόνα μέρη όπου αποικίες πουλιών φωλιάζουν στο έδαφος, όπως παλιά! Και μάλιστα, καθώς περνούν τα χρόνια στις νησίδες καταφεύγουν ολοένα περισσότερα είδη πουλιών αφού μόνο εκεί βρίσκουν πλέον ησυχία και ασφάλεια, όπως αρπακτικά, σταχτάρες και κορακοειδή.

«Προτάσεις για αξιοποίηση» των νησίδων; Ελάχιστες!

Είναι προφανές ότι η ανθρώπινη παρουσία στις νησίδες πρέπει να μείνει πολύ περιορισμένη. Όπως ήταν για χιλιάδες χρόνια και είναι ακόμη, με τον περιστασιακό ψαρά, φαροφύλακα, κτηνοτρόφο ή, και πιο πρόσφατα, ερευνητή. Οι πρόσφατοι, ανεπιβεβαίωτοι πάντα, σχεδιασμοί αναπτυξιακών έργων στις νησίδες αφορούν δραστηριότητες απαγορευτικές για την προστασία των ειδών που φιλοξενούν οι νησίδες. Τουριστικές εγκαταστάσεις και μεσαίας και μεγάλης κλίμακας αιο-

παϊκή νομοθεσία εάν προχωρήσει στην έγκριση τέτοιων εγκαταστάσεων.

Ιδέες για «ήπια αξιοποίηση» των προστατευόμενων νησίδων πρέπει να σχεδιαστούν πολύ προσεκτικά. Όταν λέμε όχι σε επενδύσεις στις νησίδες δεν υποστηρίζουμε ότι, αντί για ιδιωτικοποίηση, πρέπει οι νησίδες να δοθούν σε ευρεία «λαϊκή χρήση». Οι νησίδες πρέπει να μείνουν ελεύθερες από οποιαδήποτε τακτική ανθρώπινη παρουσία. Επομένως εάν η αξιοποίηση των νησίδων περιελάμβανε απλά την επίσκεψη ατόμων για οικοτουρισμό αυτές οι επισκέψεις θα έπρεπε να είναι σύντομες, εκτός αναπαραγωγικής περιόδου, και σε συγκεκριμένα μέρη πάνω στις νησίδες.

Το πολιτικό κόστος των κακών επενδύσεων

Η «αξιοποίηση» ορισμένων από των νησίδων με καταστροφικούς όρους θα ακυρώσει όλες τις προσπάθειες και τα κονδύλια που έχουν επενδυθεί τα τελευταία χρόνια από την Ευρωπαϊκή Ένωση, και κατ' επέκταση από τους Έλληνες πολίτες, για την προστασία των περιοχών αυτών. Μόνο για τη διατήρηση και προστασία της βιοποικιλότητας των ελληνικών νησίδων και των απειλούμενων ειδών πουλιών που αυτές φιλοξενούν, υλοποιούνται σήμερα με τη χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής τρία Προγράμματα LIFE: α) το

Αντικέρι (αριστερά) και Δρίμα (δεξιά) - όψη από την Κέρο.

Πρόγραμμα LIFE «Υλοποίηση δράσεων διατήρησης για τον Θαλασσοκόρακα και τον Αιγαίογλαρο και αναγνώριση Θαλάσσιων Σημαντικών Περιοχών για τα Πουλιά της Ελλάδας» που υλοποιείται σε 17 Ζώνες Ειδικής Προστασίας (SPA) του Αιγαίου και του Ιονίου, β) το Πρόγραμμα LIFE «Επιδεικτική εφαρμογή της προσέγγισης «Σχέδιο Δράσης για τη Βιοποικιλότητα» προς όφελος της βιοποικιλότητας σε ένα νησί του Αιγαίου, τη Σκύρο» και γ) το Πρόγραμμα LIFE «Διαχείριση της Ζώνης Ειδικής Προστασίας της Άνδρου με σκοπό την επίτευξη ικανοποιητικής κατάστασης διατήρησης 4 ειδών πτηνών προτεραιότητας». Το πολιτικό προσωπικό όμως σήμερα μας λέει ότι τα χρήματα αυτά δεν έπρεπε να έχουν επενδυθεί στην προστασία των νησίδων αυτών, αλλά να έχουν γίνει ξενοδοχεία και αερολιμένα!

Η προχειρότητα με την οποία διατίθενται προς εκμετάλλευση οι νησίδες είναι ενδεικτική της αμηχανίας της Πολιτείας να δει μια βιώσιμη διέξοδο από την οικονομική κρίση. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η αμφισβητήσιμη δυνατότητα αξιοποίησης των περισσότερων νησίδων της δημοσιευμένης λίστας εξαιτίας των απόκρημνων πλαγιών και του ανώμαλου ανάγλυφού τους! Παρόλα αυτά, ακόμη και εάν αυτά τα σχέδια δεν είναι σχέδια επί χάρτου, είναι άξιο απορίας πώς το πολιτικό προσωπικό θεωρεί περισσότερο οικονομικά βιώσιμες τέτοιες επενδύσεις απ' ότι την ανάδειξη των όμορφων κατοικημένων και άγονων νησιών μας, με την ενίσχυση των ακτοπλοϊκών γραμμών και την καθιέρωση κινήτρων για τις τοπικές κοινωνίες. Είναι ξεκάθαρο ότι η πολιτεία δεν έχει αντιληφθεί το γεγονός ότι η βιοποικιλότητα είναι το εναπομείναν θησαυροφυλάκιο της χώρας. Αντίθετα, αντιμετωπίζεται σαν προϊόν σε εποχή εκπτώσεων, ενώ εικόνες του Αρχιπελάγους με ανέγγιχτες και εξαιρετικής ομορφιάς νησίδες έχουν «ταξιδέψει» σε όλο

τον κόσμο, προσελκύνοντας εκατομμύρια επισκέπτες στη χώρα μας.

Στην ενημερωτική εκδήλωση που διοργάνωσε η Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία στις 28/9 με τίτλο «Ενοικιάζονται πολύτιμες νησίδες: η φυσική μας κληρονομιά σε τιμή ευκαιρίας» όλοι οι ομιλητές συμφώνησαν ότι η πολιτική επιλογή της Κυβέρνησης να διαθέσει ανεξέλεγκτα για κάθε είδους εμπορική εκμετάλλευση τις ακατοίκητες νησίδες της Ελλάδας είναι αυθαίρετη, επιπόλαια και καταστροφική για το περιβαλλοντικό και πολιτιστικό κεφάλαιο της χώρας. Εμείς όμως θέλουμε να κλείσουμε λέγοντας ότι «λογαριάζουμε χωρίς τον ξενόδοχο», την άγρια ζωή που διαβίει στις νησίδες. Η σημερινή οικονομική κατάσταση που αντιμετωπίζουμε σήμερα οφείλεται όχι τόσο στα spreads και τις φούσκες, όσοι στην χρεοκοπημένη πολιτική της μη βιώσιμης και ανεξέλεγκτης ανάπτυξης, που καταστρέφει τους φυσικούς πόρους και την συμβίωση μεταξύ ανθρώπου και φύσης. Αλλά πάνω από όλα καταστρέφει την αξιοπρέπεια και την ποιότητα ζωής με την οποία θέλουμε να ζούμε. ■

Βραχονησίδα Μικρός Άβεβλας, Μικρές Κυκλάδες.

Συζητήθηκε στο Συμβούλιο της Επικρατείας η υπόθεση του Χωροταξικού Σχεδίου για τον Τουρισμό

Στις 6 Ιουνίου συζητήθηκε ενώπιον του Ε΄ Τμήματος του ΣτΕ η αίτηση ακυρώσεως της κοινής υπουργικής απόφασης υπ΄ αριθ. 24208 /4.6.09, με την οποία είχε εγκριθεί το Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό και η σχετική Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων.

Την αίτηση ακυρώσεως είχαν ασκήσει η Ελληνική Εταιρεία Προστασίας της Φύσης, ο Δικηγορικός Σύλλογος Αθηνών, η Ελληνική Εταιρεία Περιβάλλοντος και Πολιτισμού, η Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία, ο Αρκτορος, ο Αρχέλου και η Καλλιτώ. Τους αιτούντες εκπροσώπησαν στο Δικαστήριο οι δικηγόροι Βασίλης Δωροβίνης και ο γράφων.

Πλέον της αιτήσεως ακυρώσεως είχαμε καταθέσει δικόγραφο πρόσθετων λόγων και αρκετά υπομνήματα. Σημαντική βοήθεια είχαμε από τον επικεφαλής της μελετητικής ομάδας, που είχε συντάξει για λογαριασμό του τότε Υ.Π.Ε.Χ.Ο.Δ.Ε. τη μελέτη για το ΕΠΧΣΑΑ για τον Τουρισμό, ο οποίος σε υπόμνημά του παρουσίασε αναλυτικά τις σημαντικές αποκλίσεις μεταξύ των προτάσεων της μελέτης και του τελικού κειμένου της κ.υ.α. και τα λοιπά προβλήματα, λάθη και ελλείψεις της κρινόμενης πράξης.

Αναμένεται η απόφαση του Δικαστηρίου.

Γιώργος Πολίτης

Η προσθαλάσσιση ενός Μαυρόγυπα

Όταν πίνεις τον καφέ σου στο μπαλκόνι, μπορεί να δεις πολλά πράγματα. Το τελευταίο όμως που περιμένεις, είναι να γίνεις μάρτυρας της προσθαλάσσισης ενός μαυρόγυπα...

Κι όμως, αργά το απόγευμα του προηγούμενου Σαββάτου, ο Γιάννης Φακριάδης, περιβαλλοντολόγος από τον Φορέα Διαχείρισης του Δέλτα του Έβρου, στεκόταν στο μπαλκόνι του στην Αλεξανδρούπολη, όταν είδε τη χαμηλή πτήση ενός μαυρόγυπα, ο οποίος κατευθυνόταν προς τη θάλασσα. Η αντίδρασή του άμεση. Βρέθηκε στο λιμάνι σε χρόνο ρεκόρ και με τη βοήθεια του Νέστορα, ερασιτέχνη ψαρά, ανέβηκαν στη βάρκα και έσωσαν τον νεαρό μαυρόγυπα, ο οποίος παρά τον λανθασμένο «διάδρομο προσγειώσεως» που είχε επιλέξει, σώθηκε και δεν πνίγηκε.

Την ώρα που κος Φακριάδης έβλεπε τον μαυρόγυπα σε καθοδική πορεία προς τη θάλασσα, μας ενημέρωσε άμεσα, ταυτόχρονα σχεδόν με την έναρξη της επιχείρησης διάσωσης. Η έκπληξή μας ήταν τεράστια! Έχουν σημειωθεί διάφορα περιστατικά με νεαρά όρνια στην Ελλάδα που έχουν προσεγγίσει, κατά τα πρώτα τους φτερουγίσματα μακριά από τη φωλιά τους, πυκνοκατοικημένες περιοχές, ταράτσες σπιτιών κ.λπ. Ποτέ όμως δεν είχαν σημειωθεί αντίστοιχα περιστατικά για μαυρόγυπα και ποτέ δεν φανταζόμασταν ότι θα υπήρχε κάποιος που θα κατέληγε στην Αλεξανδρούπολη και μάλιστα στη θάλασσα.

Κινηθήκαμε αστραπιαία κατεβαίνοντας από τη Δαδιά στην Αλεξανδρούπολη για να συλλέξουμε και να περιθάλψουμε το πουλί, σύμφωνα με τις οδηγίες του κέντρου περιθάλψης ANIMA. Μετα-

φέραμε το νεαρό μαυρόγυπα στη Δαδιά, τον φροντίσαμε και αφού διαπιστώσαμε ότι ήταν καλά, τον απελευθερώσαμε στον ειδικό χώρο τροφοδοσίας γυπών μετά από 2 ημέρες

Κι όμως, η περιπέτειά του δεν είχε τελειώσει... Το πιο όμορφο επιμύθιο, το κρατούσε σαν έκπληξη η οικογένεια του Νέστορα, του ερασιτέχνη ψαρά, χωρίς τον οποίο ο νεαρός μαυρόγυπας ίσως να είχε διαφορετικό τέλος. Προθυμοποιήθηκε όχι μόνο να περιουλλέξει το πουλί από τη θάλασσα, αλλά και να «υιοθετήσει» το πουλί δίνοντας και το όνομα του γιού του «Ευθύμη».

Με τέτοιους φίλους και πνευματικούς γονείς, ο Ευθύμης θα έχει σίγουρα καλύτερη τύχη. Καλά ταξίδια λοιπόν Ευθύμη... και μακριά από τις θάλασσες!

ΥΓ: Ευχαριστούμε πολύ τον λιμενικό υπάλληλο Δραγόζη Χρήστο που μας παραχώρησε τις φωτογραφίες.

WWF Ελλάς

20 χρόνια δράσης γιόρτασε ο Αρκτούρος

Συμπληρώνοντας 20 χρόνια δράσης στα δάση και στα βουνά, ο ΑΡΚΤΟΥΡΟΣ γιορτάζει την Πέμπτη 25 Οκτωβρίου τα γενέθλιά του με ένα street event καθώς και με την εκδήλωση ΑΡΚΤΟΥΡΟΣ 20Χ20, μια φωτογραφική επίσκεψη σε 20 επαγγελματικούς και κοινωτικούς, δημόσιους και ιδιωτικούς χώρους της Θεσσαλονίκης.

Η γηραιότερη αρκούδα της Ευρώπης, ένας περήφανος λύκος, μία πανοραμική άποψη του Νυμφαίου την ώρα που δύει ο ήλιος, δασικά μονοπάτια, μία από τις εικόνες που οδήγησαν στην απαγόρευση των τσίρκων με ζώα, το πολύχρωμο δάσος της Ροδόπης, οι αλπικές λίμνες του Γράμμου, χιονισμένες κορυφές, μια επιχείρηση διάσωσης αρκούδας και άλλες αδημοσίευτες εικόνες είναι μερικές μόνο από τις 20 φωτογραφίες της έκθεσης που ξεδιπλώνουν την ψυχή του ΑΡΚΤΟΥΡΟΥ.

Η έκθεση θα φιλοξενηθεί και στην Αθήνα σε 20 τοποθεσίες κατά το διάστημα από τις 20 Νοεμβρίου έως το τέλος του χρόνου. Περισσότερες λεπτομέρειες θα βρείτε στο δικτυακό του χώρο, στη διεύθυνση www.arcturos.gr.

20 ΧΡΟΝΙΑ ΑΡΚΤΟΥΡΟΣ 20 ΧΡΟΝΙΑ ΕΙΜΑΣΤΕ ΟΠΟΥ ΜΑΣ ΚΑΛΕΙ Η ΦΥΣΗ

συνδεθείτε μαζί μας
www.arcturos.gr

Επανεύρεση μετά από 83 χρόνια

Το 1929, σε μια φυσιοδιφική αποστολή στο Καρακορούμ, ο Ολλανδός ορνιθολόγος J.A. Sillem συνέλεξε μεταξύ άλλων δύο άτομα ενός μικρόσωμου πουλιού της οικογένειας των σπίνων τα οποία θεώρησε ότι ανήκαν στο είδος *Leucosticte brandti*. Έτσι και τα καταχώρησε στο Ζωολογικό Μουσείο του Άμστερνταμ μετά την επιστροφή του. Τα δείγματα αυτά έμειναν στην αφάνεια ως το 1992 όταν ένας άλλος Ολλανδός ορνιθολόγος, ο K. Roselaar, εξετάζοντάς τα συνειδητοποίησε ότι τα πουλιά αυτά ανήκαν σε ένα ξεχωριστό είδος που ποτέ ως τότε δεν είχε καταγραφεί. Τα περιέγραψε λοιπόν επιστημονικά και έδωσε στο νέο είδος το επιστημονικό όνομα *Leucosticte sillemi* προς τιμήν του Sillem.

Όμως η περιοχή του Καρακορούμ είναι στις μέρες μας απρόσιτη καθώς διεκδικείται ταυτόχρονα από την Κίνα, την Ινδία και το Πακιστάν. Έτσι επιστήμονες και παρατηρητές αδυνατούσαν να αναζητήσουν αυτό το είδος-μυστήριο.

Μέχρι που τον Ιούνιο του 2012, κατά τη διάρκεια μιας πεζοπορικής εκδρομής στην επαρχία Κινγκάι της Κίνας, ο Γάλλος φωτογράφος φύσης

Φωτ. Yann Muzika

Yann Muzika έπαθε τροφική δηλητηρίαση και αναγκάστηκε να μείνει στον καταυλισμό. Αναρρώνοντας μετά τη δεύτερη μέρα αποφάσισε να εξερευνήσει τα μέρη κοντά στον καταυλισμό παίρνοντας και μερικές φωτογραφίες στη σύντομη διαδρομή. Σ' αυτή τη διαδρομή, σ' ένα κοπάδι σπίνων που συνάντησε διέκρινε και ένα άτομο με κοκκινωπό κεφάλι που δεν ταίριαζε σε κανένα γνωστό σε αυτόν εί-

δος. Δεν κατάφερε να το αναγνωρίσει αλλά πρόλαβε να το φωτογραφήσει και μετά την επιστροφή του άρχισε να ψάχνει για την ταυτότητα του πουλιού αυτού.

Το μυστήριο δεν άργησε να λυθεί και οι ορνιθολόγοι συνειδητοποίησαν ότι ξαναβρέθηκε μετά από 83 χρόνια, το είδος *Leucosticte sillemi*! Η ανακάλυψη αυτή, σε απόσταση 1.500 χιλιομέτρων από την αρχική του 1929, όπως ήταν φυσικό, χαροποίησε ιδιαίτερα το «νονό» του είδους, τον Roselaar, και έβαλε πολλούς άλλους ενθουσιώδεις παρατηρητές πουλιών σε μια δύσκολη κούρσα να το εντοπίσουν και αυτοί κάπου στην περιοχή...

Άρης Βιδάλης

Με τον ΤΙΤΑΝΑ η έκθεση «Περιβάλλον και Κοινωνία» στο Δήμο Ελευσίνας

Η Α.Ε. Τοιμέντων ΤΙΤΑΝ πραγματοποιεί κάθε χρόνο την 5η Ιουλίου εκδήλωση στη μνήμη του ιδρυτή της Λεωνίδα Κανελλόπουλου, στην Ελευσίνα όπου λειτούργησε το πρώτο της εργοστάσιο παραγωγής τοιμέντου. Η εκδήλωση πραγματοποιείται στο χώρο της τέως κατοικίας και του κήπου του διευθυντή του εργοστασίου, που δωρίθηκε από τον Τιτάνα στο Δήμο Ελευσίνας και διαμορφώθηκε κατάλληλα ως Πνευματικό Κέντρο για να χρησιμοποιείται για εκθέσεις και άλλες πνευματικές εκδηλώσεις.

Για τη φετινή εκδήλωση, η διοίκηση του Τιτάνα προσκάλεσε την Εταιρία μας να οργανώσει στο κτίριο του Κέντρου μίαν έκθεση στοιχείων από τις δράσεις της, με το καίριο θέμα «Περιβάλλον και Κοινωνία», που εντάσσεται στους στόχους και των δύο μερών.

Στα δύο επίπεδα του κτιρίου παρουσιάστηκαν αφ' ενός η βιοποικιλότητα της χώρας μας, με επιλεγμένες, χαρακτηριστικές φωτογραφίες φυσικών τοπίων, πανίδας και χλωρίδας από το Νίκου Πέτρου και αφ' ετέρου οι δράσεις των δικτύων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης της ΕΕΠΦ, με έντυπο υλικό, έργα των μαθητικών ομάδων, προβολές δρά-

σεων και έκθεση του σχετικού εκπαιδευτικού υλικού. Το συντονισμό της εκδήλωσης από πλευράς ΕΕΠΦ ανέλαβε η Αλέξια Νικηφοράκη, σε άμεση συνεργασία τον κο Σπύρο Ξένο, Διευθυντή Εταιρικής Επικοινωνίας και την κα Χριστίνα Καρακώστα του ΤΙΤΑΝΑ. Στην επιμέλεια της έκθεσης συνεργάστηκαν η Σμαράγδα Αδαμαντιάδου με το Νίκο Κατσίκια και ο Λεωνίδας Κόλλας.

Στην επετειακή εκδήλωση της 5ης Ιουλίου παρέστησαν ο Δήμαρχος Ελευσίνας, κ. Γιώργος Τσουκαλάς, στελέχη του Δήμου και πολλοί δημότες. Τον Τιτάνα εκπροσώπησε ο κύριος Νέλλος Κανελλόπουλος, Διευθυντής Εξωτερικών Σχέσεων, συνοδευόμενος από εκπροσώπους της διοίκησης, στελέχη και προσωπικό της Εταιρίας, καθώς και κάτοικοι της πόλης.

Στον χαιρετισμό που απηύθυνε στους προσκεκλημένους ο κ. Κανελλόπουλος αναφέρθηκε στην ενεργό ευαισθησία του Τιτάνα για την προστασία του περιβάλλοντος, που ξεπερνά κατά πολύ τις υποχρεώσεις που προβλέπει η νομοθεσία και μίλησε με εγκωμιαστικά λόγια για την Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης και το έργο της, προ-

τείνοντας στους παρισταμένους να γίνουν, όπως πρώτος ο ίδιος, μέλη της, στηρίζοντας τις αξιόλογες όσο και αποτελεσματικές της προσπάθειες 60 και πλέον χρόνων.

Χαιρετισμό εκ μέρους της ΕΕΠΦ απηύθυνε ο Πρόεδρος, Νίκος Πέτρου, ενώ η Αλέξια Νικηφοράκη, ως πρόεδρος της επιτροπής Συντονισμού Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων, μίλησε για την ιστορικό της προστασίας του περιβάλλοντος στην Ελλάδα και την ανάγκη συνεργασίας με την ευρύτερη κοινωνία, μόνο τρόπο διάδοσης της γνώσης και της αγάπης για τον φυσικό μας πλούτο.

Ο ΤΙΤΑΝ εξέδωσε για την έκθεση «Περιβάλλον και Κοινωνία» έναν εξαιρετο εικονογραφημένο κατάλογο. Η έκθεση ήταν ανοικτή στο κοινό ως την 26η Αυγούστου.

*Λεωνίδας Κόλλας
(φωτ. Άρης Βιδάλης)*

Συνέδριο «ΘΑΛΑΤΤΑ 2012» στη Σαντορίνη

Η εταιρεία Ηλιότοπος Συνέδρια, οργάνωσε την 22α και 23η Σεπτεμβρίου, στη Σαντορίνη, το εξαιρετικά ενδιαφέρον διήμερο Συνέδριο ΘΑΛΑΤΤΑ 2012, με θέμα «Βιώσιμη θαλάσσια οικονομία στις νησιωτικές περιοχές».

Το Συνέδριο ήταν υπό την αιγίδα των υπουργείων Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων, Τουρισμού & ΕΟΤ, Ναυτιλίας & Αγαίου, της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, του Δήμου Θήρας, του Πανεπιστημίου Αιγαίου, του ΣΕΤΕ, του ΕΛΚΕΘΕ, της Ένωσης Εφοπλιστών Κρουαζιεροπλοίων και Φορέων Ναυτιλίας και της ΕΕΠΦ, οι εκπρόσωποι των οποίων ήταν ανάμεσα στους κεντρικούς ομιλητές. Ήταν επίσης παρόντες ως ομιλητές η κα Μαρία Δαμανάκη, Επίτροπος Θαλασσίων Υποθέσεων και Αλιείας, ο Ευρωβουλευτής Κρίτων Αρσένης και ο Pierre-Yves Cousteau.

Η Εταιρία προσκλήθηκε να παρουσιάσει το θέ-

μα «Γαλάζιες Σημείες, διεθνής θεσμός προώθησης Περιβαλλοντικής Διαχείρισης ακτών και μαρινών». Εκπροσωπήθηκε από τον γράφοντα ο οποίος παρουσίασε συνοπτικά την Εταιρία και στη συνέχεια ανέλυσε τις βασικές αρχές και τους στόχους των Γαλάζιων Σημειών στην Ελλάδα, αναφερόμενος και στα πρόσφατα συμπεράσματα από τη φετινή λειτουργία του Προγράμματος, σε περίοδο γενικότερης κρίσης.

Στη διάρκεια του διημέρου έγιναν συζητήσεις «στρογγυλών τραπεζών» ανά θέμα και αποκαταστήθηκαν χρήσιμες επαφές με πολλούς από τους παρισταμένους εκπροσώπους των δημοσίων και άλλων φορέων που έχουν σχέση με το αντικείμενο των Γαλάζιων Σημειών.

Η Ηλιότοπος θα εκδώσει τεύχος με τα πρακτικά του Συνεδρίου και τα κείμενα όλων των παρουσιάσεων και ομιλιών.

Λεωνίδας Κόλλας

Νέα της ΕΕΠΦ

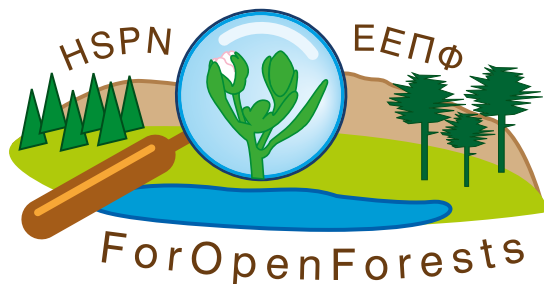
Ελλάδα. Η χώρα της ποικιλότητας, Νίκος Πέτρου. Δεμένο 29x29cm, 372 σελ.	€60
Διατίθεται ξεχωριστά σε ελληνική και σε αγγλική έκδοση.	(για τα μέλη €55)
Δαδιά, Νίκος Πέτρου	€12
Κερκίνη, Νίκος Πέτρου	€12
Οι πεταλούδες της Ελλάδας, Λάζαρος Παμπέρης, 768 σελ.	€85
Χρώματα του Δάσους ΡΟΔΟΠΗ, Νίκος Πέτρου - Κώστας Βιδάκης, 342 σελίδες	€60
Ορχιδέες Της Ελλάδας, Νίκος Πέτρου - Μαρία Πέτρου - Μάριος Γιαννακούλιας, 320 σελ.	€60
Η Ελληνική Χλωρίδα στο μύθο στην τέχνη στην Λογοτεχνία, Hellmut Baumann, 250 σελ.	€40
Σπάνια και Ενδημικά Φυτά της Ν. Ελλάδας, Σωτήρης Αλεξίου	€48
100 Ενδημικά φυτά της Ελλάδας, Σωτήρης Αλεξίου & αγγλικά)	€20
Η Φυσική Κληρονομιά μας, Αξία - Προστασία, Πρακτικά Συνεδρίου και Λεύκωμα, 160 σελ.	€25
Φυτά σε αρχαία ελληνικά νομίσματα, Hellmut Baumann, 80 σελ., δεμένο	€20
Οι προστατευόμενες περιοχές Natura 2000 στην Ελλάδα, Γιώργος Σφρίκας, 200 σελ.	€25
Αναζητώντας την Ελληνική φύση, Μυρτώ Απέργη, 144 σελ.	€25
Οδηγοί Πρεσπών, Εταιρία Προστασίας Πρεσπών, βιβλίο + 4 κάρτες	€22
Η ζωή στις Ελληνικές Θάλασσες και τη Μεσόγειο, 248 σελ.	€22
Τα Ψάρια της Ελλάδας, Δαυίδ Δημήτρης Κουτσογιαννόπουλος	€20
Γεωλογική Κληρονομιά, Καλειδοσκόπιο, 102 σελ. + cd.	€17
Περιβαλλοντική Εκπαίδευση Γένους Θηλυκού, Αντίπη Φραντζή, Εκδ. Χρ. Δάρδανος	€12
Ecotouristic Guide of Greece, George Sfikas & Grigoris Tsounis	€10
Flowers of Greece, George Sfikas	€10
Τα πετρώματα με απλά λόγια, Γεωργία Φέμελντ - Αναστασία Κουτσουβέλη, 64 σελ.	€8
Φυτά, Γατριά, Χαρά του νο και του κορμιού, 48 σελ.	€6
Διατηρώντας τη φύση, διατηρείς την ζωή, Βασικές έννοιες βιολογίας - οικολογίας, Μελετώ τα φυτά, Σπερματόφυτα, Μαρία Ρουσομουστακάκη, 56 σελ.	€6
Τα ψάρια του Αμβρακικού, Φώτης Περγαντής, 28 σελ.	€5
Το ποτάμι που σταμάτησε να κυλά	€5,50

Εκτός από τα βιβλία, από τα γραφεία μας μπορείτε επίσης να προμηθευτείτε μια σειρά οικολογικών προϊόντων **γραφικής ύλης** για παιδιά και μεγάλους, **ευετήριες κάρτες** με εξαιρετες φωτογραφίες με θέμα πουλιά, πεταλούδες, φυτά και μανιτάρια (€5), καθώς και το σήμα της Εταιρίας, με το έμβλημα της, τον **Κρητικό Αϊγάγρο** (€5 απλό ή €10 σε ασήμι).

LIFE11 NAT/GR/1014

«ForOpenForests»

Την Πέμπτη 27 Σεπτεμβρίου πραγματοποιήθηκε στα γραφεία της Εταιρίας, με μεγάλη επιτυχία, η εναρκτήρια συνάντηση του νέου μας προγράμματος LIFE11 NAT/GR/1014 “FOROPENFORESTS”. Η υλοποίηση του έργου ξεκίνησε από τις 1 Σεπτεμβρίου 2012 και θα ολοκληρωθεί στις 30 Νοεμβρίου 2017.

Στην συνάντηση συμμετείχαν από την Εταιρία ο Πρόεδρος Νίκος Πέτρου ως Υπεύθυνος της ΕΕΠΦ για το έργο, ο Οικονομικός Υπεύθυνος του έργου Σπύρος Μησιακούλης, ο Υπεύθυνος της Επιτροπής Ενδιαφερομένων Μερών Γιώργος Πολίτης, και το νέο μας στέλεχος και Συντονιστής του έργου, Χρήστος Γεωργιάδης.

Εκ μέρους των εταίρων, το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών εκπροσώπησε ο καθηγητής Κυριάκος Γεωργίου, που είναι και Πρόεδρος της Επιστημονικής Επιτροπής του έργου, και η Πηνελόπη Δελιπέτρου, το Ινστιτούτο Δασικών Ερευνών (ΔΗΜΗΤΡΑ) εκπροσώπησε ο Γιώργος Μάντακας, και τον ΑΡΚΤΟΥΡΟ εκπροσώπησαν η Γενική Διευθύντρια Τίνα Δρίτσα και ο Υπεύθυνος Προγραμμάτων Λάζαρος Γεωργιάδης.

Την Ευρωπαϊκή Επιτροπή εκπροσώπησε, εκ μέρους της εξωτερικής μονάδας παρακολού-

θησης των έργων LIFE για την Ελλάδα, η κυρία Αναστασία Κουτσολιούτσου.

Ο Κυριάκος Γεωργίου παρουσίασε αναλυτικά τις επιμέρους δράσεις συζητήθηκαν οργανωτικές και τεχνικές λεπτομέρειες για την πορεία υλοποίησής τους. Επίσης, παρουσιάστηκε το λογότυπο του έργου, το οποίο σχεδίασε η Χριστίνα Χολέβα, και το οποίο έλαβε θετικά σχόλια από

τους συμμετέχοντες.

Παράλληλα έχουν ξεκινήσει συσεννοήσεις με την Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας, που είναι επίσης εταίρος στο έργο, για την προετοιμασία μιας ανοιχτής συνάντησης στη Λαμία, κατά την οποία θα παρουσιαστεί το έργο στην Επιτροπή Περιβάλλοντος της Περιφέρειας, αλλά και σε φορείς και άλλους ενδιαφερόμενους της περιοχής.

Το έργο συγχρηματοδοτείται από το χρηματοδοτικό μέσο LIFE της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Γαλάζιες Σημαίες

Όπως τα προηγούμενα χρόνια, έτσι και φέτος η κολυμβητική περίοδος λήγει αισίως για το μεγαλύτερο ποσοστό των βραβευμένων ελληνικών ακτών, που φρόντισαν να τηρήσουν πιστά τη δέσμευσή τους για πλήρη συμμόρφωση στα κριτήρια του Προγράμματος.

Εξαιτίας των προβλημάτων που διαπιστώθηκαν την περασμένη χρονιά μετά από τις αλλαγές στην οργανωτική δομή της τοπικής αυτοδιοίκησης, αλλά και των πιέσεων που ασκούνται στους διαχειριστές των ακτών εξαιτίας της οικονομικής κρίσης, οι επισκέψεις ελέγχων από τους εθελοντές-επιθεωρητές ήταν εντατικότεροι. Σημαντικός παράγοντας στη διευκόλυνση της εντατικοποίησης των επιθεωρήσεων ήταν και η στήριξη που προσφέρει στο Πρόγραμμα “Γαλάζιες Σημαίες” η NIVEA SUN.

Από τους ελέγχους διαπιστώθηκε δυστυχώς ότι ορισμένες ακτές, για διάφορους λόγους, δεν μπόρεσαν ή και δεν επέλεξαν να τηρήσουν τη δέσμευσή τους αυτή. Σύμφωνα με τους όρους του Προγράμματος και

με απόφαση της Εθνικής Επιτροπής τους αφαιρέθηκε η Γαλάζια Σημαία. Η αφαίρεση της Σημαίας από τις ακτές αυτές κοινοποιήθηκε αμέσως στις ιστοσελίδες του Προγράμματος, τόσο στην ελληνική όσο και στη διεθνή του ΕΕΕ, ενώ –όπως ορίζει ο κανονισμός του Προγράμματος– δεν θα μπορούν φυσικά να είναι υποψήφιος για την αμέσως επόμενη χρονιά, 2013.

Ελπίζουμε ότι, με την αναμενόμενη διευθέτηση των προβλημάτων των δήμων, θα είναι σε θέση να καλύψουν τα όποια κενά στην οργάνωση των ακτών τους και να τύχουν των αντίστοιχων βραβεύσεων. Από την άλλη πλευρά, υπήρξε και σημαντικός αριθμός ακτών, κυρίως ξενοδοχείων, που έφτασαν σε αξιόπαινο σημείο πληρότητας της οργάνωσης τους, αποτελώντας παράδειγμα προς μίμηση σε διεθνές επίπεδο.

Στόχος του παγκοσμίως καθιερωμένου θεσμού των Γαλάζιων Σημαιών είναι η βέλτιστη δυνατή λειτουργία των βραβευμένων ακτών με την εφαρμογή των κριτηρίων του Προγράμματος, προ-

Με πίστη ότι η φροντίδα τόσο του εαυτού μας, όσο και του περιβάλλοντός είναι υπόθεση που αφορά τον κάθε έναν, η **NIVEA SUN** είδε το όραμά της να συμβαδίζει με τις αξίες του προγράμματος «Γαλάζιες Σημαίες». Για αυτό, η **NIVEA SUN** στηρίζει τη συνεχή προσπάθεια της ΕΕΠΦ για τη διαφύλαξη της ποιότητας και τη σωστή διαχείριση των ακτών της χώρας μας, ώστε να είναι χώρα ασφαλείς, ευχάριστοι και έτοιμοι για διασκέδαση στον ήλιο.

ωθώντας την περιβαλλοντική διαχείριση, την ευαισθητοποίηση του κοινού και την προβολή της καλής εικόνας της χώρας σε αυτό τον τομέα. Καμία έκπτωση δεν χωρά σε αυτό τον στόχο.

Θα βρεθούμε στο αμέσως επόμενο διάστημα στην περίοδο παραλαβής των αιτήσεων συμμετοχής για την επόμενη περίοδο, 2013. Σημειώνουμε ότι η παραλαβή των αιτήσεων έχει καταλη-

Το Πρόγραμμα απευθύνεται σε Δήμους και συνεργαζόμενους ιδιώτες φορείς που διαχειρίζονται οργανωμένες ακτές και μαρίνες σε 40 χώρες. Εθνικός χειριστής του Προγράμματος στην Ελλάδα είναι η ΕΕΠΦ. Για να απονεμηθεί η «Γαλάζια Σημαία», απαιτούνται καθαρή θάλασσα και ακτή, άρτια οργάνωση και καλές υπηρεσίες, ασφάλεια ρυομένων και επισκεπτών, περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση και προστασία της ακτής και του παράκτιου χώρου.

100 ΧΡΟΝΙΑ
Η ΕΠΙΔΕΡΜΙΔΑ ΣΟΥ
ΤΟ ΠΑΘΟΣ ΜΑΣ

BDF ●●●●
Beiersdorf

© 2011
NIVEA
Beiersdorf

ΚΑΛ
ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ / ΜΑΥΡΙΣΜΑ!

NEO

NIVEA SUN
№ 1
ΣΤΗΝ
ΑΝΤΗΛΙΑΚΗ
ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ
ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

Πωλήσεις σε ατμό,
Nielsen, 2011.

Διευγερθεί την παραγωγή μελανίνης με φυτικά εκχυλίσματα για φυσικό, ομοιόμορφο μαύρισμα.

www.NIVEA.gr |

ΥΠΕΡΦΑΝΟΣ ΧΟΡΗΓΟΣ

Εθνικός Χαριστής
Γαλάζιες Σημίες

κτική ημερομηνία την 14η Δεκεμβρίου 2012.

Θα ακολουθήσει η προώθηση των αιτήσεων που θα έχουν την απαιτούμενη πληρότητα στην Εθνική Επιτροπή Κρίσεων (ΕΕΚ), η οποία θα συνεδριάσει το Φεβρουάριο. Με τη σειρά της, η ειρήνη της ΕΕΚ για τις προτεινόμενες προς βράβευση ελληνικές ακτές και μαρίνες θα προωθηθεί στη Διεθνή Επιτροπή Κρίσεων του Προγράμματος, της οποίας οι αποφάσεις είναι τελεσίδικες.

Με την εκπροσώπησή μας στην επικείμενη ετήσια συνάντηση των εθνικών χειριστών του Προγράμματος στο Tenby της Ουαλίας θα γίνει αμοιβαία ενημέρωση και συζήτηση μεταξύ των εκπροσώπων όλων των χωρών που μετέχουν και θα διατυπωθούν προτάσεις προς το διεθνή χειριστή, το ΕΕΕ, για τη λήψη αποφάσεων.

Λεωνίδας Κόλλας
Σεραφείμ Χατζησκάκης

Επίσκεψη της TURCEV

Στο πλαίσιο της ανταλλαγής εμπειριών μεταξύ στελεχών του Προγράμματος Γαλάζιες Σημείες διαφόρων χωρών, μας επισκέφθηκε από 27 ως και 29 Σε-

πτεμβρίου 5μελής ομάδα συναδέλφων από την Τουρκία. Ης ομάδας ηγείτο η υπεύθυνη του Προγράμματος για την Τουρκία, Almila Kandan, με τους τρεις συνεργάτες της, τοπικούς συντονιστές από τη Σμύρνη, την Αλικαρνασό και την Αντάλια. Τους συνόδευε, ως εκπρόσωπος του ΔΣ της αντίστοιχης οργάνωσης-μέλους του ΕΕΕ για την Τουρκία, ΤΥRCEV, η οικονομική διευθύντής κα. Serefnur Kayhan. Τα έξοδα μετακίνησης και διαμονής κάλυψε η ίδια η Τουρκική οργάνωση.

Οι ομάδα επισκεπτών μας κατέλυσε στο ξενοδοχείο Electra Palace, βραβευμένο με το σήμα Green Key, του οποίου η Διεύθυνση προσέφερε ευγενώς ειδικές προνομιακές τιμές.

Μετά την υποδοχή στα γραφεία μας για γενική ενημέρωση, η ομάδα, συνοδεία της Δαρείας-Νεφέλης Βουρδουμπά και του Σεραφείμ Χατζησκάκη, επισκέφθηκε την πρώτη μέρα τις δύο βραβευμένες, άρτια οργανωμένες ακτές του Grand Resort Lagonissi, όπου μας υποδέχθηκε η Executive & Sales Assistant κα. Ναταλία Γιακιμένκο και μας προσφέρθηκε δείπνο, στο οποίο παρέστησαν ο πρόεδρος, Νίκος Πέτρου, η Αλέξια Νικηφοράκη και ο Λεωνίδας

Κόλλας, υπεύθυνος στο ΔΣ της ΕΕΠΦ για το Πρόγραμμα Γαλάζιες Σημείες, που παρακολούθησε όλη την επίσκεψη.

Την επομένη έγινε επίσκεψη των βραβευμένων ακτών Βάρκιζας, Αστέρα Βουλιαγμένης και Βούλας, των οποίων το επίπεδο οργάνωσης εντυπωσίασε τους ξένους φίλους μας που εκφράστηκαν εγκωμιαστικά στους παρόντες διαχειριστές. Κρατήθηκαν πολλές σημειώσεις για πρακτικές που θα τους είναι χρήσιμες προς εφαρμογή στις δικές τους ακτές.

Στη συνέχεια έγινε επίσκεψη στη Μαρίνα Φλοίσβου, όπου την ομάδα υποδέχθηκε ο Διευθυντής κ. Σταύρος Κατσικάδης με τη συνεργάτη του κα Χρυσούλα Παναγιωτοπούλου. Στη σύντομη σύσκεψη που προηγήθηκε του γεύματος που και εκεί μας προσφέρθηκε ευγενώς, ο κ. Κατσικάδης παρουσίασε τις πολιτικές διαχείρισης που εφαρμόζονται στη Μαρίνα Φλοίσβου και ανέλυσε τον προγραμματισμό για το μέλλον, αναφέροντας ότι θεωρεί το θεσμό των Γαλάζιων Σημείων σημαντικό παράγοντα εξασφάλισης ποιότητας για τις μαρίνες της χώρας. Μολονότι η Τουρκία βραβεύει κατ' έτος μεγαλύτερο αριθμό μαρινών από την Ελλάδα και φημίζεται για το επίπεδο οργάνωσής τους, οι Τούρκοι φίλοι μας είχαν και πάλι μόνον εγκώμια να εκφράσουν για την πράγματι υποδειγματική και ωραιότατη αυτή μαρίνα μας.

Η αντίστοιχη επίσκεψη δικών μας στελεχών στην Τουρκία, που είχε προταθεί να προηγηθεί, δεν πραγματοποιήθηκε τελικώς για οικονομικούς λόγους. Πάντως, παρόμοιες ανταλλαγές, ιδίως μεταξύ γειτόνων που μοιράζονται κοινά προβλήματα, είναι πάντα πολύ χρήσιμες και ελπίζουμε να καταστεί δυνατό να επαναλαμβάνονται τακτικά στο μέλλον.

Δαρεία-Νεφέλη Βουρδουμπά
Σεραφείμ Χατζησκάκης

The Green Key

Το ΠΡΑΣΙΝΟ ΚΛΕΙΔΙ “άνοιξε” το 2012 τις πόρτες 126 Ξενοδοχείων της χώρας μας!

Οι μονάδες αυτές πιστοποιήθηκαν με το οικολογικό σήμα GREEN KEY για την περιβαλλοντική διαχείριση που εφαρμόζουν και την περιβαλλοντική εκπαίδευση που αναλαμβάνουν για το προσωπικό, τους επισκέπτες, τους προμηθευτές τους και για την τοπική κοινωνία μέσα στην οποία λειτουργούν.

Η υπεύθυνη διαχείριση και οι προσπάθειες που κατεβλήθησαν στο στόχο της ευαισθητοποίησης όλων των παραπάνω εμπλεκόμενων για την ανάγκη προστασίας του περιβάλλοντος είχαν και φέτος εξαιρετικά αποτελέσματα:

Παρουσίαση του προγράμματος θα βρείτε και στον ιστοχώρο της εταιρίας μας στη διεύθυνση <http://www.eepf.gr/thegreenkey>. Τον πλήρη κατάλογο των ξενοδοχειακών μονάδων που βραβεύονται με το σήμα οικολογικής ποιότητας The Green Key μπορείτε να τον βρείτε στη διεύθυνση <http://www.eepf.gr/thegreenkey/awards>

Ιδιαίτερα καινοτόμες πρακτικές, που εξασφαλίζουν την ικανοποίηση των κριτηρίων του Προγράμματος, έχουν βρει εφαρμογή σε πολλές βραβευμένες ξενοδοχειακές μονάδες της χώρας μας. Σημαντικά ποσά επενδύονται σε ξενοδοχεία GREEN KEY για να εξασφαλιστεί η επιτυχής εφαρμογή της «πράσινης» πολιτικής τους. Για παράδειγμα, η μείωση κατανάλωσης ενέργειας, όπου το κόστος της σχετικής επένδυσης αποσβέννεται σύντομα, αφού η μείωση αυτή συνεπάγεται σημαντική και άμεση οικονομία. Το παράδειγμα αυτό δεν είναι μοναδικό, αφού οι δαπάνες εφαρμογής των περισσοτέρων, τεχνικών ιδίως κριτηρίων, είναι σαφώς ανταποδοτικές.

Η φιλοσοφία του Προγράμματος GREEN KEY επιτάσσει τη συνεχή ενδυνάμωση του περιβαλλοντικού προφίλ της ξενοδοχειακής μονάδας που υλοποιεί το Πρόγραμμα. Στη βάση αυτή, τα αναθεωρημένα κριτήρια που θα ισχύσουν από το 2013 προβλέπουν την ικανοποίηση προοδευτικά αυξανόμενου αριθμού προαιρετικών αρχικώς κριτηρίων, ανάλογα με το χρόνο συμμετοχής της μονάδας στο Πρόγραμμα. Έτσι, ξενοδοχειακή μονάδα που θα συμμετάσχει για πρώτη φορά το 2013 δικαιούται την πιστοποίηση της με το οικολογικό σήμα GREEN KEY με την ικανοποίηση μόνο των υποχρεωτικών κριτηρίων του Προγράμματος. Αν η μονάδα υλοποιεί το Πρόγραμμα για δεύτερο χρόνο απαιτείται η πρόσθετη ικανοποίηση 3 προαιρετικών κριτηρίων, για τρίτο χρόνο 6, για τέταρτο 9, κ.ο.κ., με στόχο το δέκατο χρόνο να ικανοποιούνται 30 προαιρετικά κριτήρια, δηλαδή περίπου το 50% του συνόλου των προαιρετικών κριτηρίων του Προγράμματος. Η θέσπιση αυτού του συστήματος λειτουργίας παγκοσμίως ισχυροποιεί το θεσμό. Η συνεχής, προοδευτική μείωση του αρνητικού αποτυπώ-

ματος της μονάδας στο περιβάλλον αποτελεί προϋπόθεση πιστοποίησής της με το Οικολογικό σήμα GREEN KEY.

Η στενή συνεργασία με τους διαχειριστές των ξενοδοχείων τόσο κατά τη διάρκεια υλοποίησης του Προγράμματος όσο και κατά τις επιθεωρήσεις, συνέβαλαν ουσιαστικά στην πληρύτερη κατανόηση των στόχων του Προγράμματος και στην ανταλλαγή σκέψεων, πρακτικών και χρήσιμων εμπειριών, γεγονός που εγγυάται την επιτυχή εφαρμογή του και στον τόπο μας.

Οφείλεται εξάλλου να σημειωθεί η ουσιαστική συμβολή των μελών της Εθνικής Επιτροπής του Green Key στην επιτυχία λειτουργίας του Προγράμματος στην Ελλάδα, με την προσφορά της πολύτιμης γνώσης του αντικείμενου και της διοικητικής, τεχνικής και οικονομικής εμπειρίας τους. Τους είμαστε ευγνώμονες.

Διονυσία Παπαδοπούλου
Υπεύθυνη συντονισμού Προγρ/τος

ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

Διεθνής Εκστρατεία “Litter Less”

Το Ίδρυμα για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (FEE), Διεθνής Συντονιστής του Δικτύου «Οικολογικά Σχολεία» σε συνεργασία με το Ίδρυμα Wrigley διοργανώνει για δεύτερη σχολική χρονιά (2012-2013) την εκστρατεία “Litter Less”. Τη σχολική χρονιά 2011-2012 πήραν μέρος 20 σχολεία. Φέτος ευελπιστούμε να συμμετάσχουν περισσότερα νέα σχολεία σε μια προσπάθεια να ευαισθητοποιηθούν περισσότεροι μαθητές.

Η εκστρατεία “Litter Less”, διοργανώνεται σε 15 χώρες, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα. Στόχος της είναι να ευαισθητοποιήσει και να εκπαιδεύσει τους μαθητές σε θέματα διαχείρισης απορριμμάτων και να τους ενθαρρύνει να κάνουν θετικές επιλογές.

Η εκστρατεία αυτή απευθύνεται σε Δημοτικά Σχολεία που συμμετέχουν στα «Οικολογικά Σχολεία». Οι μαθητές θα πρέπει

να σχεδιάσουν και να παρουσιάσουν δικές τους ενέργειες με θέμα τα απορρίμματα και να διοργανώσουν μια εκδήλωση για την μείωση των σκουπιδιών στα σχολεία τους.

Τα συμμετέχοντα σχολεία, ακολουθώντας τη φιλοσοφία των 7 βημάτων του Δικτύου, μπορούν: α) Να οργανώσουν μια εκδήλωση στο πλαίσιο της καμπάνιας, π.χ. μια ημέρα καθαρισμού του σχολείου ή της γειτονιάς ή καταγραφή των σκουπιδιών στη γειτονιά τους, και β) Να δημιουργήσουν, με αφορμή τη δράση Litter Less, έναν οικοκώδικα σχετικό με τα απορρίμματα, ένα διαφημιστικό σλόγκαν ή ένα video που θα αφορά στη μείωση των απορριμμάτων στο σχολικό χώρο (όπως μείωση συσκευασίων τροφίμων κτλ).

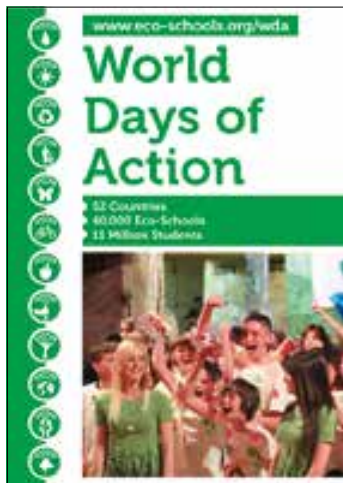
Η εκστρατεία θα ξεκινήσει τον Οκτώβριο και θα ολοκληρωθεί τον Μάιο του 2013.

Παγκόσμια Ημέρα Δράσης

Πρόκειται για μια ιδιαίτερη ημέρα όπου σχολεία από όλο τον κόσμο που συμμετέχουν στο Δίκτυο «Οικολογικά Σχολεία» θα παρουσιάσουν, ταυτόχρονα, με το δικό τους μοναδικό τρόπο, τις δράσεις τους με θέμα την αειφόρο ανάπτυξη. Ως Παγκόσμια Ημέρα Δράσης για το 2012 έχει οριστεί από το Ίδρυμα για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (FEE) η 7η Νοεμβρίου (World Day of Action-WDA).

Τα σχολεία που θα συμμετάσχουν θα επιλέξουν ένα θέμα, θα σχεδιάσουν τις δραστηριότητές τους για την Παγκόσμια Ημέρα Δράσης και θα «ανεβάσουν» στη διεθνή ιστοσελίδα του δικτύου φωτογραφίες, βίντεο ή/και συνθήματα σχετικά με τη δράσή τους, μέσα σε μια βδομάδα μετά την υλοποίηση των δραστηριοτήτων τους.

*Χριστίνα Θεοδωρίκα
Σταμάτης Σκαμπαρδώνης*

Τα «Οικολογικά Σχολεία» είναι ένα Δίκτυο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στο οποίο συμμετέχουν σχολεία όλων των βαθμίδων από όλη την Ελλάδα, με στόχο την εξοικείωση των μαθητών και μαθητριών, αυριανών πολιτών, με περιβαλλοντικά προβλήματα και τη διαμόρφωση θετικής στάσης για την αντιμετώπισή τους. Είναι μάλιστα το μεγαλύτερο Δίκτυο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και αριθμεί περισσότερες από 50 χώρες, 5.000 τοπικά διαμερίσματα, 35.000 σχολεία (από τα οποία περισσότερα από 10.000 είναι βραβευμένα), 600.000 εκπαιδευτικούς και περισσότερους από 10.000.000 μαθητές ανά τον κόσμο. Ευχαριστούμε θερμά το John S. Fafalios Foundation υποστηρικτή του δικτύου.

«Το πρόγραμμα Blue Amazing Europe όπως το ζήσαμε εμείς»

Για δύο χρόνια είχαμε αυτό το πρόγραμμα, από πέρσι που ήμασταν στην Ε' και φέτος στην Στ'. Πριν ξεκινήσουμε να γράφουμε ρωτήσαμε το δάσκαλό μας και μάθαμε ότι και πέρσι υπήρχε μία δημοσιογραφική ομάδα. Βρήκαμε λοιπόν μία συνέντευξη της κας Λουκίας (καθ. Αγγλικών) και αντιγράψαμε κάποιες απαντήσεις που έδωσε στα παιδιά όταν γύρισε από το ταξίδι της στη Γαλλία (Μάρτιος 2011).

Έλεγε λοιπόν: «Επισκεφθήκαμε το σχολείο ANTOINE-RIZON σε ένα χωριό που ονομάζεται Huguel έξω από την πόλη Montlucon στη κεντρική Γαλλία. Η υποδοχή από τους μαθητές και τους συναδέλφους ήταν πάρα πολύ ζεστή και συγχρητική, μας τραγούδησαν στα γαλλικά, στα ελληνικά και στα αγγλικά. Επίσης μας χάρισαν όμορφες ζωγραφιές και μας παρουσίασαν τη μασκότ «Κλάρα», μια λούτρινη αγελάδα. Το βράδυ μας παρουσίασαν ένα σόου με τραγούδια και χορό με έναν μουσικό που ονομαζόταν Jean. Όταν επισκεφτήκαμε τις τάξεις τους μπήκαμε στην πρώτη, την τρίτη, την τετάρτη και την πέμπτη. Συστηθήκαμε στους μαθητές, απαντήσαμε στις ερωτήσεις τους και η κυρία Ρούλα τους έμαθε λίγο το ελληνικό αλφάβητο και επίσης ένα παιχνίδι με μπάλες. Κάθε τάξη είχε γύρω στους 21-24 μαθητές και στις μεγάλες τάξεις είδαμε να κάνουν μαθηματικά, γαλλική γλώσσα, ιστορία και γυ-

Νέοι Δημοσιογράφοι για το περιβάλλον

μναστική ενώ είδαμε να επιμένουν πολύ στην καλλιγραφία. Τέλος, μας έκανε εντύπωση το γεγονός ότι όλοι μαζί τρώνε στην τραπεζαρία στις 12 το μεσημέρι και ότι δεν χρησιμοποιούν και τόσο υπολογιστές και οπτικοακουστικά μέσα όπως κάνουμε εμείς στο σχολείο μας».

Συνέντευξη με την κα Λουκία

Από αυτά που θυμόμαστε εμείς και είχαμε κάνει πέρσι για το πρόγραμμα ήταν όταν επισκεφτήκαμε το δήμαρχο, το Σεπτέμβριο, και του είπαμε για το δρόμο και τα πεζοδρόμια έξω από το σχολείο μας, την άνοιξη που πήγαμε εκδρομή στο Πρασσιανό φαράγγι και είδαμε την απελευθέρωση γύπα, ενώ στο τέλος της χρονιάς με τη βοήθεια του δασκάλου μας φτιάξαμε στο διαδραστικό πίνακα της τάξης ένα βίντεο με 22 τρόπους εξοικονόμησης ενέργειας. Ακόμα, θυμόμαστε τη γιορτή μας στο τέλος που το σχολείο ήταν στολισμένο με τις σημαίες του προγράμματος.

Φέτος που είμαστε στο Στ1 από την αρχή της χρονιάς όλα τα παιδιά είχαμε χωριστεί σε ομάδες και κάθε ομάδα είχε άλλη ονομασία και κάποιες δουλειές να κάνει. Η ομάδα «Comenius» έκανε μία εργασία για ένα είδος περιβάλλον (γύπας στο ορεινό Ρέθυμνο) και με τη βοήθεια της κας Λουκίας και του δασκάλου μας το στείλαμε στο γερμανικό σχολείο που ήταν υπεύθυνο για να μαζέψει τις εργασίες.

Η ομάδα «διαμόρφωσης χώρων» έφτιαξε στο διάδρομο του σχολείου μας μία γωνία «Comenius» με φωτογραφίες και υλικό από τις επισκέψεις

των δασκάλων μας στο εξωτερικό, ενώ όταν φιλοξενήσαμε τις δασκάλες και τους μαθητές από το γερμανικό δημοτικό σχολείο βοηθήσαμε όλοι. Άλλοι κουβέντιαζαν με τα παιδιά στα Αγγλικά και στα Γερμανικά, μία φίλη μας που η μαμά της είναι γερμανίδα είχε αναλάβει να βοηθήσει τα παιδιά σε ένα παιχνίδι που έκαναν στην τετάρτη τάξη και στην αυλή την ώρα της γυμναστικής. Επίσης ετοιμάσαμε μία μικρή παρουσίαση για τη γιορτή του σχολείου που είχε θέμα το πρόγραμμα. Όλα αυτά και πολλά άλλα, όποιος θέλει μπορεί να τα δει από το blog του σχολείου μας (<http://15dim-rethymn.blogspot.gr/>) αλλά και του προγράμματος (<http://www.abebabinovo.sk/>).

Θα θέλαμε να κλείσουμε με μία φράση που την είπαν τα γερμανάκια όταν έφυγαν από το σχολείο μας και που τη διαβάσαμε στις τοπικές εφημερίδες και μας έκανε εντύπωση: «Αγαπάμε την Κρήτη και τους ανθρώπους της είναι τόσο φιλικό, όπως και οι φίλοι μας».

**Η δημοσιογραφική ομάδα του 15ου Δ.Σ. Ρεθύμνου (Στ1)
Υπεύθυνος Εκπαιδευτικός:
Μιχάλης Μελαχροινούδης**

Το Δίκτυο απευθύνεται σε Γυμνάσια και Λύκεια, όπου ομάδες μαθητών, σε συνεργασία με άλλα σχολεία στην Ελλάδα, όσο και σ' άλλες Ευρωπαϊκές χώρες, περιζήνται ως δημοσιογράφοι κάποιο κοινό πρόβλημα του περιβάλλοντος, με εργαλείο επικοινωνίας το Internet.

Οι Πράσινες Γωνιές της Γειτονιάς μου

Καλλιεργώντας βότανα στο σχολείο...

Ένα μικρό «Παράδεισο» από βότανα έχουν δημιουργήσει στον κήπο που έφτιαξαν στην αυλή του Σχολείου τους οι μαθητές του Γυμνασίου Παμφίλων. Στα πλαίσια των εκπαιδευτικών προγραμμάτων «Αιθέρια Έλαια» και «Αρωματικά Φυτά», τα παιδιά έμαθαν αρχικά τις θεραπευτικές ιδιότητες και τις διαφορές χρήσεις των βοτάνων της Λέσβου, έφτιαξαν με αυτά σαπουνία και κεριά και στη συνέχεια ξεκίνησαν οι ίδιοι την καλλιέργειά τους, χρησιμοποιώντας για λίπανση το κομπόστ που είχαν φτιάξει στο πλαίσιο του περσινού τους προγράμματος Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης.

Η θεραπευτική Αλόη, το γευστικότερο Δενδρόλιβανο, ο αρωματικός Δυόσμος ή Μέντα, η χαλαρωτική Λεβάντα, η «πα-

ραίτητη» Ρίγανη, τα «γιατρικά» Τίλιο ή Φλαμούρι, Φασκόμηλο και το γνωστό Τσάι του Βουνού, αλλά και πολλά άλλα είδη βοτάνων που φυτρώνουν στη λεσβιακή φύση, είναι κάποιοι από τους «κατοίκους» του «Παράδεισου των Βοτάνων» του Γυμνασίου Παμφίλων.

«Όποιος δε θέλει να πεθάνει, να τρώει φασκόμηλο το Μάη...», έλεγαν οι παλιοί και έτσι ξεκινούν και η περιγραφή και οι οδηγίες χρήσεις των βοτάνων, που οι μαθητές έχουν τοποθετήσει σε ειδική θέση σε μια πλευρά του κήπου, ώστε να μπορούν όλοι οι συμμαθητές και οι καθηγητές τους να ενημερώνονται.

Δύο χρόνια προσπάθειας

Για να φτάσουν να έχουν το σημερινό αποτέλεσμα που κοσμεί την αυλή του Σχολείου τους και είναι μοναδικό στο είδος του στο

νησί, οι μαθητές και οι μαθήτριες του Γυμνασίου Παμφίλων έχουν αφιερώσει ουσιαστικά όχι μία, αλλά δύο χρονιές σκληρής και παράλληλα ευχάριστης και παραγωγικής δουλειάς.

Πέρυσι τέτοια εποχή, στις σελίδες μας φιλοξενούσαμε το αποτέλεσμα που είχε η υλοποίηση προγράμματος Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης που παρακολούθησαν με τους καθηγητές τους Δημήτρη Φεργαδιώτη και Μαγδαληνή Μαργαρίτη, κατά το οποίο παρήγαγαν το δικό τους κομπόστ και το χρησιμοποίησαν εν μέρει για να καλλιεργήσουν λουλούδια σε γλάστρες.

Φέτος, στα πλαίσια των δύο προγραμμάτων για τα αιθέρια έλαια και τα αρωματικά φυτά που παρακολούθησαν μαζί με τους δύο καθηγητές, αλλά και τους συναδέλφους τους Κλαίρη Χατζησάββα κι Ευθυμία Ζειμπέκη, τα παιδιά έφτιαξαν τα δικά τους κεριά και σαπουνία με αρωματικά βότανα, ενώ το Μάρτιο που μας πέρασε, επισκέφτηκαν και μια μονάδα παραγωγής αιθέριων ελαίων στις Αρχάνες της Κρήτης.

Η Περιβαλλοντική Ομάδα του Γυμνασίου Παμφίλων

Οι «Πράσινες Γωνιές της Γειτονιάς μου» είναι Δίκτυο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στο οποίο συμμετέχουν σχολεία όλων των βαθμίδων από όλη την Ελλάδα, τα οποία καλούνται να γνωρίσουν και να υιοθετήσουν τις μικρές ή μεγάλες πράσινες γωνιές, καταφύγια ζωής, που βρίσκονται μέσα στις πόλεις. Ευχαριστούμε θερμά την **Ελληνική Τράπεζα**, υποστηρικτή του Δικτύου Π.Ε. «Οι Πράσινες Γωνιές της Γειτονιάς μου»

«Άλλοι πετούν, άλλοι πεινούν»

Φύση χωρίς Σκουπίδια

Στο πρόγραμμα «Καταναλωτισμός και περιβάλλον: λιγοστεύω-επαναχρησιμοποιώ-ανακυκλώνω» που υλοποιήσαμε τη σχολική χρονιά 2011-2012 ο γενικότερος σκοπός ήταν τα παιδιά να αποκτήσουν θετικές στάσεις και συμπεριφορές για το περιβάλλον. Να συνειδητοποιήσουν τη σημασία της μείωσης των απορριμμάτων και την αξία της επαναχρησιμοποίησης κάποιων. Οι δράσεις μας θέλαμε να επεκτείνονται και στο πλαίσιο της οικογένειας. Για τις συσκευασίες που δεν μπορούσαμε να χρησιμοποιήσουμε ξανά χρησιμοποιήσαμε τον κάδο ανακύκλωσης, ώστε τα παιδιά να αντιληφθούν την έννοια της μεταβολής. Ενδεικτικά, παραθέτουμε κάποιες δραστηριότητές μας.

Με αφορμή τις εποχιακές θεματικές, κατασκευάσαμε διακοσμητικά αντικείμενα για το σπίτι. Τα Χριστούγεννα οργανώσαμε εργαστήριο Χριστουγεννιάτικων κατασκευών. Κατασκευάσαμε μεγάλα καράβια από χαρτόκουτο και τα στερεώσαμε σε τάβλες σε σχήμα «ταυ» (που προμηθευτήκαμε από άχρηστα τριοδιάστατα κομμάτια ξύλου του ξυλουργείου της περιοχής). Τα καράβια τοποθετούνταν στο έδαφος και παίζαμε τους ναύτες και τους πειρατές. Φτιάξαμε και κουπιά με άλλες τάβλες και χαρτόκουτα. Τη μέρα της γιορτής τα κρεμά-

σαμε στον τοίχο και βάλαμε γύρω τους φωτάκια. Μιλήσαμε για το έθιμο του στολισμού του καραβιού. Με τη βοήθεια των ξύλων του ξυλουργείου κατασκευάσαμε χριστουγεννιάτικα τοπία. Φτιάξαμε σπίτια, σε σχήμα «Π», τα οποία κολλήσαμε πάνω σε μια άλλη μεγάλη τάβλα στη σειρά. Με τα ρολά υγείας και το βαμβάκι κολλημένα στην τάβλα φτιάξαμε παγωμένους πύργους. Προσθέσαμε και κεράκι ώστε να ολοκληρωθεί ως εορταστική κατασκευή. Μαζέψαμε κουκουνάρια και τα στολίσαμε με χρυσόσκονη και βαμβάκι.

Το καλοκαίρι πάλι με ξύλα, πλαστικά κύπελλα, μπουκάλια και λίγο σπάγκο, κολλώντας με τρόπο ώστε να θυμίζουν σπίτι,

φτιάξαμε ταϊστρες πουλιών (τα κρεμάσαμε στον εξωτερικό χώρο και εναποθέταμε τα ψίχουλα που περισσεύαν από το γεύμα των παιδιών). Όταν επικρατούσε ησυχία τα πουλιά ερχόντουσαν. Συγκεντρώσαμε χαρτόκουτα, κόβοντας τη μία πλευρά τους και βάφοντάς τα μπλε, κολλήσαμε κοχύλια και δημιουργήσαμε το βυθό. Στις συλλογές αντικειμένων συνεργαστήκαμε εκπαιδευτικός, παιδιά και γονείς, ανταλλάζοντας απόψεις. Διευρύνθηκε το έργο μας και σε άλλους φορείς, όπως το ξυλουργείο από το οποίο προμηθευόμενοι τα άχρηστα για' αυτούς ξύλα.

Ελευθερία Στουπάκη
2ο Νηπιαγωγείο Μαρκόπουλου-Ωρωπού

Στόχος του Δικτύου «Φύση χωρίς σκουπίδια» είναι η ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης για την καλύτερη διαχείριση των απορριμμάτων και για τη διατήρηση ενός καθαρού και πολιτισμένου περιβάλλοντος. Χορηγός του Δικτύου και της δράσης είναι η **ALPHA BANK** την οποία ευχαριστούμε θερμά.

ΜΑΘΑΙΝΩ ΓΙΑ ΤΑ ΔΑΣΗ

Ένα ποίημα....

Η φύση

Η φύση είναι όμορφη
Την αγαπούνε όλοι
Λίγοι την προστατεύουνε
Λίγοι τη συμπονούνε
Μα πολλοί είν' αυτοί που την
παραμελούνε

Ζωάκια τρέχουνε παντού
Πολλά κι αγαπημένα
Το ένα εκεί το άλλο αλλού
Στον κόσμο τους χαμένα

Οι κυνηγοί έφτασαν
Τη φύση να σκοτώσουν
Που τα παιδάκια αγάπησαν
Και θέλουν να τη σώσουν

Σωτήρες γίνανε λοιπόν
Τα αθώα τα παιδάκια
Μαμάδες με κόκκινα κραγιόν
Χτυπάνε παλαμάκια!

*Ιωάννα – Μαρία Μάσσια, Α2
Πρότυπο – Πειραματικό
Γυμνάσιο Ευαγγελικής Σχολής
Σμύρνης*

Και ένα παραμύθι...

Η Σάλλυ ήταν ένα μικρό σπουργίτι σαν όλα τα άλλα. Ζούσε σε μια ζεστή φωλιά στην άκρη του δάσους μαζί με την οικογένειά της. Δεν ήξερε ακόμη να πετά πολύ καλά. Τα πρωινά, συνήθως, έκανε βόλτες μέσα στο δάσος και χάζευε τα άλλα μεγάλα πουλιά να διασχίζουν τον ουρανό στοιβαγμένα το ένα πίσω από το άλλο.

Μια μέρα, καθώς δροσιζόταν από το νερό μιας μικρής πηγής, παρατήρησε δύο φιγούρες. «Άνθρωποι θα είναι», σκέφτηκε. Είχε ακούσει για αυτούς τους ανθρώπους. Δεν ήξερε όμως πολλά, γιατί οι μεγάλες και σοφές κουκουβάγιες, που ζούσαν στο κέντρο του δάσους, ήταν πάντα λιγομίλητες για αυτά τα πλάσματα. Το μικρό σπουργίτι δεν έδωσε σημασία και έφυγε πηγαίνοντας στη φωλιά του.

Δίγες ώρες μετά όλο το δάσος ήταν τρομοκρατημένο. Καυτές φλόγες τύλιγαν τους κορμούς

των δέντρων. Όλα τα χρώματα του δάσους είχαν με μιας εξαφανιστεί. Τα ζώα έτρεχαν πανικόβλητα προσπαθώντας να ξεφύγουν από τη συμφορά, που τύλιγε το δάσος. Οι κουκουβάγιες γρύλιζαν απειλητικά: «Αυτά τα πλάσματα φταίνε για όλα! Αυτοί οι άνθρωποι!».

Η Σάλλυ θυμήθηκε τότε κάποια σοφά λόγια, που είχε ακούσει κάποτε: «Ένα δέντρο θέλει είκοσι χρόνια να μεγαλώσει και είκοσι λεπτά για να καεί». Αυτές ήταν και οι τελευταίες σκέψεις του μικρού σπουργιτιού.

Ελάχιστα ζώα κατάφεραν να ζήσουν μετά από το χαμό που τύλιξε το δάσος. Και δυστυχώς η Σάλλυ, το μικρό σπουργίτι, δεν ήταν μέσα σε αυτά...

*Πένυ Μπεθάνη, Α2
Πρότυπο – Πειραματικό
Γυμνάσιο Ευαγγελικής Σχολής
Σμύρνης*

Το «Μαθαίνω για τα Δάση» είναι ένα Διεθνές Δίκτυο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, που έχει στόχο να ενθαρρύνει σχολεία και εκπαιδευτικούς, ώστε να συμπεριλάβουν τα δάση στις εκπαιδευτικές τους δραστηριότητες, να τα πλησιάσουν οι μαθητές και να μάθουν από αυτά. Χορηγός του Δικτύου είναι το **ΙΔΡΥΜΑ ΛΕΒΕΝΤΗ**, το οποίο και ευχαριστούμε θερμά για την υποστήριξή του.

Πόρος - Τροιζήνα

Τον Πόρο όλοι (νομίζαμε ότι) τον ξέρουμε. Και όσο για την Αργολίδα, χλιοειδωμένη κι αυτή. Πόσες εκπλήξεις όμως μας επιφύλασαν! Ήδη στην πρώτη στάση, μια υψηλή αισθητική απόλαυση: πανοραμική θέα στον κόλπο της Παλαιάς Επιδαύρου. Προχωρώντας γνωρίσαμε την Ψήφτα, υγρότοπο μεγάλης αξίας, ένα δώρο της φύσης, παραμελημένο και κακοποιημένο, παρά τα κονδύλια που διατέθηκαν για την προστασία και την ανάδειξή του.

Φτάνοντας στον Πόρο εξορμήσαμε για τις εσχατιές του νησιού: τον ιστορικό φάρο Ντάνα. Πεζοπορώντας βγήκαμε από το στενό του Πόρου στον ανοιχτό ορίζοντα του Σαρωνικού. Στην επιστροφή μας, σταματήσαμε στον «ρώσικο ναύσταθμο» για ένα περίπατο στις γύρω παραλίες που, αν και πανέμορφες, πλήττονται δυστυχώς από ένα μείζον πρόβλημα του νησιού: τη δυσσομία την οφειδόμενη στην πλημμυλή επεξεργασία των λυμάτων της πόλης.

Το βράδυ, μέσα σε ένα ειδυλλιακό περιβάλλον, πλάι στα πεύκα και στη θάλασσα, θυμηθήκαμε τραγούδια παλιά κι αγαπημένα. Ευφρανθήκαμε.

Την άλλη μέρα σειρά είχαν τα μνημεία. Στον αρχαιολογικό χώρο του ιερού του Ποσειδώνα μας ξενάγησε ο κατ' εξοχήν ειδικός: ο Σουηδός Dr Arto Renntinen. Τα λόγια του και τα λιγοστά ερείπια μας συνεπήραν σε μια μακρά ιστορική διαδρομή. Τον ευχαριστούμε.

Πορευόμενοι στο χώρο και στο χρόνο, φτάσαμε σε ένα μνημείο της νεώτερης ιστορίας του νησιού, τη Μονή Ζωοδόχου Πηγής, θέατρο σημαντικών γεγονότων και εξελίξεων, χώρο υποδοχής προσωπικοτήτων όπως ο Ανδρέας Μιαούλης. Κειμήλιο της Μονής η εικόνα της Παναγίας που είχε στο καράβι του. Με συγκίνηση την αντικρίσαμε. Σειρά είχαν αμέσως μετά οι χαρές της θάλασσας: μπάνιο, ουζάκι, βαρκάδα. Σαν να παίζαμε κι εμείς σε μian

από τις τόσες ταινίες που γυρίστηκαν στον Πόρο.

Η κα Χέλγκα Κανελλάκη, επίλεκτο μέλος μας, που δημιουργεί στον Πόρο, υπήρξε φιλόξενη οικοδέσποινα. Μας οδήγησε στα δρομάκια, αλλά και σε μονοπάτια πάνω από την πόλη. Έτσι είδαμε από ψηλά τα δύο νησιά, Σφαιρία και Καλαυρία, που ενωμένα τώρα πια, αποτελούν τον Πόρο.

Οι μεγάλες εκπλήξεις όμως μας περίμεναν την τρίτη μέρα με πρώτη τη συλλογή κοχυλιών του ζεύγους Κανελλάκη. Εδώ η κα Κανελλάκη μας καθήλωσε κυριολεκτικά με την επιστημονική του βιολόγου, αλλά και με το χάρισμα του λόγου. Με αφορμή κάποια κοχύλια που λίγο-πολύ όλοι ξέρουμε, μας άνοιξε ευρύτατους γνωστικούς ορίζοντες. Ήταν συναρπαστική!

Στον αντίποδα ακριβώς η δεύτερη έκπληξη: Δύο νοικοκυρές, χωρίς ειδικές επιστημονικές γνώσεις, αλλά με τη φλόγα του ανθρώπου που αγαπάει τον τόπο του και επιζητεί την ποιότητα, στάθηκαν ξεναγοί μας στην Αρχαία Τροιζήνα. Περιπατώντας σε αγροτικούς δρόμους γνωρίσαμε διάφορα ορόσημα, όπως η «πέτρα του Θησέα», κατάλοιπα οχυρώσεων κ.ά. Μας οδήγησαν τέλος σε έναν εκτεταμένο χώρο με σημαντικά ερείπια ενός ιερού αφιερωμένου στον ήρωα Ιππόλυτο. Ο χώρος δεν έχει μελετηθεί επαρκώς και μας άφησε πολλά ερωτηματικά. Τον απολαύσαμε όμως.

Τελευταία έκπληξη, ένα ταψί με ολόφρεσκο σπιτικό γλυκό που λες και ξεφύτρωσε από το πουθενά ανάμεσα στα ερείπια. Έτσι μας αποχαιρέτησαν οι ευγενικές μας οικοδέσποινες, θεματοφύλακες ενός λαϊκού πολιτισμού που τόσο έχει συρρικνωθεί στις μέρες μας. Τους αξίζουν συγχαρητήρια.

Πήραμε το δρόμο του γυρισμού με μια αίσθηση πληρότητας: Αυτή η εκδρομή είχε απ' όλα!

Ζωή Ξαρή

Πρόγραμμα Εκδρομών - Ομιλιών

Μπορείτε πάντα να ελέγχετε τη σχετική ιστοσελίδα μας στο

<http://www.eepf.gr/ekdromes>

για τις τελευταίες πληροφορίες σχετικά με τις εκδρομές και τις εκδηλώσεις της Εταιρίας μας.

Στην ίδια σελίδα θα βρείτε και αναλυτικά προγράμματα για τις επικείμενες εκδρομές.

Σάββατο 8 Δεκεμβρίου	Ανατολικό Μαιναλο - Διάσχιση: Καρδαράς - Ροεινό (μονοήμερη εκδρομή) Αρχηγός: Τίμος Χαραλαμπόπουλος, Μαριάννα Δεδάκη Δηλώσεις συμμετοχής από Πέμπτη 8 Νοεμβρίου 2012:
Παρασκευή - Κυριακή 4-6 Ιανουαρίου	Πύλος - Υγρότοπος Γιάλοβας - Βοϊδοκοιλιά - Αρχαία Μεσσήνη (3ήμερη εκδρομή) Αρχηγός: Γιώργος Χατζηαντωνίου Ξεναγός: Νίκος Λυμπερόπουλος, Υπεύθυνος ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης κοινού της Ελληνικής Ορνιθολογικής Εταιρίας στη Γιάλοβα. Δηλώσεις συμμετοχής με προκαταβολή από την Τρίτη 4.12.2012 στο ΣΥΡΙΓΟΣ TRAVEL, τηλ. 210 323 5500, 210 322 3000, 210 325 0200.
Τρίτη 15 Ιανουαρίου	Επίσκεψη - Ξενάγηση στην Έκθεση «Αθηναϊκές Γλαύκες» της Νομισματικής Συλλογής της ALPHA BANK στον Εκθεσιακό Χώρο της Τράπεζας, Σταδίου 40, Αθήνα. Η Ξενάγηση θα γίνει σε 2 ομάδες των 20 ατόμων: Α' Ομάδα: ώρα 11:00 π.μ., Β' Ομάδα: ώρα 12:30 μ.μ. Συνάντηση στο κτίριο του Εκθεσιακού Χώρου (Σταδίου 40-Μετρό «Πανεπιστήμιο») 15 λεπτά πριν τις παραπάνω ώρες. Δηλώσεις Συμμετοχής: Μαρία Καλοδίκη (6932 815356, mkalodiki@yahoo.gr), Μαριάννα Δεδάκη (6974 883180, m_dedaki@hotmail.com). Θα τηρηθεί σειρά προτεραιότητας.
Σάββατο 2 Φεβρουαρίου	Φαράγγι Οινόης - Φράγμα Μαραθώνα Περίπατος και Ξενάγηση 2 ωρών Αρχηγός: Φοίβος Τσαραβόπουλος, τηλ: 6934 668338 Δηλώσεις συμμετοχής& Πρόγραμμα εκδρομής από την Πέμπτη 3.1.2013.
Σάββατο 2 Μαρτίου	Πεζοπορία στη Βόρεια Πεντέλη – «ΑΛΟΥΛΑ» ένα βραβευμένο για την αρχιτεκτονική τοπίου Ανοιχτό Μουσείο Λατομικής Τέχνης Αρχηγός: Μαριάννα Δέδακη, τηλ: 6974 883180 Δηλώσεις συμμετοχής& Πρόγραμμα εκδρομής από την Παρασκευή 1.2.2013.
	Για τη χρονική περίοδο της 25ης Μαρτίου προγραμματίζεται τετραήμερη εκδρομή στα Κύθηρα . Λεπτομέρειες θα ανακοινωθούν αργότερα.

Διαδικασία εκδρομών: Η εγγραφή στους πίνακες συμμετοχής των πολήμερων εκδρομών για τα μέλη και τους φίλους της Εταιρίας μας **ξεκινά ένα μήνα πριν** από την εκάστοτε ημερομηνία της εκδρομής, **αλλά μόνο με ταυτόχρονη πληρωμή προκαταβολής**. Η ελάχιστη προκαταβολή προσδιορίζεται σε 20 Ευρώ ανά διανυκτέρευση ανά άτομο. **Η εξόφληση του τιμήματος της εκδρομής πρέπει να γίνει το αργότερο δυο εβδομάδες πριν την αναχώρηση**. Σε περίπτωση ακύρωσης μετά την ημερομηνία αυτή ή μη ολικής εξόφλησης, η ΕΕΠΦ διατηρεί το δικαίωμα να παρακρατήσει την προκαταβολή, εκτός εάν η θέση καλυφθεί από τη λίστα αναμονής της εκδρομής. Για τις μονοήμερες εκδρομές, ισχύει λίστα προτεραιότητας ως προς την εγγραφή, **με ταυτόχρονη εξόφληση**.

▶ Δίπλωση συμμετοχής για τους **περιπάτους**, στην κα Χριστίνα Θεοδωρίκα στα τηλ. 210 3224944, 210 3314563 (εσωτ. 104) και ώρες από 13:00 έως 15:00.

▶ Τα μέλη μας που, για οποιονδήποτε λόγο, συμμετέχουν στις μονοήμερες εκδρομές μας **με το αυτοκίνητό τους**, απαλλάσσονται μεν από το κόστος του λεωφορείου αλλά οφείλουν να καταβάλουν ένα ποσοστό 30% επί της εκάστοτε τιμής συμμετοχής, για την κάλυψη των γραμματειακών εξόδων και των παρεχόμενων εξυπηρετήσεων (αρχηγός, ξεναγός, έντυπα κλπ.).

▶ Τα μέλη μας που συμμετέχουν σε εκδρομές που περιλαμβάνουν **πεζοπορία**, ιδίως με κάποιο βαθμό δυσκολίας, οφείλουν να σταθμίζουν τις δυνάμεις τους και να απέχουν οικειοθελώς από αυτήν. Για λόγους ασφάλειας, ο υπεύθυνος αρχηγός έχει το δικαίωμα και την υποχρέωση να κρίνει και να αποτρέψει τη συμμετοχή σε πεζοπορία ατόμων που δεν διαθέτουν την αναγκαία δυνατότητα, ή δεν έχουν τον εκάστοτε κατάλληλο ρουκισμό, υποδήματα, κάλτσες και εξοπλισμό.

Άδειες εορτών

Όπως κάθε χρόνο, τα γραφεία της Εταιρίας θα είναι **κλειστά από τις 24 Δεκεμβρίου ως και την 1 Ιανουαρίου**. Σας παρακαλούμε να προγραμματίσετε τις αγορές σας βιβλίων και άλλων αντικειμένων για δώρα εορτών μέχρι την 23 Δεκεμβρίου. Επίσης παρακαλούμε πολύ να φροντίσετε εγκαίρως για θέματα που πρέπει να διευθετηθούν πριν την αλλαγή του χρόνου.

Εγγραφές - Συνδρομές

Νέα Μέλη: Αν ευχαριστηθήκατε διαβάζοντας το Περιοδικό μας και θέλετε να βοηθήσετε την Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης στο έργο της, **γίνετε σήμερα μέλος ή γράψτε κάποιον γνωστό σας**, συμπληρώνοντας την παρακάτω αίτηση και στέλνοντάς την στα γραφεία μας, μαζί με τη συνδρομή. Θα λαμβάνετε τότε δωρεάν το περιοδικό κάθε τρίμηνο και θα έχετε έκπτωση στις εκδρομές και σε ορισμένες εκδόσεις μας.

Η συνδρομή για το 2011 είναι: Τακτικό μέλος 40 ΕΥΡΩ Νέος (έως 24 ετών) . . . 20 ΕΥΡΩ
Αρωγό μέλος 75 ΕΥΡΩ Μέλος εξωτερικού . . 50 ΕΥΡΩ Εταιρικό μέλος 1.000 ΕΥΡΩ

Θέλω να εγγραφώ μέλος της Ελληνικής Εταιρίας Προστασίας της Φύσης

Τακτικό μέλος Νέος (έως 24 ετών) Μέλος εξωτερικού Αρωγό μέλος Εταιρικό μέλος

Όνομα: Επώνυμο:

Επάγγελμα / Ιδιότητα:

Διεύθυνση:

T.K.: Πόλη: Χώρα:

Τηλέφωνο κατοικίας: Τηλέφωνο εργασίας:

Fax: E-mail:

Σας στέλνω τη συνδρομή μου με:

ALPHA BANK λογ/σμός **GR63 0140 1200 1200 0200 2011 678** Κατάθεση Πάγια Εντολή

EUROBANK λογ/σμός **GR50 0260 0030 0000 6020 0910 148** Κατάθεση Πάγια Εντολή

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ λογ/σμός **GR56 0110 1040 0000 1042 9666 620** . . . Κατάθεση Πάγια Εντολή

Στην περίπτωση που επιλέξετε την πάγια εντολή θα πρέπει να συμπληρώσετε το έντυπο Πάγια Εντολής Σταθερού Ποσού σε οποιοδήποτε κατάσταση των παραπάνω τραπεζών, σημειώνοντας το ονοματεπώνυμό σας στην «Αιτιολογία».

Τραπεζική επιταγή στο όνομα της Ελληνικής Εταιρίας Προστασίας της Φύσης

Ταχυδρομική επιταγή

Μπορείτε να κάνετε την αίτηση και online στη διεύθυνση: <http://www.eepf.gr/aitisi>

Παλαιά Μέλη: Μπορείτε και σείς να εξοφλήσετε τη συνδρομή σας με έναν από τους παραπάνω τρόπους. Θα σας εξυπηρετούσε, ίσως, να χρησιμοποιήσετε τη μέθοδο της Πάγιας Εντολής. Ειδοποιήστε μας αν κάποια στοιχεία σας έχουν αλλάξει.

Σημείωση: Η ημερομηνία οφειλής της συνδρομής των μελών αναγράφεται σε κάθε ετικέτα αποστολής του περιοδικού. Παρακαλούμε σημειώστε την.

Δωρεές

Δεχόμαστε ευχαρίστως δωρεές που ενισχύουν τις διάφορες δραστηριότητες της ΕΕΠΦ. Μπορείτε να καταθέσετε τη δωρεά σας στο λογαριασμό **GR63 0140 1200 1200 0200 2011 678** στην **ALPHA BANK**, ή στο λογαριασμό **GR50 0260 0030 0000 6020 0910 148** στην **EUROBANK** ή στο λογαριασμό **GR56 0110 1040 0000 1042 9666 620** στην **ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ** ειδοποιώντας μας, ή να μας τη στείλετε με όποιον τρόπο επιθυμείτε. Σε κάθε περίπτωση θα σας δοθεί το νόμιμο παραστατικό, για φορολογική χρήση.

Μεταξύ Ιουλίου και Σεπτεμβρίου 2012 λάβαμε τις παρακάτω δωρεές για τους σκοπούς της Εταιρίας:

Δωρεά υπέρ Ναμίμια : Δημοτικό Σχολείο Αγίου Νικολάου Ευβοίας : €130.

Ευχαριστούμε θερμά τους δωρητές.

Ευχαριστούμε θερμά την **ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ** για την υποστήριξή της στη διοργάνωση της ημερίδας «Τα 20 χρόνια της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ και το Δίκτυο Natura 2000 στην Ελλάδα: Αποτίμηση, αξιολόγηση και προοπτικές» στις 29 Μαΐου 2012, στο κτίριο του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου *(εκ παραδρομής η ευχαριστία μας δεν δημοσιεύτηκαν στο προηγούμενο τεύχος).*

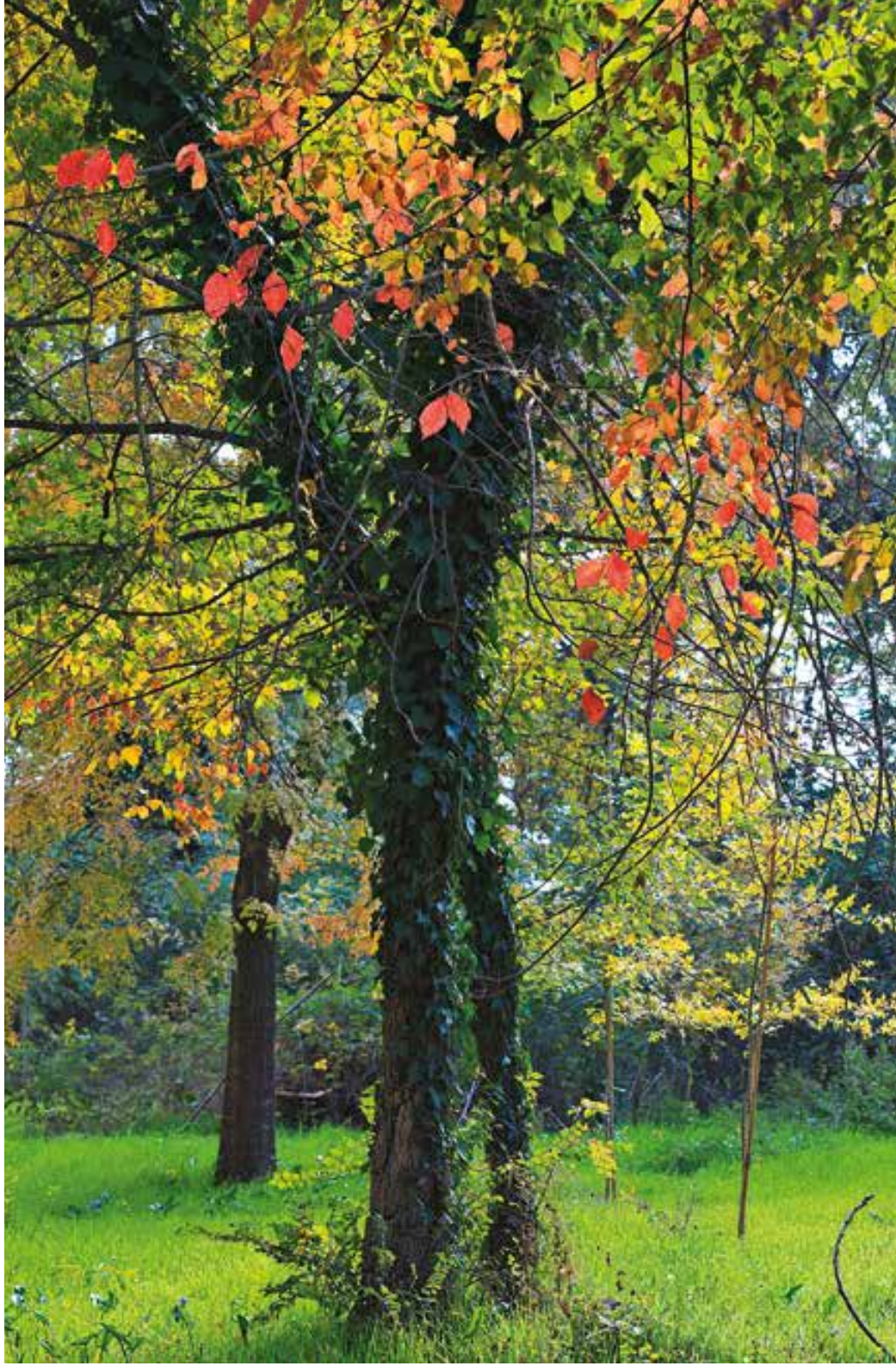

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ
ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ**
Νίκης 20, 105 57 Αθήνα

ΠΛΗΡΟΜΕΝΟ
ΤΕΛΟΣ
Τοχ. Γραφείο
Κ.Ε.Μ.Π.ΑΒ.
Αριθμός Δέμας
2126

ΕΝΤΥΠΟ
ΚΛΕΙΣΤΟ
ΑΡ. ΔΕΛΤΙΑΣ
1164/97
Κ.Ε.Μ.Π.Α.

Φωτ. Άρης Βιδάλης

Φθινόπωρο στο δάσος του Αγίου Βαρνάβα, στο Λοιύρο Αμβρακικού.